

T.C

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÖYKÜ VE MASAL KİTAPLARINDA
YER ALAN BİBLİYOTERAPİK ÖGELER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
ŞEVVAL SÖNMEZ**

**Tez Danışmanı
PROF. DR. HAVİSE GÜLEÇ**

ÇANAKKALE- 2023

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÖYKÜ VE MASAL KİTAPLARINDA
YER ALAN BİBLİYOTERAPİK ÖGELER**

Yüksek Lisans Tezi

Şevval SÖNMEZ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Havise GÜLEÇ

Çanakkale-2023

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Şevval SÖNMEZ tarafından Prof. Dr. Havise GÜLEÇ yönetiminde hazırlanan ve 02/05/2023 tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “Okul Öncesi Dönem Öykü Ve Masal Kitaplarında Yer Alan Bibliyoterapik Öğeler” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Temel Eğitim Bölümü Anabilim Dalı’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Havise GÜLEÇ
(Danışman)

Prof. Dr. Çavuş ŞAHİN

Dr. Öğr. Üyesi Büşra ŞAHAN AKTAN

İmza

.....

.....

.....

Tez No : 10545374

Tez Savunma Tarihi : 02/05/2023

Doç. Dr. Yener PAZARCIK
Enstitü Müdürü

.../.../2023

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Şevval SÖNMEZ

02/05/2023

TEŞEKKÜR

Süreç boyunca bana katkıları, destekleri ve aktardığı bilgiler ile yol gösterdiği ve bu noktaya ulaşmamda verdiği emekler ile değerli danışmanım Prof. Dr. Havise GÜLEÇ'e, çalışma sürecinde kıymetli bilgilerini aktararak desteklerini sunan, çalışmama ışık tutan değerli hocam Prof. Dr. Çavuş ŞAHİN'e, çalışmalarından yararlanarak kendi çalışmamda gelişme ve ilerleme sağladığım hocalarım Arş. Gör. Zeynep Ezgi ERDEMİR UYSAL ve Meltem DOĞANAY'a teşekkürlerimi sunarım.

Okullarının kütüphanelerini bana açan ve bu çalışmanın örnekleminin oluşmasına katkı sağlayan Çanakkale ili merkezinde bulunan okul öncesi kurum ve çalışanlarına desteklerinden dolayı minnetlerimi sunarım.

Hayat boyu beni destekleyen, çalışmam boyunca olduğu gibi hayatta her an yanımda olan, sevgi ve ilgileri ile beni motive eden, benimle birlikte üzüldüğüm sevinen, yaşadığım stresli ve zor zamanları benimle birlikte yaşayan ve güç veren, emekleri ile bugünlere geldiğim, sundukları olanaklar ve katkılar ile yaşamımda yol alabildiğim canım babam Zeki SÖNMEZ ve canım annem Dilek SÖNMEZ'e, kuzenim Beril GÜVEN'e ve ailemin tüm üyelerine minnettarım. Kıymetli aileme teşekkürlerimi sunarım.

Çocukluğumdan, liseden ve üniversiteden bu yana her anımda yanımda olan, sevincime ve hüznlerime ortak olan, beni düştüğüm zaman yukarı kaldıran, çalışmam boyunca desteklerini esirgemeyen ve ailem gibi olan biricik dostlarım başta Tuğçe YAVUZ ve Ece ORAN olmak üzere tüm dostlarıma, yine çalışmamın gizli kahramanlarından olan ve araştırmam boyunca yoluma ışık tutan, destek olan tüm aile dostu ve yakınlarımıza teşekkürlerimi sunarım.

Şevval SÖNMEZ

04.04.2023

ÖZET

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÖYKÜ VE MASAL KİTAPLARINDA YER ALAN BİBLİYOTERAPİK ÖGELER

Şevval SÖNMEZ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Temel Eğitim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Havise GÜLEÇ

02/05/2023, 132

Bu çalışmanın amacı, 3-6 yaş çocuklara yönelik olan öykü ve masal kitaplarında bibliyoterapik öğelerin tespiti ve değerlendirilmesini ortaya koymaktır. Okul öncesi çocuk kitaplarında işlenen bibliyoterapik öğeler detaylı incelenerek ele alınmış ve yorumlamaları yapılmıştır. Ek olarak kitaplarda yer alan örtük mesajların incelemesi ve bibliyoterapik açıdan değerlendirmeleri de ele alınmıştır. Okul öncesi dönem ve okul öncesi eğitiminde kitapların önemi, bibliyoterapinin tanımı, çocuk edebiyatının türleri olan masal ve öykü açıklanmış, bu türler ile bibliyoterapi ilişkisi çalışma kapsamına alınmıştır. Çocuk kitaplarında bulunan bibliyoterapik öğeler çalışmada detaylı şekilde incelenmiş ve temalara ayrılarak ayrıntılı yorumlamaları yapılmıştır. Çalışma, durum çalışması modeli ile tasarlanmış ve veri analizi, kaynakların derinlemesine incelendiği içerik analizi tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Veri toplama sürecinde doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini oluşturan 21 öykü ve 20 masal kitabı, Çanakkale il merkezinde bulunan resmi okul öncesi kurumlarında görev yapan öğretmenlerle görüşülerek bu okullarda bulunan kitaplardan seçilmiştir. Örnekleme kapsayan ve 3-6 yaşa hitap eden öykü ve masal kitapları, random yöntem ile seçilmiştir. 34 maddeden oluşan ve boyutlara ayrılan rubrik oluşturulmuş ve bibliyoterapik öğe tespiti yapılarak incelemeler gerçekleştirilmiştir. Betimsel istatistiki yöntemler kullanılarak öğelere ilişkin frekans ve yüzdelik oranı hesaplamaları yapılmıştır. Buna yönelik olarak tespit edilen bibliyoterapik öğeler, maddeleri oluşturan boyutlar ve tüm boyutların toplamı, öykü ve masal kitaplarının karşılaştırılması, kitaplarda yer alan örtük mesajlar ve bibliyoterapi ilişkisi inceleme kapsamında ele alınmıştır. Sonuç olarak, çocuklara hitap eden kitapların

bibliyoterapik ögeler açısından yetersiz bulunduğu ve zenginleştirilmesi gerektiği, kitaplarda en çok yer alan duygu ifadesi, değer kazanımı ve iletişim becerileri temalarının olduğu tespit edilmiş fakat kıskançlık, alt ıslatma, bağımlılık gibi temalara kitaplarda hiç rastlanmadığı, öykü kitaplarının masal kitaplarına göre bibliyoterapik öge durumu açısından ön planda olduğu, örtük mesajlarda olumsuz temaların olumlu temalara göre daha fazla yer aldığı belirlenmiştir. Bu sonuçlara ilişkin olarak önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi, Çocuk kitapları, Bibliyoterapi tekniği, Bibliyoterapik ögeler, Öykü ve masal

ABSTRACT

BIBLIOTHERAPIC ITEMS IN PRE-SCHOOL STORY AND TALE BOOKS

Şevval SÖNMEZ

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Master of Science Thesis in Basic Education Science

Cosupervisor: Prof. Dr. Prof. Dr. Havise GÜLEÇ

02/05/2023, 132

The aim of this study is to reveal the detection and evaluation of bibliotherapeutic elements in story and fairy tale books for 3-6 year old children. The bibliotherapeutic items covered in preschool children's books were examined in detail and interpreted. In addition, the examination of the implicit messages in the books and their bibliotherapeutic evaluations are also discussed. The importance of books in preschool and pre-school education, the definition of bibliotherapy, the types of children's literature, fairy tales and stories are explained, and the relationship between these genres and bibliotherapy is included in the scope of the study. The bibliotherapeutic items in children's books were examined in detail in the study and detailed interpretations were made by dividing them into themes. The study was designed with the case study model and the data analysis was carried out with the content analysis technique in which the sources were examined in depth. Document analysis method was used in the data collection process. The 21 story and 20 fairy tale books, which constitute the sample of the study, were selected from the books in these schools by interviewing the teachers working in the official pre-school institutions in the city center of Çanakkale. Story and fairy tale books covering the sample and appealing to the age of 3-6 were selected by random method. A rubric consisting of 34 items and divided into dimensions was created and bibliotherapeutic items were determined and examinations were carried out. Using descriptive statistical methods, frequency and percentile calculations were made for the items. The bibliotherapeutic items determined for this purpose, the dimensions that make up the items and the sum of all dimensions, the comparison of story and fairy tale books, the implicit messages in the books and the

bibliotherapy relationship are discussed within the scope of the examination. As a result, it has been determined that the books that appeal to children are insufficient in terms of bibliotherapeutic elements and should be enriched, that the themes of emotion expression, value acquisition and communication skills are the most common in the books, but the themes such as jealousy, bed-wetting and addiction are never seen in the books, and the story books are compared to the fairy tale books. According to the results of the study, it was determined that the bibliotherapeutic element is at the forefront in terms of the status of the bibliotherapeutic, and negative themes are more common than positive themes in implicit messages. Suggestions were made regarding these results.

Keywords: Preschool, Children's books, Bibliotherapy technique, Bibliotherapy elements, Story and fairy tale

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

JÜRİ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
SİMGELER ve KISALTMALAR.....	xii
TABLolar DİZİNİ.....	xiii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiv

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Problemi	5
1.2. Araştırmanın Amacı.....	6
1.3. Araştırmanın Önemi.....	6
1.4. Varsayımlar	7
1.5. Sınırlılıklar	7
1.6. Tanımlar.....	7

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE/ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

	9
2.1. Okul Öncesi Dönemi ve Okul Öncesi Dönem Eğitiminde Kitapların Önemi.....	9
2.2. Kitap ve Çocuk	10
2.3. Bibliyoterapi Yöntemi ve Tanımı	12
2.3.1. Bibliyoterapinin Tarihçesi	12
2.3.2. Bibliyoterapi Amaç ve Hedefleri	15

2.3.3. Bibliyoterapi Sınıflamaları (Tür ve Çeşitleri)	16
2.3.4. Bibliyoterapi Süreci ve Uygulaması	17
2.3.5. Bibliyoterapi Yönteminin Faydaları ve Sınırlılıkları	20
2.3.6. Bibliyoterapi ve Çocuk	25
2.3.7. Uygun Materyallerin Seçimi	29
2.3.8. Bibliyoterapi Çalışma Örnekleri	30
2.4. Çocuk Edebiyatı ve Bibliyoterapi	36
2.5. Öykü, Masal ve Bibliyoterapi	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ/MATERYAL YÖNTEM

50

3.1. Araştırma Modeli	50
3.2. Araştırma Örnekleme	50
3.3. Veri Toplama Araçları	52
3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi	54
3.5. Güvenirlik ve Geçerlik Çalışmaları	55

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

60

ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Rubrik Bulguları	60
4.2. Alt Boyut İncelemesi	64
4.2.1. Değer Kazanımı.....	64
4.2.2. Olumlu Tutum Geliştirme	68
4.2.3. Olumlu Davranış Geliştirme	68
4.2.4. Olumsuz Tutum ve Davranışlarının Farkında Olma	69
4.2.5. Kendi Duygularını Anlama/ Fark Etme	70
4.2.6. Başkalarının Duygularını Anlama/ Fark Etme	70
4.2.7. Duygu İfadesi/ Duyguları Belli Etme (Dışavurum)	71
4.2.8. Yaşadığı Sorunları Başkalarının da Yaşayabileceğini Fark Etme	80
4.2.9. Olumsuz Duygularla Başa Çıkabilme (Kaygı, Korku, Öfke, Stres vb.).....	80
4.2.10. Problem Çözme/Sorunlarla Başa Çıkabilme	81
4.2.11. İletişim Becerileri	82
4.2.12. Yeni Durumlara Uyum Sağlayabilme Becerileri	84
4.2.13. Duygudaşlık (Empati) Becerileri	84

4.2.14. Çatışma Çözme Becerileri	85
4.2.15. Sosyalleşme/ İlişki Kurabilme Becerileri	85
4.2.16. Sorumluluk Alabilme ve Karar Verme Becerileri	86
4.2.17. Kalıp Yargıları Yumuşatabilme	88
4.2.18. Öz Saygı	88
4.2.19. Öz Güven	88
4.2.20. Benlik Algısı	89
4.2.21. Öz Yeterlik	89
4.2.22. Dünyayı, Çevreyi ve Toplumu Tanıma	89
4.2.23. Dünyaya, Çevre ve Topluma Karşı Duyarlılık	91
4.2.24. Farklılıkları Tanıma	91
4.2.25. Farklılıklara Karşı Duyarlılık	91
4.2.26. Uyku Reddi/ Uyku Bozuklukları	92
4.2.27. Yeme Reddi/ Yeme Bozuklukları	92
4.2.28. Uyarılara/Kurallara Uymama	92
4.2.29. Zorbalık/Saldırganlık	92
4.2.30. İzinsiz Eşya Alma	95
4.2.31. Yalan Söyleme	95
4.3. Örtük İleti İncelemeleri	96

BEŞİNCİ BÖLÜM SONUÇ ve ÖNERİLER

104

5.1. Rubrik Boyutlarına İlişkin Bulgulara Yönelik Tartışma ve Sonuçlar	104
5.2. Bibliyoterapi Öge/Rubrik Temalarına İlişkin Bulgulara Yönelik Tartışma ve Sonuçlar.....	105
5.3. Öykü ve Masal Kitaplarının Bibliyoterapik Öge Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgulara Yönelik Tartışma ve Sonuçlar	106
5.4. Örtük Mesaj İncelemesi Bulgularına İlişkin Tartışma ve Sonuçlar	107
5.5. Öneriler.....	109
5.5.1. Eğitim Ortamlarına Yönelik Öneriler.....	109
5.5.2. Eğitimcilere Yönelik Öneriler.....	109
5.5.3. Yazarlara Yönelik Öneriler.....	109
5.5.4. Materyal İçeriklerine Yönelik Öneriler.....	110
5.5.5. Gelecek Çalışmalara Yönelik Öneriler.....	110

KAYNAKÇA	111
EKLER	I

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Akt.	Aktaran
K	Kitap kodu
K ¹	Kategori
KGİ	Kapsam geçerlik indeksi
KGO	Kapsam geçerlik oranı
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
UNICEF	United Nations Children's Fund /Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
TDK	Türk Dil Kurumu
T	Toplam
T ¹	Tema
TÜBA	Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü
WHO	World Health Organization/ Dünya Sağlık Örgütü

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Madde Kapsam Geçerlik Oran ve İndeksi	57
Tablo 2	Cohen's Kappa Güvenirlik Tablosu	59
Tablo 3	Bibliyoterapik Unsur Frekans Tablosu	60
Tablo 4	Örtük Mesaj Frekans Tablosu	96

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1	Bibliyoterapinin Sınırlılıkları	23

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Psikolojik iyi oluşu sağlayabilme, duygu farkındalığı ve ifadesi, sorunlarla baş etme becerilerinin kazanılması, sosyal hayata yönelik olarak ilişkiler kurabilme ve ilişkileri yönetebilme gibi süreçler bireyin yaşamı için önemli süreçleri oluşturmaktadır. Bu süreçlerin kazanımı bireylerin kendi farkındalıklarını kazanarak duygu ve düşüncelerini keşfetmesi, benliklerini keşfetmesi, bu süreçlere yönelik deneyimler kazanılabilmesi ile sağlanmaktadır. Özellikle çocukluk çağı olarak adlandırılan dönemde elde edilen deneyimlerin tüm hayatı etkilemesi yönünden, bu dönemden itibaren kazanılmaya başlaması temel oluşturmaktadır. Bir diğer deyişle bu dönemde sahip olunan yaşantılar, ileride oluşturulacak kişilik, duygu ve düşüncelerinin bir ürünü olmakta ve kilit rol oynamaktadır. Bununla birlikte çocuk, genç ve yetişkinlerin olaylara bakış açısı, durumlara verdikleri tepkiler, problemlerle baş etme stratejileri farklılıklar göstermektedir. Psikopatolojik durumlar, duygu durum bozuklukları, yas ve travma gibi psikolojik iyi oluşu derinden sarsan ve yetişkinlerin dahi göğüslemekte zorlandığı süreçlerde özellikle çocukların bu durumları kavrayabilmesi, duygu farkındalığı ve ifadesi, baş etme becerilerini kazanması daha da zorlayıcı süreçler haline gelebilmesi mümkündür. Çocuklukta bu durumlara yönelik gereksinimlerin doğru karşılanamaması, çocuğun gelişimine yönelik problemler doğurabilir. Buna bağlı olarak çocukluk dönemine hitap eden; kendilik, duygu ve düşünce keşfi; psikolojik iyi oluşu sağlama; beceri kazanımı gibi ihtiyaçlar için yararlanılan bazı uygulamalar bulunmaktadır. Bu uygulamalardan biri de bibliyoterapi yöntemidir.

İnsanlar yıllar boyunca kitapları duygu ve düşüncelere yön verebilen, davranışları şekillendirebilen, sorunlarla baş ettikleri hatta kitap kahramanları ile özdeşim kurarak yalnızlıklarını, sevinç ve hüznelerini paylaştıkları, bilgi edinme ya da eğlence aracı olarak görmüştür. Kitaplar özellikle psikolojik refah, iyi hissetme, sorunlarla baş etme ve beceri kazanımı gibi konularda bireylerin güçlü yardımcıları konumuna gelmiştir. Literatür incelendiğinde bibliyoterapi yöntemi tanımları genel olarak kitaplar yoluyla iyileşme, okuma yoluyla iyileşme şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bibliyoterapi, psikolojik sıhhati desteklemek amacıyla şiir, öykü, yaratıcı yazı vb. gibi kaynakların kullanıldığı terapötik yaklaşımdır ve edebiyat iyileşme ile kişisel gelişim için kullanılabilir (Suvilehto, 2019). Temel olarak bibliyoterapi okuma, tartışma ve daha iyi bir anlayış geliştirmeyi

basitleştirme ile fiziksel ve duygusal sıhhati iyileştirme maksadıyla metinlerin kullanımını kapsamaktadır (Brewster, 2009). Kişisel gelişim için fayda sağlayan, okur ve belirli kaynaklar arasında kurulan bir etkileşim şeklinde tanımı yapılmaktadır (Bal, 2018). Bir başka deyişle bibliyoterapi, kişinin ruh sağlığının iyileştirilmesi ve desteklenmesi durumunda kitaplardan ve belirli literatür kaynaklarından yararlanılarak terapötik hedefli kullanımudur. Bibliyoterapinin amacı normatif yönde davranış değişikliğinin teşvikidir (Silverberg, 2003). Bibliyoterapinin başta gelen yararları ise bireylerin kendini ifade edebilmesi, bireylerin kendisi ve başkalarına yönelik duygu ve düşüncelerini anlamlandırmaya çalışması ve incelemesi, problemlere yönelik alternatif çözümlerin bulunması şeklinde ifade edilmektedir (McCulliss ve Chamberlain, 2013).

Bibliyoterapi yöntemi tarihsel açıdan incelendiğinde MÖ 300 civarlarında Antik Yunan Dönemi'ne kadar uzandığı, Thebes'te bir kütüphane girişinde “ruh için şifa yeri” şeklinde yazılan sözün bulunduğu bu devre kadar dayandığı belirtilmektedir (Gupta vd., 2017). 20.yy. içerisinde gelişim gösteren ve hastalara yönelik açılan kütüphanelerin kurumsallaşmasıyla, 1. Dünya Savaşı ile birlikte askeri hastanelerde kütüphanelerin hizmet vermesi ve bununla birlikte travmatik durumlarla başa çıkabilmek amacıyla gerçekleştirilen terapötik okumalar sayesinde bibliyoterapi, popüler bir uygulama haline gelerek ilerleme kat etmiştir (Sherrill ve Harris, 2014). 1916 yılında da Samuel McChord Crothers, Atlantic Monthly isimli dergide yayınladığı makalesinde bibliyoterapi terimini açıklamıştır (Yang, 2018). Bibliyoterapi yöntemi, 1930'lu yıllardan itibaren 1960'lı yıllara kadar hastane kütüphaneciliği, psikiyatri, psikoloji, dil sanatları eğitimi gibi farklı alanlardaki uzmanlar tarafından kendi alanlarına yönelik olarak bir yenilik hareketine dönüştürülmüştür (Dufour, 2014). 2. Dünya Savaşı sonrası bibliyoterapi, eğitim ve psikososyal gibi diğer alanlara da yayılmıştır (Palashevskaya, 2021). 1940'ların ortalarında dilbilgisi okullarında uygulamaları gerçekleştirilmeye başlanmış ve 1946'da Mary Agnes, sosyal hayatta uyum sorunları yaşayan çocuklar için bibliyoterapi şeklindeki ilk çalışmayı yayınlamıştır (McCulliss, 2012). 1949 yılında Carolyn Schrods, bibliyoterapi yönteminin bilimsel temellere dayandırılarak Bibliyoterapi- Teorik ve Klinik Deneysel Çalışma isimli doktora tezini yayınlamış ve alanda öncü olarak bibliyoterapi yöntemi bu tarihten itibaren rehabilitasyon terapilerinde uygulanmaya başlamıştır (Palashevskaya, 2021; Yılmaz, 2014). Zamanla tıp, kütüphanecilik, psikoloji, psikolojik danışmanlık, sosyal hizmet, eğitim gibi alanlarda kullanılan bir yöntem halini almıştır (Leana-Taşcılar, 2012).

Bu yöntemin farklı alanlarda uygulanması ile birlikte sınıflandırılması da farklılık göstermiştir. Klinik olarak kullanılan bibliyoterapi yaklaşımı ve bireylerin gelişim gereksinimlerine yönelik olarak kullanılan gelişimsel bibliyoterapi yaklaşımı şeklinde belirtilmektedir (Bayrak vd., 2018). Klinik bibliyoterapi ruhsal sıhhat hedeflerine yönelik süreçlerde kullanılırken, gelişimsel bibliyoterapi eğitim ortamlarında uygulanmaktadır (Pehrsson vd., 2007). Eğitim ortamlarında kullanılan gelişimsel bibliyoterapi öğrenci sorunlarını tespit etmek, sosyal duygusal problemleri önleme, ileride çocukluk ve ergenlikte karşı karşıya kalabilecekleri problemler hakkında bilgilendirme şeklinde kullanılabilir (Bulut, 2010a). Gelişimsel bibliyoterapi çocuklar için çocukluk dönemi kaygıları ve geçiş dönemi değişimleri ile baş etmede fayda sağlayacak okuma materyallerinin oluşumu şeklindedir (Jayne ve Purswell, 2017, s.416). Bu bağlamda bibliyoterapinin çocukluk döneminde kullanımı çeşitli faydalar sağlayabilmektedir.

Çocuğun gelişim evrelerine bakıldığında bazı dönemler önem teşkil etmektedir. 0-8 yaş aralığını kapsayan erken çocukluk dönemi, gelişimin hızla yaşandığı ve çocuğun ilerideki yetişkinlik yaşamının temellerinin atıldığı dönemdir. Bununla birlikte psikolojik süreçlerin de şekillenmesinde bu dönemler, kritik olarak görülmektedir. Freud ve Erikson gibi kuramcılar psikolojik gereksinimler ve psikososyal gelişime yönelik olarak özellikle çocukluk dönemindeki süreçlerle alakalı vurgularıyla kuramlarını geliştirmişlerdir. Bu açıdan kilit rolde bulunan çocukluk döneminde bibliyoterapi yönteminin çocuklar ile buluşturulması önem teşkil etmektedir. Karagül (2018), erken çocukluk döneminden itibaren bibliyoterapi sürecinin, sağlıklı ruhsal yapının oluşmasında önleyici ve yapılandırıcı bir yaklaşım olarak duyarlı bir şekilde sürdürülmesini vurgulamaktadır. Bibliyoterapi yöntemi, bir soruna ilişkin olarak çocukların anlayışını derinleştirmeyi amaçlamaktadır (Khalik, 2017). Bibliyoterapi yöntemi kişilerarası beceri ve duygusal olgunluk gelişimine destek olduğundan empatik anlayış becerilerinin ilerlemesine yardımcı olmakta, bununla beraber kendini ifade etme becerileri ile benlik gelişimini de sağlamakla birlikte başkalarının da benzer problemleri yaşayabileceğini göstererek bu problemlere karşı çocuklara gerçeği yansıtan bilgiler iletmekte, çatışmaları hafifletmektedir (Lucas ve Soares, 2013). Okul öncesi çocuklar için bibliyoterapi yönteminin kullanımı kitaplardaki karakterlerle özdeşleşme ile duygu aktarımı, duygu ve düşünce ifadesinin gelişmesi, problem çözme, stres, kaygı ve yalnızlık gibi duygularının azalmasında yardımcı olmaktadır (Akgün ve Benli, 2019). Bu açıdan kitaplar ve edebi metinler, psikolojik sağlık için büyük etkileri olan

araçlardır. Çocukların bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimini desteklemede kitaplar elzem konumdadır. Kitaplar çocukların çevreyi, toplumu ve toplumsal beklentileri daha iyi anlamalarına olanak tanırken farklı kavramlar, hisler ve tutumları tanımları için emniyetli ortam sağlamaktadır (Eisenman ve Harper, 2016). Çocuk edebiyatı ürünleri ve çocuk kitaplarının erken yaşlardan itibaren çocuklarla buluşması psikolojik sağlık, duygu ve düşünce ifadesi gelişimi, problem çözme, benlik kavramı gelişimi gibi birçok faydanın sağlanmasında gerekli yaşantıları oluşturmaktadır.

Şirin 'e göre (2007, s.16) çocuk edebiyatı tanımı şu şekildedir;

Çocuk edebiyatı, temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan, ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde çocuğa göre içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında edebiyat, sanat ve estetik yönden gelişmesine katkı sağlayan; çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır.

Çocuk edebiyatı, çocuklar için eğlence ve okuma gereçleri sağlama gereksinimlerini karşılamak amacıyla hızla gelişmekte; modern çocuk edebiyatı kısa öykü, dergi, resimli kitap, çizgi roman, çizgi film, şiir gibi türleri içermekle birlikte çocuk edebiyatına yönelik çalışmalar yalnızca edebiyat alanını kapsamamakta; iletişim çalışmaları, çocuk psikolojisi, psikodilbilim, sinematoloji, alternatif terapi gibi farklı alan çalışmalarına da hitap etmektedir (Rahman, 2017). Çocuk edebiyatı ürünlerinin kullanılması, çocuk ve ergenlere yönelik birçok fayda sağlaması açısından önem teşkil etmektedir. Çocuk edebiyatı türleri de çocuklara sunulan ürünler de belirtildiği gibi çeşitlilik göstermektedir. Kitaplar şüphesiz ki çocuklar tarafından kullanılan en önemli ürünlerden biridir. Sever (2013, s.95-96)'e göre okul öncesi döneminin başlarında kitaplar çocuk için oynama, eğlenme ve keşfetme ihtiyaçlarına yönelik olarak uyarılar ile çocuğa has kurguları sunması, doğal yaşantı kaynağı meydana getirmektedir. Okul öncesi çocuklar için hazırlanıp sunulan kitaplar ise tekerleme-şiir, sayı, alfabe, kavram, resimli öykü, yazısız, okumaya başlama olarak çeşitlenmektedir (Güleç ve Geçgel, 2012, s. 44-50). Bu kitaplar okul öncesi çocuklara hitap etmekte, belirli kurallar dahilinde yazılarak okul öncesi gelişim basamaklarına uygun şekilde hazırlanmaktadır. Masal ve öykü kitapları da çocuklara sunulan araçlardan olup çocuklarla özdeşleşmiş olan edebi türlerdendir. Masal ve öyküler çocuk gelişimine pek çok fayda sağlamaktadır. Hayal gücü gelişimi, dil edinimi, kavram gelişimi, dikkat ve motivasyonu sürdürme gibi kazanımların yanında değer kazanımı, sosyal ve duygusal gelişim gibi

alanlara olumlu etki etmekte, masal ve öykülerin bu yönden terapötik işlevleri de bulunmaktadır. Duyguları anlamlandırma ve ifade etme, zorluklarla başa çıkma ve çözüm geliştirebilme, ilişki ve iletişim becerileri kazanımı gibi terapötik işlevler bibliyoterapi yöntemi ile bağdaşmakta, bibliyoterapik hedefler doğrultusunda olumlu etki etmektedir. Bu kapsamda çalışmanın problemi, çocuklara hitap eden öykü ve masal kitaplarında çocuklar için bibliyoterapik ihtiyaçların karşılanıp karşılanmadığının belirlenmesi ve bu amaçla okul öncesi kurumlarında bulunan öykü ve masal kitaplarında bibliyoterapik öğelerin yer alma durumunun incelenmesi olarak belirlenmiştir.

1.1. Araştırma Problemi ve Alt Problem Cümleleri

Literatür incelemesi yapıldığında bibliyoterapi yöntemine yönelik çalışmaların yabancı kaynaklardaki çeşitliliği görülmüş ancak ülkemizde henüz gelişmekte olduğu ve çeşitliliğin az olduğu gözlenmiştir. Eğitim alanında çocuklarla yapılan çalışmalar mevcut olmasına rağmen okul öncesi döneme hitap eden çalışmaların sayısının oldukça kısıtlı olduğu gözlenmiştir.

Bu çalışmada bibliyoterapi yöntemi açıklanmış, okul öncesi düzeye hitap eden ve okul kütüphanelerinde bulunan öykü ve masal kitaplarından random seçilen 41 kitap incelenmiştir. Seçilen öykü ve masal kitaplarında yer alan bibliyoterapik öğelerin tespiti ve değerlendirmesi yapılarak bu öğeler hakkında detaylı bilgi verilmiş, öykü ve masal kitaplarının karşılaştırılması yapılmış, kitaplarda bulunan örtük mesajlar ve bibliyoterapi ilişkisi irdelenmiştir. Bu doğrultuda önerilerde bulunulmuştur.

Çalışmanın problem durumu aşağıda belirtildiği gibidir:

Okul öncesi kurumlarında bulunan öykü ve masal kitaplarında bibliyoterapik öğeler yer almakta mıdır?

Araştırmanın alt problemleri şu şekildedir:

1. Okul öncesi kurumlarında bulunan öykü ve masal kitaplarında yer alan bibliyoterapik öğeler nelerdir?
2. Okul öncesi kurumlarında bulunan öykü ve masal kitaplarında en çok hangi bibliyoterapik öğe/öğeler ön plana çıkmıştır?
3. Öykü ve masal kitaplarının türüne göre bibliyoterapik öğelerin işlenişi nedir?

4. Okul öncesi kurumlarında bulunan öykü ve masal kitaplarında yer alan örtük mesajlar nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Okul öncesi dönem, gelişimin en hızlı olduğu ve birçok yaşantının temellerinin atıldığı önemli bir evredir. Psikolojik süreçlerin, beceri ve değer kazanımının, kişiliğin hızla gelişmesi ile bu yaşlar, ilerideki yaşamı şekillendirmektedir. Bu noktada bibliyoterapi yönteminden faydalanılabilmektedir.

Bu çalışmanın amacı okul öncesi dönem öykü ve masal kitaplarındaki bibliyoterapik öğeleri tespit etmek, kitap türlerine göre analizi yapılarak detayları belirlemek, bu kitaplarda yer alan örtük mesajları ve bu mesajların bibliyoterapik açıdan ilişkisini yorumlamak, çalışmada yer alan öykü ve masalların bibliyoterapi için verimli kaynaklar olup olmadığına ve bibliyoterapi yönteminin bu öykü ve masal kitapları vasıtasıyla uygulanabilirliğine yönelik önerilerde bulunmaktır. Bununla birlikte bir diğer amaç ise bibliyoterapi yönteminin okul öncesi kademesine hitap eden yaş aralığında çeşitli becerilerin kazanımı ve gelişimine, yaşadıkları sorunlarla baş edebilmelerine, yeni değer ve tutumların kazanımına fayda sağlaması noktalarına vurgu yapmaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Ülkemizde bir süredir gelişmekte olan bibliyoterapi yöntemine yönelik çalışmalar incelendiğinde, yüksek lisans ve doktora tez çalışmalarını barındıran YÖKTEZ veri tabanında yer alan bibliyoterapi çalışmalarının ve okul öncesi döneme hitap eden araştırmaların sayıca kısıtlı olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın okul öncesi kademesine hitap eden, hem bibliyoterapik öğe hem örtük mesaj incelemesi amacı güderek nitel bir çalışma olması açısından ve çocukların hangi ihtiyaçlarına ne derecede yanıt verildiğini ortaya koymak açısından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Okul öncesi döneme özgü çocukluk çağı uyum problemleri ile baş etme, psikolojik iyi oluş ve beceri kazanımı çocukların kişilik gelişimi ve benlik kavramına katkı sağlamakta, bu doğrultuda sağlıklı bir yetişkinlik evresi ve toplumun bir bireyi olmasının adımları atılmaktadır. Bibliyoterapi yöntemi kullanılarak çocuğun kitaplardaki karakterlerle özdeşleşmesi ve bu kitaplarda yer alan öğelerin içselleştirilmesi ile duygu ve düşünce ifadelerinin gelişimine, empati kurabilme yeteneğine, yaşanan problemlerin yalnızca onun

başına gelmediğinin farkına vararak psikolojik iyi oluşa, değer kazanımları ile bireysel ve toplumsal gelişimine katkı sağlamaktadır.

Bu bilgiler doğrultusunda okul öncesi kademesine hitap eden çocuk edebiyatı aracı olan öykü ve masalarda bulunan bibliyoterapik öğelerin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, okul öncesi kademesinde bibliyoterapi yöntemi kullanımına yönelik yapılacak nitel çalışmalara yön verebilir, çocuklara hitap eden öykü ve masalların bibliyoterapik öğelerin kullanımı açısından uygunluğunu göz önüne serebilir, çocukların ne tür ihtiyaçlarına hitap edildiği noktasına dikkat çekebilir. Ayrıca örtük mesaj incelemeleri ile çocuklara örtük olarak ne tür mesajların verildiği de belirlenebilir.

1.4. Varsayımlar

1. Okul öncesi kurumlarında bulunan öykü ve masal kitaplarında bibliyoterapik unsurlara rastlanacağı,
2. Okul öncesi kurumlarında bulunan öykü ve masal kitaplarının arasından random yöntemle seçilen 21 öykü ve 20 masal kitabının tüm evreni yansıtacağı,
3. Öykü ve masalların eğitim ortamlarında kullanılabileceği ve okul öncesi kademe de yer alan çocukların gelişimlerine faydalı olacağı varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu çalışma, okul öncesi kurumlarında kullanılan 21 öykü ve 20 masal kitabı ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Bibliyoterapi: Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü (t.y)'ne göre kitaplar aracılığı ile sağaltım amacı güden, Doğanay ve Çetin (2020) tarafından ise kitapla iyileştirme ve tedavi olarak tanımlanan bibliyoterapi yöntemi, kitaplar yoluyla ruhsal iyileşmeyi destekleme; psikolojik ve sosyal ihtiyaçların karşılanmasında katkı sağlama; problemlerle başa çıkma ve yaşam becerilerinin kazanımında fayda sağlama; duygu farkındalığı gibi gayeler doğrultusunda kullanılabilmektedir.

Masal: Türk Dil Kurumu (t.y)’na göre masal halk ürünü olan, hayal gücüne dayalı, sözlü gelenekte var olan, insan, hayvan, cin, peri, cadı, dev gibi varlıkların başından olağanüstü geçen durumların anlatıldığı edebi tür; Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü (t.y)’nde ise genel itibari ile çocuklara anlatılan, halk tarafından yaratılan ve eski devirlerden bu yana nesillerden nesillere sözlü olarak aktarılan, kişi ve olayların olağanüstü özellikler taşıdığı geleneksel anlatı türü olarak tanımlanmıştır.

Öykü/Hikâye: Türk Dil Kurumu (t.y)’nin detaylarıyla anlatılan olay, gerçek ya da planlanmış olayları anlatan düzyazı türü olarak tanımladığı öykü/hikâye, Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü (t.y)’ne göre ise insan hayatının bazı taraflarını gözlem ya da kurgu aracılığı ile gerçeğe uygun şekilde anlatan yazınsal tür şeklinde ifade edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Okul Öncesi Dönemi ve Okul Öncesi Dönem Eğitiminde Kitapların Önemi

Gelişim, döllenme ile başlayıp yaşam boyunca devam eden bir süreçtir. Gelişim boyunca bireyler, bazı kritik dönemlerden geçmektedir. Erken çocukluk dönemi, insan gelişiminde kritik bir dönemdir. WHO ve UNICEF (2012), erken çocukluk dönemini doğum öncesinden başlayarak 8 yaşına kadar olan evre olarak tanımlamaktadır. Okul öncesi dönemi, bireylerin tüm yaşamını etkileyecek temellerin atıldığı ve ilerleyen dönemdeki yaşantıların oluşturulmaya başlandığı altın çağlardır. Okul öncesi dönem olarak adlandırılan 0-6 yaş dönemi, birçok gelişimsel deneyim ve yeteneğin kazanıldığı dönemdir. Bu dönemde çocuğun gelişimi hızlı ilerlemekte ve fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal alanlardaki gelişiminde önemli bir aşama kat edilmektedir.

Çocukların gelişimi motor, dil, bilişsel ve sosyal duygusal olarak 4 temel alanda meydana gelmektedir. (Tunçeli ve Zembat, 2017). Motor gelişim kas, eklem gibi becerileri kullanabilme ve hareket kabiliyeti kazanmadır. Refleks, duruş, yürüme, koşma, atlama gibi becerileri içermektedir. Bilişsel gelişim, zihinsel faaliyetleri oluşturan unsurları kapsayan gelişim sürecidir. Algılama, yorumlama, akıl yürütme, düşünme, bellek değişimlerini içermektedir. Dil gelişimi ise ses, kelime, sayı ve sembol kazanımlarının dil kullanım kaidelerine uygun şekilde gelişmesidir. Dil edinimi, bilişsel gelişim süreçlerine bağlı olarak paralellik göstermekte ve bilişsel ön koşulları gerektirdiği öne sürülmekte, bunun nedeni olarak biliş, temel bir dil becerisi olarak görülmektedir (Rahimpour, 2010, s.189). Sosyal duygusal gelişim ise duygu farkındalığı, duygu ifadesi ve denetimi, kişiler arası sağlıklı ilişki kurma ve sürdürülebilirlik, kendini tanıma ve kabul etme, başkalarına, çevre ve topluma karşı duyarlılık olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çocuklar motor, sosyal duygusal, bilişsel, dil yetilerine sahip olsalar dahi becerilerin kalıcı olması için bu yönde desteklenmeleri gerekmektedir. Okul öncesi dönem eğitimi 0-6 yaş aralığını kapsayan ve çocukların motor, dil, bilişsel ve sosyal duygusal gelişimlerini destekleyen, gelişim alanlarına yönelik deneyim imkanları sunan, gelişime olumlu şekilde yön veren eğitim sürecidir. Okul öncesi eğitimde öğrenme merkezleri, gelişimi desteklemede ayrı bir öneme sahiptir. Çocuklar için öğrenme ve oyun alanı olan bu

merkezlerde çocuklara çeşitli uyaranlarla zengin yaşantı içerikleri sunulmakta, çocuklar için farklı deneyimler sağlamaktadır. Bu merkezlerden biri de kitap merkezidir. Kitap merkezlerinde çocukların dil, iletişim, hayal gücü, kelime bilgisi gelişimi desteklenmektedir. Küçük yaştaki çocukların kitap ile olan önemli ilişkisi bu merkezlerde pekiştirilmektedir. Buna binaen, kitapların çocuk için ehemmiyeti açıkça anlaşılmaktadır.

2.2. Kitap ve Çocuk

Çocuklar için ilk yıllar, öğrenme ve gelişimin temel evreleridir. Çocukların gelişim alanlarındaki ilerleme ve öğrenmenin temeli bu yıllarda atılmaktadır. Erken yaşlar, eğlenme ve öğrenme aracı olarak kitapları keşfetme isteğinin de başladığı yıllardır. 6 aylıktan daha küçük çocuklar kitap okuma durumuna reaksiyon göstermeye başlamaktadır (Dwyer ve Neuman, 2008). Kitaplar barındırdıkları zengin uyarıcılar ile çocuklara yaşantı sağlamakta ve bu yönde çocukların gelişimlerine katkıda bulunmaktadır. Buna binaen kitaplar, çocuk gelişimine yönelik sağladığı yararlar açısından önemli bir role sahiptir. Kitaplar çocukların bilişsel, sosyal duygusal, dil, ahlak gibi gelişim alanlarını desteklemekte ve kişilik gelişimine fayda sağlamaktadır. Çocukların erken yaşlardan itibaren kitaplarla ilişkilerinin başlaması ileriki zamanda okuma-yazma ve kelime dağarcığı gelişimine, problem çözme ve düşünme yeteneklerinin gelişimine, hayal gücü ve yaratıcılık kabiliyetlerinin gelişimine, iletişim becerileri kazanımına, değer kazanımına, pozitif yönde kişisel ve sosyal alanlarda ilerleme kat etmeye olanak sağlamaktadır. Kitaplar aynı zamanda duygusal ve psikolojik ihtiyaçları karşılamak için de önemli bir araçtır. Çocukların yaşadıkları sorunlarla baş edebilmesi, sorunlara çözüm sağlayabilmesi ve ruhsal iyi oluşu gerçekleştirebilmesine yardımcı olmaktadır. Tanju (2010) kitapların, çocukların bilişsel, duygusal, psiko-motor, dil, ahlaki ve kişilik gelişimlerine direkt etkide bulunan, kitaplar yardımıyla düşünme, sorun çözme, yaratıcılık becerilerinin gelişimine yarar sağlayan, çocukların çevresindeki canlılar ve olaylara karşı duyarlılık kazandıran, duygusal ve ruhsal gereksinimlerini karşılayan önemli bir araç olduğunu belirtmektedir. Zuckerman ve Augustyn (2011) kitapların, çocukların okuryazarlık gelişimi ve sosyal duygusal gelişimine katkı sağlamakta; çocukların bellek, merak, kitap çevirme gibi hareketlerin yapılması ile ince motor becerilerinin gelişimine yardımcı olmakta; ebeveynler ile birlikte yapılan okumaların değer aktarımı, hayal gücü gelişimini harekete geçiren hüznün, kıskançlık, hayal kırıklığı, çatışma, iyilik, ölüm vb. duyguları tanımlayan ortak dikkatin duygusal yönlerini desteklemekte olduğunu vurgulamış

olup aynı zamanda en iyi çocuk kitaplarının da kafiye (uyak), resim, güldürü/gülmece, sadelik (basitlik) özellikleri ile mühim psikolojik temaları betimlediğini ifade etmiştir.

Çocukların, çocukluk döneminin ilk yıllarından itibaren kitaplarla buluşması gelecekteki yaşantılarını etkilemektedir. Yaşamın ilk yıllarında verilen eğitim, gelecekte yetişkin olacak çocuğun yaşantılarının temeli olduğundan bu yaşlardaki kazanımlar önem teşkil etmektedir. Bu yaşlarda kazandırılacak önemli kazanımlardan biri de çocuk ve kitap ilişkisidir. Okul öncesi döneminin başlarında kitaplar çocuk için oynama, eğlenme ve keşfetme ihtiyaçlarına yönelik olarak uyarılar ve çocuğa has kurguları ile doğal yaşantı kaynağı sunmaktadır (Sever, 2013, s.95-96). Okul öncesi dönem, okuma öncesi hazırlık evresi olarak bilinmekte ve çocuklar, okuma öncesi gördüklerini anlamlandırmaya çalışma yönünde yetenek kazanmakta, kitaplarla ve harflerle tanışmaya başlamakta, aşinalık edinmekte ve kitapların işleyişine yönelik bilgi sahibi olmaya başlamaktadır (Kakırman Yıldız, 2017). Efe ve Temel (2018)'in düşük sosyokültürel özelliğe sahip 46-66 aylık 23 okul öncesi dönem çocuğuyla gerçekleştirdiği çalışmada Etkileşimli Kitap Okuma Programı (EKOP)'nın yazı farkındalığına etkisi incelenmiş ve sonuçta, çocukların yazı farkındalığını yüksek oranda etkilediği bulunmuştur. Bergman Deitcher vd. (2021) 116 okul öncesi dönem çocuğuyla yaptığı çalışmada kitap kahramanlarının duygu, düşünce ve davranış bağlantılarını kapsayan ve küçük grup söylemini isteklendiren tartışma ortamlarının oluşturulduğunu, kısa süreli kitap okuma programının müdahale grubundaki çocukların duygu kavramlarının ifadesi, düşünce ve duygu ilişkisi kurma, sosyal problemleri açıklama ve çözüm üretme becerilerinde gelişim gösterdikleri bulunmuştur. Görülmektedir ki kitaplar, çocukların çeşitli yönlerden gelişimini destekleyen mühim araçlardan biridir. Bununla birlikte bazı özel hususlar bulunmaktadır. Yetişkinlerden farklı olarak çocukların gelişim seviyelerine uygun ve çocuklara hitap eden sözlü ve yazılı ürünlerin kullanımı ile çocukların ihtiyaçlarının karşılanması, gelişim özelliklerinin uygunluğuna cevap vermesi gibi durumlar sebebiyle çocuk edebiyatı ortaya çıkmıştır.

Çocukların psikolojik ve duygusal ihtiyaçlarına, bu gelişim alanlarına cevap verebilen yöntemlerden biri de bibliyoterapidir. Bibliyoterapi yöntemi, çocuklar için çocuk edebiyatı ürünlerinin kullanımıyla gerçekleştirilebilen ve ruhsal iyi oluşu destekleyen bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna yönelik olarak aşağıda öncelikle bibliyoterapi yöntemi, sonrasında bibliyoterapi yönteminin çocuk edebiyatı ile ilişkisi açıklanmıştır.

2.3. Bibliyoterapi Yöntemi ve Tanımı

Yunanca kitap anlamı taşıyan “biblion” ve terapi anlamındaki “therapia” kelimelerinin birleşiminden oluşan bibliyoterapinin (Akgün ve Benli, 2019; Dughı ve Coträ, 2014; Gupta vd., 2017; McCulliss, 2012) tanımlamalara bakıldığında yaygın olarak okuma aracılığı ile iyileşme, kitaplar yoluyla iyileşme anlamına gelen bibliyoterapi, literatür materyallerinin terapi amacıyla kullanılmasına dayanmaktadır. Okuma aracılığı ile ruhsal fayda sağlama, belirli kaynakların duygusal, psikolojik şifa ve fayda sağlaması gayesi ile okunması, ruhun şifası, duygusal ve sosyal alanlarda pozitif değişim sağlamak amacıyla okuma materyallerinin kullanımı olarak tanımlanabilir. Betzalel ve Shechtman (2017) literatür kaynaklarının, sosyal duygusal kaygıların tedavisi şeklinde kullanılması olarak ifade etmektedir. Bibliyoterapi, psikolojik sıhhati desteklemek amacıyla şiir, öykü, yaratıcı yazı vb. gibi kaynakların kullanıldığı terapötik yaklaşımdır ve edebiyat, iyileşme ile kişisel gelişim için kullanılabilir (Suvilehto, 2019). Temel olarak bibliyoterapi okuma, tartışma ve daha iyi bir anlayış geliştirmeyi basitleştirme ile fiziksel ve duygusal sıhhati iyileştirme maksadıyla metinlerin kullanımını kapsamaktadır (Brewster, 2009). Kişisel gelişim için fayda sağlayan, okur ve belirli kaynaklar arasında kurulan bir etkileşimdir (Bal, 2018). Bireylerin gereksinim ve arzularını tanımlama, sorunlarının farkına vararak onlara anlam kazandırma ve farklı çözüm yöntemleri geliştirme maksadıyla kitaplardan faydalanma sürecidir (Bekaroğlu, 2019). Rottenberg (2022)’ e göre bibliyoterapi, okuma ve yazma süreçlerinin psikoterapötik amaçla bir araya getirmekte ve bu bağlamda şiir, düz yazı, dini metinler, günlük, blog, film, ninniler vb. birçok çeşitli metinden yararlanmaktadır. Bir başka deyişle bibliyoterapi ruhsal iyi oluşu desteklemek, psikolojik iyileşmeyi sağlamak ve psikolojik sağlamlığı korumak gibi terapötik amaçlarla literatür ve kaynakların kullanımınıdır.

2.3.1. Bibliyoterapi Yöntemi Tarihçesi

Bibliyoterapinin tarihsel temelleri incelendiğinde Antik Yunan Dönemi’ne uzanarak Thebes’te bir kütüphane girişinde “ruh için şifa yeri” şeklinde yazılan ibarenin bulunduğu bu devre kadar dayandığı belirtilmektedir (Gupta vd., 2017; Yılmaz, 2014). Romalıların, kitap okuma yönteminin akıl sağlığının iyi oluşuna yarar sağladığını düşündükleri ve Eski Yunan’da okuma, düşünme, güzel zaman geçirme, istirahat yeri olarak kütüphaneleri hazırladıkları belirtilmiştir (Yılmaz, 2014). Cornett ve Cornett’e göre (1980, s.11) ise bibliyoterapinin tarihi temelleri ilk olarak, M.Ö 300 dolaylarında İskenderiye Kütüphanesi

kitabesinde “akıl için ilaç”, Antik Yunan Dönemi’ne ait Thebes’te bir kütüphanede “ruhun şifa yeri”, İsviçre’deki Saint Gall Abbey Kütüphanesi’nde ise “ruh için ilaç sandığı” şeklinde ifade edildiği belirtilmektedir. Toplumumuzda da bibliyoterapi kavramının tarihsel kaynağına yönelik olarak benzerlik görülmektedir. Farklı kültürlerden aynı isimle kültürümüze aktarılan hikayeler bütünü olarak karşılaştığımız “ferecba’de’ş-şidde” (Adalar Subaşı, 2016), “zorluktan doğan sevinç” anlamını taşıyıp destan, masal, gerçek olay gibi anlatımlar ile okuyucunun güzel zaman geçirmesi, öğrenme ve düşünmeye sevk edilmesinin hedeflendiği belirtilmektedir (Bal, 2018).

Literatürün tedavi maksatlı kullanılmasına yönelik ilk kayıtların, 1272 yılında Kahire’deki Al-Mansur Hastanesi’nde hasta tedavisinin bir parçası olarak Kuran’dan okumalar yapıldığına yönelik olduğu, 18. yüzyılda Avrupa’da terapötik amaçlı okumanın kurumsallaşarak zihinsel hastalıkları bulunan hastalar için fiziki ve ahlaki tedavi yöntemlerinin önerildiği ve her türlü eğlence, istihdam biçimlerini içeren ahlaki yöntemlerin içerisinde bulunan okumanın, reçete edilen en popüler uygulamalardan olduğu bildirilmiştir (Jack ve Ronan, 2008). Bu öne çıkan uygulamanın popülerliği arttıkça 18. yüzyılın sonlarına doğru Avrupa’da, 19. yüzyıl ortalarına doğru da Amerika’daki birçok psikiyatri hastanesinde kütüphaneler kurulmuştur (Weimerskirch, 1965). Amerika’da okumanın terapi aracı olarak denemelerinin yapılması ve hastalara yönelik kütüphanelerin açılması 19. yüzyılda gerçekleşmiş, 20. yüzyıl içerisinde hastalar için kütüphanelerin bulunması durumu yaygın olarak görülmüş ve hasta kütüphaneleri bir kuruluş olarak onaylanarak kurumsallaşmış, kütüphaneleri denetlemek maksatlı kamu ve özel hastanelerde kurullar oluşturulmuş, özellikle Amerikan Kütüphane Derneği kütüphanecilerinin askeri üslerde hizmet vermesi ile 1. Dünya Savaşı sırasında ünlenmiştir. (Sherrill ve Harris, 2014). Tedavi maksatlı kitap okuma 1 ve 2. Dünya Savaşı sonrası yaygın olarak ilgi görmüş, savaşın beraberinde getirdiği yıkıcı ruhsal semptomlar ve travma sonrası stres bozuklukları sebebiyle askerler için bibliyoterapi uygun bir tedavi metodu olarak görülmüş ve zaman içerisinde gelişme ve ilerleme kat etmiştir (Kolawole, 2020).

1802 yılında Dr. Benjamin Rush, Amerika’da hastaların tedavisinin bir parçası olarak okumayı teklif eden ilk doktorlardan biri olup 1846 yılında Dr. John Minson Galt II zihinsel rahatsızlığı olan hastaların tedavisinde terapötik amaçla kitapların kullanımı üzerine makale yazmış, 1904 yılında ise ilk defa bir uzman kütüphaneci psikiyatri hastanesinde göreve başlamıştır (Skinner, 2016).

1916 yılında Samuel McChord Crothers, Atlantic Monthly isimli dergide yayınladığı makalesinde bibliyoterapi terimini açıklamıştır (Jack ve Ronan, 2008; McCulliss, 2012; Yang, 2018). 1930'lu yıllar civarında hastane kütüphaneciliği, psikiyatri, psikoloji, dil sanatları eğitimcileri gibi farklı alanlarda ilerleme kat eden bibliyoterapinin, bu alanlardaki profesyoneller tarafından kendi alanlarında adeta reform hareketine dönüştürüldüğü belirtilmektedir (Dufour, 2014). 1937 yılında Dr. William K. Menninger yayınlamış olduğu kitabında bibliyoterapinin amaçları, nasıl uygulanması ve reçete edilmesi gerektiğine yönelik olarak bir anlatım gerçekleştirmiştir (Bulut, 2010b; McCulliss, 2012; Yılmaz, 2014). Sigmund Freud ve Anna Freud'un danışanlarına psikanaliz uygulamalarının yanında literatür okumalarını da tavsiye ettiği ve bunu reçete ettiği de vurgulanmaktadır (Bal, 2019; Ilogho vd., 2019; Sharma, 2022).

2. Dünya Savaşı sonrası bibliyoterapi eğitim ve psikososyal gibi farklı alanlara yayılmıştır (Palashevskaya, 2021). 1940'ların ortalarında bibliyoterapinin dilbilgisi okullarında uygulamaları gerçekleştirilmiş ve 1946'da Mary Agnes, sosyal hayatta uyum sorunları yaşayan çocuklar için bibliyoterapi şeklindeki ilk çalışmayı yayınlamıştır (McCulliss, 2012). 1949 yılında Carolyn Schrods bibliyoterapi yöntemini bilimsel temellere dayandırarak Bibliyoterapi-Teorik ve Klinik Deneysel Çalışma isimli doktora tezini yayınlamış ve alanda öncü olarak bibliyoterapi yöntemi, bu tarihten itibaren rehabilitasyon terapilerinde uygulanmaya başlamıştır (Palashevskaya, 2021). 2. Dünya Savaşı sonrası tıbbi amaç dışında öğretmenler, sosyal hizmet uzmanları ve hemşirelerin de günlük çalışmalarında kullandığı ve eğitim, psikososyal gibi alanlara da hizmet etmeye başlayan bibliyoterapi yöntemi (Bulut, 2010b) zamanla tıp, kütüphanecilik, psikoloji, psikolojik danışmanlık, sosyal hizmet, eğitim gibi alanlarda kullanılan bir yöntem halini almıştır (Leana-Taşcılar, 2012). 1940- 60 arası bibliyoterapi çalışmaları ve kuramları çeşitli dergilerde yayınlanmış olup (Bulut, 2010b), 1970'lerde Rheo Rubin, Bibliyoterapi El Kitabı: Teori ve Uygulama kitabını çıkarmış ve 1980 yıllarında bu yöntem, kendi kendine yardım mantığı taşıyan kitaplara ve çocuk gelişimi için yardımcı kaynaklara dönüşmüştür (Pardeck ve Pardeck, 1984).

2.3.2. Bibliyoterapi Amaç ve Hedefleri

Bibliyoterapi yöntemi, bireylere/danışana katkı ve fayda sağlama açısından belirli hedef ve amaçlara sahiptir.

Tukhareli (2011) 'e göre bibliyoterapinin önemli hedefleri:

1. Duygusal ve zihinsel sorunların yükünü azaltmak
2. Benlik gelişimine yardımcı olmak
3. Problemlerle ilişkili olarak yeni değer ve tutumlar geliştirmek
4. Problemlere yönelik olabilecek çözüm yolları sunmak

Oppenheimer (2010) bibliyoterapinin hedeflerini şu şekilde belirtmiştir:

1. Bilgi sağlamak
2. Duygusal ifade ve içgörü kazanımı
3. Sorunlara alternatif çözümler sağlamak
4. Başkalarının da benzer deneyimleri yaşadığını fark etmek

Aiex (1993, s.2):

1. Bireyin benlik kavramını geliştirmek
2. Bireylerin başkalarının davranışlarına ve motivasyonlarına karşı anlayışını geliştirmek
3. Bireylerin nesnel şekilde öz değerlendirmelerini yapabilmelerini isteklendirmek/güdülemek
4. Bireylerin ilgi duyduğu alanları keşfetmesi için yol gösterici olmak
5. Duygusal ve zihinsel sorunları azaltmak
6. Bireylerin yaşadıkları sorunları yalnızca kendilerinin yaşamadığını ve yalnız olmadıklarını göstermek
7. Bireye bir soruna yönelik birçok çözüm yolunun olabileceğini göstermek
8. Bireyin bir problemi daha hür ve serbest şekilde tartışmasına yardım etmek
9. Bireyin problemini çözmek amacıyla faydalı bir eylem planı oluşturabilmesini desteklemek

2.3.3. Bibliyoterapi Türleri ve Sınıflamaları

Bibliyoterapi, farklı alanlarda kullanılmasıyla birlikte çeşitlilik göstermiş ve farklı alanlara hizmet edecek şekilde çeşitlenmiştir. Literatür incelendiğinde araştırmacılar arası sınıflandırmalar şu şekildedir:

McCullis (2012)'e göre bibliyoterapi sınıflamaları şunlardır:

1. *Klinik Bibliyoterapi:* Duygusal davranışsal bozukluklara sahip ve bu yönde problemler sergileyen danışanlarda kullanılan yöntemdir. Davranış değişimi ve terapötik hedefli olarak kurgu, şiir, öykü, drama, fabl, biyografi yazıları gibi yaratıcı literatür kullanılmaktadır.
2. *Gelişimsel Bibliyoterapi:* Kendini gerçekleştirmek, duygusal ve zihinsel iyi oluşu devam ettirmek isteyen sağlıklı bireylere yönelik, kendi kendine yardım literatüründen faydalanılan modeldir.
3. *Danışan Tarafından Geliştirilen (Client-developed) Bibliyoterapi:* Danışan tarafından hikâyeye müdahil olunarak karakterlerde, akışta, sonuç kısmında değişiklikler yapıldığı ve bu değişikliklerin etkisinin tartışıldığı modeldir.

Janavičienė (2010)'e göre bibliyoterapi 3 kategoriye ayrılmıştır:

1. *Klinik Bibliyoterapi:* Direkt olarak tedavi ile ilişkili olup tıbbi ekiple uygulanan, tedavi amacı güden modeldir.
2. *Rehabilitasyon Bibliyoterapisi:* Klinik bibliyoterapiden farklı olarak hastalıklar sonrasında oluşan uyum sorunları, durumu anlama ve kabul etme, duygularla yüzleşme, bu durumları yaşayan tek kişinin kendisi olmadığını fark etmesini sağlama ve umut aşılama gayelerini taşıyarak uygulanan modeldir.
3. *Eğitimsel (Kişilik Gelişimi) Bibliyoterapi:* Kişisel gelişim ve sosyal ilişkileri hedef alan, hastalıklara karşı da eğitici rolde kullanılabilen, problemlere karşı önleyici ve çözüm odaklı, kütüphaneciler, sosyal hizmet uzmanları gibi farklı profesyonel ekiplerce uygulanabilen modeldir.

Shechtman (2008, s.22-26) iki farklı bibliyoterapi tanımlaması yapmıştır:

1. *Bilişsel Bibliyoterapi*: Davranışların öğrenme yoluyla kazanıldığı düşüncesinden hareketle, davranış değiştirme ve uygun davranışların tekrar öğretim yoluyla kazandırılmasının yani öğrenme kavramının önemine dayanmaktadır.
2. *Afektif (Duygusal) Bibliyoterapi*; Bireylerin duygusal tecrübe ve insani durumlarına yardımcı olmak amaçlı literatür kullanımı ve teorilere dayanan bu tür, kurgusal literatürü de kapsamaktadır. İnsanların yaşadıkları olumsuz deneyimlere karşı savunma mekanizmalarını kullanmaları varsayımından hareketle duygusal iyi oluşa dayanmaktadır.

Brewster 2007; Brewster 2008a; 2008b'e göre bibliyoterapinin sınıflaması şu şekildedir:

1. *Kendi Kendine (Self-help) Bibliyoterapi*: Bireylerin problemlerini fark ederek davranış değişikliği konusunda yarar sağlayacak bilişsel davranışçı terapi metotlarına dayalı kitaplarla uygulanan terapidir. Klinik danışma odaklıdır. Reçeteli tavsiye kitaplar söz konusudur. Kurgusal olmayan ve zihinsel sağlık, depresyon, obsesif – kompulsif bozukluklara yönelik metinlere odaklanılmaktadır.
2. *Yaratıcı (Creative) Bibliyoterapi*: Kendi kendine bibliyoterapiyle özdeş amaçlara sahip olan fakat daha çeşitli hizmetleri kapsayan yaratıcı bibliyoterapi psikolojik danışmanlar, kütüphaneciler vb. profesyonellerin tavsiye ettiği öykülerin eşlik ettiği, bir bireyle derinlemesine çalışma sağlayacak kitap kullanımlarının yanı sıra çeşitli okuma gruplarının da oluşturularak tavsiye edilen kitapların okunup tartışıldığı bir terapidir. Zihinsel ve psikolojik iyi oluşu sağlamak, duyguları ve problemleri tartışmak için kurgu, şiir, biyografik yazı, yaratıcı yazılar kullanılmaktadır.
3. *Informal Bibliyoterapi*: Gayri resmi bibliyoterapi yöntemi okur grupları, kütüphane çalışanları ve kütüphane kullanıcıları gibi başkaları tarafından tavsiye edilen hikayelerden oluşan ve yapılandırılmamış tekniklerle bireye özgü sorunları ele alan, belirli temaların tanıtımının yapıldığı yöntemdir.

2.3.4. Bibliyoterapi Süreci ve Uygulaması

Kitaplar, bireylere sağladığı yararlar itibari ile adeta birer hazine gibidir. Zengin içerikleri, farklı bakış açılarının kazanımına ve hayal gücü gelişimine yardımcı olmaları, pratik düşünme ve kendini ifade etme yeteneği gelişimine katkı sağlamaları, bilgi edinme ve eğlence kaynağı olmaları, kaygı ve stresten uzaklaştırmaları bu yararlardan sadece

birkaçıdır. Kitaplar bireylerin hikâye ve kahramanlarla özdeşim kurması ve empati yapmasına, duygularını ve çevrelerini anlamalarına yardımcı olmaktadır. Bu bakımdan ruhun da şifası olan kitaplar, aynı zamanda terapi amaçlı kullanılabilir. Kitapların terapi amaçlı kullanılması süreci ise konuyla alakalı bilgiye ve yeterli beceriye sahip profesyoneller tarafından ve belirli tekniklerin uygulanmasıyla gerçekleşmektedir.

Bibliyoterapi yöntemi akış esnasında dikkat edilmesi gereken bazı hususları barındırmaktadır. Yöntem, uygulanmadan öncesi ve uygulama sırasında yerine getirilmesi gereken önemli nokta ve koşullara göre üç farklı alanda incelenmektedir.

Öncü, 2012; Öner ve Yeşilyaprak, 2006:560-561'e göre bu evreler şu şekildedir:

1. Hazırlık: Yöntemi uygulamadan önce profesyonelin (yöntemi uygulayan psikolojik danışman/psikolog) hizmet vereceği kişinin gelişimi, gelişim ihtiyaçları ve problemleri hakkında bilgi sahibi olmalı, bununla birlikte psikolojik danışman/psikolog kendini sürekli geliştirmeli, bibliyoterapi yönteminde yetkin olmak için sürekli uygulamalarda bulunmalı, ayrıca farklı yaklaşım ve teknikleri de öğrenmelidir (Öncü, 2012). Bibliyoterapi birey veya grupla yapıldığında profesyonel uygulayıcı, bireyin ve grubun yapısı, özellik ve ihtiyaçlarını bilmeli, yöntemin hangi amaç/amaçlara yönelik olarak kullanılacağı saptanmalıdır (Öner ve Yeşilyaprak, 2006, s.560).

2. Kitap Seçimi: Yöntemi uygulayan profesyonelin (psikolojik danışman/psikolog) uygun kitapları seçme konusunda da yeterliliği bulunmalıdır (Öncü, 2012; Öner ve Yeşilyaprak, 2006, s.561). Öner ve Yeşilyaprak (2006, s.561)'a göre kitap seçiminde gerekli ölçütler bireyin/grubun gelişim seviyesi, ilgi düzeyi, okuma düzeyi, kitabın niteliği ve kitabın amaca uygunluğu şeklindedir. Kitabın niteliği, edebi değeri, kapak ve sayfaların düzeni, punto ve boyut gibi özellikler değerlendirilmelidir (Öncü, 2012; Öner ve Yeşilyaprak, 2006, s.561). Gupta vd., (2017)'ne göre ise kaynaklar tüm okurların gereksinim ve yeteneklerine hitap etmeli, içeriğe ilgi edebi kaliteden daha öncelikli dikkat olarak göz önünde bulundurulmalıdır ve ayrıca okuma materyalleri, karikatürden bilimsel literatüre kadar geniş bir yelpaze sunabilir. Çocuklarla yapılan çalışmalarda kitap seçimi bilhassa önem teşkil etmektedir. Okul öncesi yaş aralığına hitap eden kitapların ölçütlerinde farklılıklar bulunmaktadır. Görsel algı gelişimine katkı sağlayan ve çocuğun ilgisini çekebilecek çizim/görsellerin olduğu, merak uyandıran ve ses çağrışımlarıyla akılda kalıcı olabilecek tekerleme ve bilmeceli metinlere sahip, çocuğun gelişim dönemine ve

problemlerini çözüme ulaştırmasına yönelik olan, özdeşim kurabileceği konuları barındıran özellikle kitapların seçilmesine özen gösterilmelidir.

3. *Uygulama:* Uygulama süreci, kitabın birey ya da grupta buluşmasıyla başlamaktadır. Bireyin doğru zamanda doğru kitapla buluşturulması ile uygulama sürecinin başladığı belirtilmekte ayrıca çocuk ve gençlerle yapılan bibliyoterapi uygulamalarında sürecin, şu uygulama biçimleri ile gerçekleştiği bildirilmektedir (Öner ve Yeşilyaprak, 2006, s.561): Danışmanın, seçilmiş olan öyküyü çocuğa okuması ve gereken durumlarda duygu ifadesini gerçekleştirmek için soru sorma, yorum yapma vb. şeklinde olanak sağlanması, bireyin/grubun kitabı kendileri tarafından okunması ile danışma oturumunda tartışmaların yapılması ve bir diğeri de öykünün bir bölümünün birlikte, diğer bölümünün ise bireylerin kendisinin okuması şeklinde devam etmesidir. Danışman, durumu değerlendirerek hangi uygulama şeklini kullanacağına karar vermektedir.

Bibliyoterapi yönteminin sınıf ve ders ortamlarında uygulanabileceği vurgulanmıştır (Cook, 2006; McCulliss ve Chamberlain, 2013). Forgan (2002), McCulliss ve Chamberlain (2013) bibliyoterapi uygulaması yapılan ders ortamlarında bulunan 4 unsur şu şekilde belirtmiştir: (1) Ön okuma, (2) rehberli okuma, (3) okumadan sonraki tartışma, (4) problem çözme ve ödüllendirme etkinliğidir. Bibliyoterapi süreci bireyin sunulan hikâyede bulunan karakterlerle özdeşim yapmasını ve öğrenci/danışanın karakterlerle ilişki kurmasını amaçladığından, ön okuma aşamasında öğrencilerin karakterleri tanıyabilmesi ve bu karakterlerle etkileşim kurabilmesi açısından malzeme seçiminde dikkat edilmeli, rehber (öğretmen/danışman) bu etkileşimi sağlamaya yönelik kaynak sunulmasına yardımcı olmalıdır (Forgan, 2002). Bununla birlikte yine bu aşama öğrenci/danışanın, bastırıldığı geçmiş deneyimlerini materyal içeriği ile ilişkilendirerek etkileşim kurmasını içermektedir ve buna yönelik olarak öğretmen/danışman, öğrenci/danışanın yaşamı ve kitap karakterleri arasındaki ilişkiyi fark ettirecek sorular sorabilir, tahminde bulunmayı isteyebilir (Forgan, 2002). Rehberli okuma, metin okumalarının yüksek sesle yapılmasının ardından hikâye üzerine düşünmeyi içermektedir (Forgan, 2002). Bir diğer aşama olan okuma sonrası tartışma aşaması öğrencinin/danışanın karakterlerle özdeşleşmesi amacıyla yardımcı olacak sorular içeren ve hikâyenin tartışıldığı aşama olup bu noktada öğrenci/danışan özdeşim kurma yoluyla katarsis yaşaması gibi durumları içermektedir (Forgan, 2002). Son aşama olan problem çözme aşaması, öğrenci/danışanın kitap kahramanı ile özdeşleşmeleri neticesinde yaşamış oldukları sorunları bağımsız şekilde çözebilme ve buna yönelik

çözümleri tartışmayı içermektedir (Forgan, 2002). Tüm bu uygulama süreçleri, kendi içinde bazı evreleri bulundurmaktadır.

Bibliyoterapi yöntemi uygulaması esnasında, birtakım evreler bulunmaktadır (Öner, 1987; 2007; Öner ve Yeşilyaprak 2006; Pardeck ve Pardeck, 1984).

Gerlach ve Subramanian (2016); Özan'a (2017) göre bu evreler şu şekilde açıklanmıştır:

1. *Özdeşleşme (Yansıtma)*: Okurların, hikayelerdeki kahramanlarla özdeşim yaptığı ve kendisiyle ortak noktalar bulduğu evredir. Bu noktada özdeşim, okurun kendisi ile bağlantı kurabilmesini, durumları kendi yaşantısıyla benzer kılmasını sağlamaktadır.
2. *Katarsis (Arınma)*: Okurun, anlatılan hikâyenin içine girerek bastırdığı ve farkına varmadığı, bilinç dışına itilen duygularını açığa çıkardığı, bu duyguları fark ederek incelediği evredir. Okuyucuların yalnız olmadıklarını görmelerini sağlamaktadır.
3. *İçgörü*: Okur, hikayedeki kahramanın durumunu kendi yaşamına adapte ederek kendi eylem ve motivasyonları hakkında içgörü kazandığı evredir. Hikayedeki karakterin davranışlarının altında yatan sebepleri değerlendiren okur, böylece var olan duyguları ve geçmiş tecrübelerinin arasındaki ilişkiyi anlamlandırabilir.
4. *Genelleştirme*: Okur, var olan problemlerini sadece kendisinin yaşamadığını, bu problemin başkalarının da başına gelebileceğini kavramaktadır (Kuriakose vd., 2016).

2.3.5. Bibliyoterapi Yönteminin Faydaları ve Sınırlılıkları

Bireyler yaşamları boyunca anlık veya uzun süreli, karmaşık ya da olağan problemlerle karşılaşmakta ve bu problemlerin çözümü için çeşitli çözüm yollarına başvurmaktadır. Kuşkusuz ki bibliyoterapi yöntemi, bu doğrultuda bireylere birçok fayda ve avantaj sağlamaktadır. Bibliyoterapi yönteminin ve bu amaçla kullanılan materyallerin ulaşım kolaylığı, düşük maliyet, direkt müdahale bulunmayışı, ikinci kişilere gereksinim duymadan sorunlarına çözüm bulabilme kolaylığı gibi avantajlarının bulunması yanında, bireyleri anlık veya uzun süreli problemlerini çözümleyebilmeye yönelik stratejiler geliştirebilme, okudukları materyaller sayesinde başlarına gelen durumları yalnızca kendilerinin yaşamadığını görme ve yalnız hissetmeme, duygularını anlayabilme, benlik bilinci değerlendirmesi yapabilme gibi özel birçok yarardan da bahsetmek mümkündür. Bu

çerçeveden bakıldığında bibliyoterapi yöntemi, kişisel problemlerle başa çıkmaya çalışan çocuk ve yetişkinlerde bilişsel ve duyuşsal değişimleri teşvik eden, bilişsel ve duyuşsal büyümeye katkı sağlayan bir tekniktir.

Doğanay (2019; s:25)'a göre bibliyoterapi avantajları:

- Herkesin kolaylıkla ulaşabilmesi
- Düşük maliyet
- Çok vakit almaması
- Bireylere zaman, mekân, danışman gibi unsurlara bağımlı kalmadan ilerleyebilme olanağı sunması
- Kişilerin özel bulduğu ve açmak istemediği konularda kitaplardan yararlanılabilme
- Birçok problemin çözümüne hitap edebilecek kaynaklara yönelik alternatiflerin bulunması

Kitapların şifa amacıyla kullanılması elbette ki birçok yararı beraberinde getirmekte, duygusal ve bilişsel değişimlere yönelik katkı sağlamaktadır. Erdemir (2016)'ın de çalışmasında çeşitli kaynaklara göre sınıflandırarak açıkladığı bibliyoterapinin yararları şu şekildedir:

1) Bilişsel Değişimler Doğrultusundaki Faydaları (Cornett ve Cornett, 1980; Gladding ve Gladding, 1991; McCuliss ve Chamberlain, 2013)

- Sorun çözme, analiz etme, karar verme, akıl yürütme ve düşünme, sonuç çıkarma gibi eleştirel düşünme becerilerini aktif hale getirir.
- Kişilerin kendi hayatına ilişkin planlar yapma konusunda isteklendirir.
- Kişiye öğrenciye, kendisi ve diğerleri ile olan ilişkilerinde yol gösterici olur, uygun iletişim yöntemlerini gösterir ve iletişim becerilerini geliştirir.
- Kişinin muhtemel sorunlarına yönelik teknikler öğretir. Bununla birlikte problemlere ve olaylara yönelik bakış açısı değişimi sağladığından, bu problemleri yalnızca kendisinin yaşamadığını görmesini sağlayarak sorunların evrensel olduğunun fark edilmesini sağlar.
- Bireylerin doğrudan deneyimleyemeyecekleri olayların/durumların dolaylı olarak deneyimlenmesini sağlar.
- Kişilerin öz değerlendirme yeteneğini geliştirir.

- İnsan davranış, dürtü ve tavırlarına ilişkin olarak kişilere içgörü kazandırır.
- Bireylerin kendilerinde var olan kıskançlık, çekingenlik gibi özelliklerine yönelik farkındalık kazanmasını sağlar.

2) *Duyuşsal Değişimler Doğrultusundaki Faydaları (McCuliss ve Chamberlain, 2013; Cornett ve Cornett, 1980)*

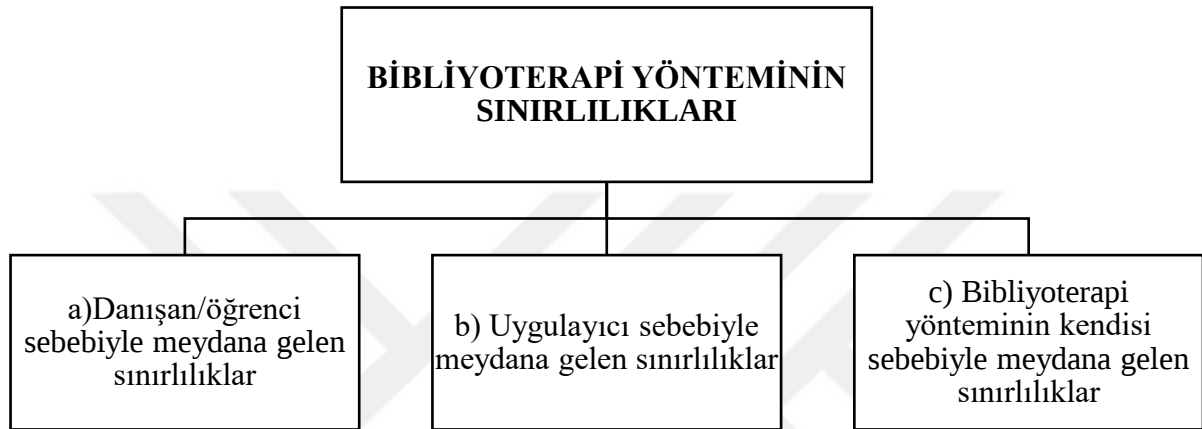
- Empati kurmayı öğretir.
- Benlik algısını geliştirir.
- Kişilerin kendisi ve başkalarına yönelik olumlu tutum geliştirmesine katkı sağlar.
- Sosyal kabul gören davranışları tanıma, kişisel ve sosyal uyumu sağlamaya yardımcı olur.
- Kişilerde değişik ilgi alanlarının oluşmasına katkı sağlar.
- Canlı veya cansız her şeye karşı saygı, hoşgörü, sabır gibi duygularını arttırarak, toplumda insanları kabul etmeyi öğretir.
- Kişilerdeki yalnızlık hissini hafifletir.
- Kişilerde özdeşim kurma yoluyla olumlu örnekleri taklit etme şevki uyandırır (Cornett ve Cornett, 1980).

De Vries ve diğerleri (2017) travmatik deneyimlere maruz kalan çocuklarda bibliyoterapinin sonuçlarını inceleme amaçlı gerçekleştirdikleri çalışmada, bibliyoterapinin bu deneyimlere yönelik yarar sağlamada başarılı bir yöntem olduğunu destekleyen sonuçlara ulaşmış ve buna göre baş etme, çatışma çözme, sorun çözme, içgörü kazanma, tutum değişimi gibi bilişel yönde; empati kurma, olumlu tutum, benlik imajı, benlik kavramı gelişimi, duygu tanımlama ve ifadesi gibi duygusal yönde; yeni ilgi alanları, sosyal ve kişisel uyum sağlama, diğerlerine karşı saygı ve kabul gösterme gibi sosyal yönde birçok olumlu sonuca varıldığı kaydedilmiştir.

Bibliyoterapi yöntemi, yukarıda belirtildiği gibi sağladığı birçok faydanın yanında sınırlılıklara da sahiptir. Yanlış kitap seçimi, seçilen kitabın kişiye uygun olmaması gibi durumlarda faydadan ziyade zarar verebileceği söylenebilir. Bununla birlikte uygulayıcının bibliyoterapi yöntem ve tekniklerine, insan gelişimi hakkındaki bilgilere hâkim olmaması gibi durumlar da danışan/öğrenci için sorun oluşturabilir. Bu durumda bibliyoterapi yöntem

ve teknikleri hakkında bilgili bir uygulayıcı tarafından yönetilen, uygulayıcı ve danışan/öğrenci ilişkisinin doğru olduğu, uygulayıcı ve danışan/öğrencinin tekniğin sınırları konusunda bilgi sahibi olduğu bir sürecin gerçekleşmesi önem teşkil etmektedir (Cornett ve Cornett, 1980).

Bu sınırlar şu şekilde ifade edilmektedir (Erdemir, 2016):

Şekil 1

Bibliyoterapinin sınırlılıkları

a) *Danışan/Öğrenci Sebebiyle Meydana Gelen Sınırlılıklar* (Gladding ve Gladding, 1991):

- Katılımcının/danışanın/öğrencinin kendi algı ve motivasyonlarını karakterlere yansıtması ve karakterlere önyargılı davranması
- Katılımcının/danışanın/öğrencinin hikayedeki karakterlerin eylemlerini algılayamaması ya da ciddiye almayarak gereken önemi vermemesi
- Katılımcının/danışanın/öğrencinin sosyal ve duygusal açıdan tecrübe eksikliği ya da deneyimlerinin bulunmaması
- Katılımcının/danışanın/öğrencinin savunma mekanizmalarının devreye girmesi ile durumu/sorunları inkâr etme, karakteri günah keçisi ilan ederek özdeşim kuramama gibi davranışlarda bulunması
- Katılımcının/danışanın/öğrencinin kendini karakterle özdeşleştirememesi ya da kendini karakterde tanıyamaması

Martinec vd., (2022)'e göre danışanın okuma veya özedeşleşmeye karşı isteksizliği sınırlama oluşturabilir.

Cornett ve Cornett (1980)'e göre ise çocuk katılımcılar/öğrenciler için:

- Sürecin tıpkı bir ayna gibi çocuğu yansıtmaması ve çocuğun bu bağlamda kendini görmeye hazır olmaması
- Çocuğun yaşadığı problemin derecesi ve problemin doğası
- Bazı öğrencilerin okuma yaparken sorunlarını rasyonelleştirme eğiliminin olması
- Öğrencilerin doğrularını gerçek yaşama aktaramaması
- Kimi öğrencilerin edebiyatı kaçış yolu olarak görmesi ile giderek fanteziye kaçması
- Öğrencinin sürecin sınırlamaları hakkında bilgi sahibi olmaması ve her zaman problemlerin mutlak çözüme varamayabileceğini idrak edememesi

b) *Uygulayıcı Sebebiyle Meydana Gelen Sınırlılıklar* (Gladding ve Gladding, 1991):

- Uygulayıcının aşamalar arası insan gelişimi ve gelişimsel problemler hakkında yeterli bilgisinin olmaması
- Uygulayıcının kaynaklar ve edebi eserler hakkında derinlemesine bilgiye sahip olması
- Uygulayıcının katılımcıya/danışana/öğrenciye problem ne olursa olsun aynı materyalleri önermesi
- Uygulayıcının katılımcının/danışanın/öğrencinin bulunduğu gelişim basamağına/yaşına/ihtiyacına/ düzeyine göre kitap önerisinde bulunmaması (Erdemir, 2016)
- Uygulayıcının bibliyoterapi yöntemi hakkında yeterli bilgisinin olmaması (Erdemir, 2016)
- Uygulayıcının kısıtlı bakış açısına sahip olması (Erdemir, 2016)
- Uygulayıcının bibliyoterapi sürecini yönetme konusunda iyi olmaması (Erdemir, 2016)
- Uygulayıcının süreçte katılımcı/danışan/öğrenci ile uygun ilişki kuramaması (Erdemir, 2016)

Cornett ve Cornett (1980)'e göre ise uygulayıcılar için:

- Uygulayıcının süreci yönetebilme becerisi
- Materyallerin uygulayıcı tarafından öğrenciye/çocuğa sunulma biçimi
- Uygulayıcının sürecin sınırlamaları hakkında bilgi sahibi olmaması ve her zaman problemlerin mutlak çözüme varamayabileceğini idrak edememesi
- Uygulayıcı ve öğrenci/danışan/katılımcı ilişkisi konularında yaşanan olumsuzluklar, uygulayıcı tarafından sürecin sınırlandırılmasına sebep olabilir.

Martinec vd., (2022)'e göre uygulayıcının kişiliği, yeteneği, eğitim düzeyi sınırlama oluşturabilir.

c) *Yöntemin Kendisi Sebebiyle Meydana Gelen Sınırlılıklar* (Gladding ve Gladding, 1991)

- Kaynak ve edebi eserlerin okunması ve tartışmasına yönelik isteksizlik
- Uygulayıcı ve danışanın/öğrencinin çalışmaya yönelik isteksizlikleri ve yüzeysel konularda takılı kalması

Cornett ve Cornett (1980)'e göre ise:

- Nitelikli malzemelerin varlığı

Bununla birlikte Gupta vd., (2017)'ne göre, bibliyoterapiye yönelik standart kılavuz ve prosedürlerin olmaması yöntemin algılanması ve gelişimi açısından sınırlılık yaratmaktadır. Ayrıca yöntemin tüm sorunları mutlak çözüme ulaştıramayacağı da belirtilmektedir (Afolayan, 1992; Gupta vd., 2017).

2.3.6. Bibliyoterapi ve Çocuk

Çocuklar, kendilerini ifade etme ve dünyaya açılma yöntemi olarak kitaplarla erken yaşta tanışmaktadır. Erken çocukluk dönemi, gelişim alanlarında ilerleme, temel bilgi ve becerilerin kazanımı açısından kritik öneme sahiptir. Çocuklar, erken çocukluk döneminde hayatlarında gerekli olacak sosyal duygusal ve bilişsel beceri ve deneyimleri kazanmaya başlamakta ve çeşitli uyarıcılar aracılığıyla da gelişim alanlarında ilerleme kat etmektedir. Çocukların tanıştığı ilk uyaranlardan biri de kitaplardır ve gerçek yaşamda karşılaşılabilecekleri duygusal, sosyal ve bilişsel zorlukları aşmada kullanılabilecek en uygun

araçlardan biridir. Hikayeler, çocukların farklı bakış açıları elde etmelerini sağlayarak düşünce, duygu ve davranışlarında değişim için katalizör görevi görmektedir.

Bibliyoterapi yönteminin duyuşsal ve bilişsel alanlarda yararlar sağladığı bilinmektedir. Çocuklarla bibliyoterapi, gelişimsel ve klinik olarak yapılmaktadır. Kitaplar aracılığı ile iyi oluşa katkı sağlayan bu yöntem, aynı şekilde çocuklar için de duygusal, sosyal ve bilişsel alanlarda fayda sağlamakta; gelişimsel bibliyoterapi kullanımı ile gelişimsel döneme has ihtiyaç ve sorunlara cevap vermekte; zorluklarla mücadelede yardımcı olmaktadır. Çocuğun var olan problemleri ve durumlara yönelik olarak fikir edinmesi, kriz durumlarında yapabileceklerine yönelik beceri kazanımı gibi gelişimsel ihtiyaçlarının desteklenmesi amacıyla okul gibi doğal ortamlarda kullanılabilen gelişimsel bibliyoterapi (Olsen, 2006); psikiyatr, psikolog, psikolojik danışman gibi uzmanlar tarafından psikolojik yardım maksadıyla kullanılan ise klinik bibliyoterapidir (Cook vd., 2006). Sullivan ve Strang'a göre (2002) bibliyoterapi yöntemi çocuklarla, duygusal ve gelişimsel güçlüklerin çözümüne yönelik destek olmak amacıyla kullanılabilmektedir. Bu açıdan çocuklar için önemli bir yöntem olduğu söylenebilmektedir. Bibliyoterapi ilk çocukluk dönemi olarak adlandırılan 3-6 yaş döneminden, 65 yaş ve üstünü kapsayan geç yetişkinlik dönemine kadar olan yaş gruplarında uygulanabilen (Stamps, 2003 akt. Güleç ve Uyar, 2021) ve çocuk dostu olan bir yöntemdir. Çocuklar kitaplardaki karakterlerle özdeşim kurarak kendi yaşadıkları durumları anlamlandırabilir, başkalarının yaşadıklarını fark edebilir ve yalnız olmadıklarını hissedebilir. Hikayeler yoluyla çocuk, kendi yaşamındaki benzer olayları görebilir, benzer durumları yaşayan başka çocukların olduğunu bilir ve onların olayları aştıklarını fark ederek güvence duyabilir. Bununla birlikte içgörü kazanımı sağlayarak zorluklarla mücadelesine katkı sağlayabilir. Aynı zamanda çocuğa kendi yaşadıklarına yönelik nasıl bir yaklaşım gösterebileceği konusunda fikir sunabilir. Bibliyoterapi yöntemi çocukların ölüm ve yas; ebeveynlerin boşanması; hastalıklarla mücadele; okula uyum sorunları; arkadaş edinme zorluğu; zorbalığa maruz kalma; korku, endişe, öfke, hayal kırıklığı, stres gibi duygularla başa çıkma; empati kuramama; iletişim kuramama; duygu farkındalığı ve ifadesini sağlayamama; davranış sorunları; benlik bilinci ve öz farkındalık; beceri kazanımında zorlanma ya da becerilerinin farkında olmama gibi süreçlerinde pozitif yönde yardımcı olabilir. Sevinç (2019)'e göre bibliyoterapi çocuklarda içselleştirme (anksiyete, depresyon) ve dışsallaştırma (saldırganlık, hiperaktivite) gibi

problem davranışların azalması hususunda, duyuşsal (empati) ve bilişsel (uyumsama) süreçlerin gelişimi gibi durumlarda yardımcı olabileceğini belirtmektedir.

Bibliyoterapi yöntemi, 3-6 yaş arası okul öncesi dönem çocuklarda dil gelişimi ve kendini ifade etme yeteneği hızlı bir şekilde gelişme gösterdiğinden karakterler aracılığıyla duygu aktarımının sağlanması, böylece duygu ve düşünce ifadesinin kolaylıkla sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Kitaplar tıpkı oyun gibi hayatı deneyimleme, iletişim kurma, merak ve keşfetme duygularını perçinleme, aynı zamanda eğlenceli yoldan öğrenme ve bilgi edinme gibi perspektiflerden bakılarak küçük çocukların yaşamının vazgeçilmez bir parçası olduğundan stres, korku, yalnızlık, kaygı gibi olumsuz duygularla baş etmeyi, kitaplar aracılığı ile eğlenceli yoldan öğrenme ve deneyimlemeyi sağlamaktadır. Mitchell-Kamalie (2002) bibliyoterapi yönteminin çocuklarda ilgi alanlarının keşfi, zayıf yönleri ile mücadele edebilme ve buna bağlı olarak öz saygı gelişiminde yarar sağladığını belirtmiştir. Kişinin değer, ilgi, yetenek ve kendisi ile alakalı tüm görüş, duygu, davranışları içeren kavram olan benlik, çocukluktan itibaren gelişim göstermektedir. Bibliyoterapi yöntemi, sağlıklı benlik algısının oluşumunda etkili olmaktadır. Bu kapsamda yöntemin, çocuk ve ergenlerde benlik algısı ve öz güven açısından olumlu sonuçlar verdiği de tespit edilmiştir (Myers, 2012).

Çocuklarla yapılan bibliyoterapi çalışmaları incelendiğinde Mehdizadeh ve Khosravi (2019)'nin zihinsel yetersizliği bulunan özel gereksinimli 6-15 yaş aralığındaki çocuklarla yaptığı bibliyoterapi uygulamasında duyguları anlama, akran ve aile ilişkileri, görgü kurallarına uyma gibi sosyal beceri gelişiminde iyileşme olduğu; öz denetim ve problem davranışlarla baş etme becerilerinde artış; okuma, konuşma, yazma, dinleme, konsantrasyon ve hafıza geliştirme gibi akademik becerilerde artış gözlemlendiği, Lewis vd., (2014), gece korkuları yaşayan ve spesifik fobi teşhisi konan 5-7 yaş aralığındaki 9 çocukla gerçekleştirdikleri bibliyoterapi çalışmalarında, ön-test ve son-test sonuçlarına göre 8 çocuğun anksiyete şiddeti, gece korkusu ve ayrılık kaygısında azalma, kendi yataklarında uyumada artış gözlemledikleri; Güleç ve Uyar (2021)'in, 5-6 yaş aralığındaki çocuklarla gerçekleştirdikleri ve bibliyoterapi yönteminin kişiler arası problem çözme becerilerine etkisinin incelendiği çalışmalarında, ön-test ve son-test puanları arasında anlamlı bir fark olduğu ve bibliyoterapi eğitimi sonrasında çocukların kişiler arası problem çözme becerilerinde olumlu bir değişim olduğunu gözlemledikleri; Kierfeld vd., (2013)'nin dışsallaştırma problemi yaşayan 3-6 yaş arası çocuklarda aile müdahalesinin

gerçekleştirildiği ve bibliyoterapi yönteminin uygulandığı çalışmada, deney ve kontrol grupları karşılaştırılarak problemlili davranışlarda azalma tespit edildiği ve yöntemin etkili olduğu belirlenmiştir. Doğanay ve Çetin (2020)'in 5-6-7-8. Sınıf Türkçe dersi kapsamında kullanılan metinlerin bibliyoterapik açıdan incelendiği çalışmada ise 156 metin içerisinde 386 bibliyoterapik unsurun tespit edildiği ve gelişimsel bibliyoterapi kapsamında bu metinlerden faydalanılabileceği bildirilmiştir.

Çalışmalara bakıldığında bibliyoterapi yöntemi sosyal beceri gelişimi, problemlerin çözümü, korku/kaygı gibi duygularla mücadele sağlamakla birlikte akademik becerilerin gelişiminde de yardımcı olduğu görülmektedir. Ruhsal iyi oluşa yönelik bir yöntem olmanın yanında okuma, yazma, işitme, dinleme, konsantrasyon ve hafıza gibi alanlarda akademik beceri gelişimine yönelik bir yöntem de olduğu ortaya çıkmaktadır. Bibliyoterapi, akademik olarak başa çıkma becerilerini desteklemenin yanı sıra çocukların okuma becerilerini geliştirmelerine de yardımcı olur (Smith, 1991 akt. Heath vd., 2005).

Gelişimsel bibliyoterapi sınıf ortamlarında hem önleyici olarak hem de problemlilerle baş eden çocuklarla kullanılabilir (Catalano, 2008). Bu bağlamda çocukların yaşayabileceği travmatik durumlar okul hayatını da etkileyeceğinden zorbalık, okul kaygısı, ebeveynlerin boşanması ya da ölüm gibi birçok konuda ruh sağlığı uzmanları ile ortak çalışma alanı sağlamak ve okul ortamında desteklenmektedir. Önleyici olarak ise öğretmenler sınıf ortamında farkındalık, sorun çözme, beceri kazanımı gibi süreçlere yönelik kişisel gelişimi kolaylaştırıcı uygulamaları sunabilmektedir. Heath vd., (2005) tarafından okul ortamında uygulanan bibliyoterapi yöntemlerinin, çocukların karşı karşıya kaldığı problemlere uyum ve mücadele, arkadaş edinme, tartışma, zorbalık konularında duygusal destek ve öz kaynakların kullanımını destekleme; evde yaşanan çatışma, kardeşler arası rekabet, ebeveyn boşanması, ebeveyn işsizliği ve ekonomik sıkıntılar, hastalıklar gibi stres faktörleri ile yaşanan kaygı ve korku gibi duyguların ve motivasyon güçlüğüne okul ortamına yansımalarına yönelik destek, iç çatışmaların çözümü ve sorun çözme becerilerinin gelişimine katkı şeklinde yardımcı olabileceği vurgulanmıştır.

Klinik bibliyoterapi için ise travmatik durumlara maruz kalan ve ağır bozukluk, duygulanım ve süreçlere yönelik müdahaleyi gerektiren çocuklarla çalışıldığı söylenebilir.

2.3.7. Uygun Materyallerin Seçimi

Bibliyoterapi yöntemi uygulanırken dikkat edilmesi gereken bazı hususlar bulunmaktadır. Dikkat edilmediği takdirde yöntem, faydadan çok zarar verebilir. Yöntem uygulayıcısının bu hususlar hakkında bilgi sahibi olması ve yöntemi bu hususlara göre uygulaması gerekmektedir. Bunlardan biri de uygun materyallerin seçimidir. Pehrsson ve McMillen (2005)'a göre doğru kitap seçiminde dikkat edilmesi gereken etmenler; uygulanan teorik çerçeve ve terapötik bağlam, danışanın gereksinimleri ve durumu, danışanın gelişim seviyesi, maliyet şeklinde belirtilmiştir.

Kişiyne uygun kitapların seçimi bilhassa çocuklar için yapılan uygulamalarda daha fazla detay içermektedir. Çocukların gelişim düzeyleri, psikolojik ihtiyaçları, bulunduğu gelişimsel dönem özellikleri, bilişsel becerileri göz önünde bulundurularak yapılacak seçimler önem arz etmektedir. Bu bakımdan uygulayıcı, bu hususlar hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Okul öncesi dönem çocuklarına hitap eden kitaplar merak uyandırıcı, renk ve çizimlerin kullanıldığı, çocuğun bulunduğu yaş aralığına uygun kurgulamaların yapıldığı biçimde olmalıdır. Yöntem uygulanırken kullanılacak materyaller yine bu özellikler gözetilerek seçilmelidir. Çocuğun ihtiyaç ve ilgi alanlarına yönelik kitapların seçilmesi, hikayedeki karakterlerle özdeşleşerek içgörü kazanmasını sağlama konusunda önemli bir noktadır. Akgün ve Benli (2019)'ye göre ilk olarak çocukların ilgileri, gelişim düzeyleri ve yaşadıkları problemlerin belirlenmesi; kitaptaki konuların çocuk için ilgi çekici, özdeşim kurabileceği ve yaşamış olduğu soruna yönelik içgörü kazanabileceği şekilde olması; bununla birlikte kullanılan kitapların nitelik ve edebi değerlerinin dikkate alınması; kitabın kapak, kağıt ve basım kalitesi, punto, sayfa düzeni gibi özelliklerinin incelenerek seçilmesi; çocukların ilgisini çekecek şekilde hikayelerin, görsel ve çizimlerin kullanıldığı ve ayrıca çocuğun kendisiyle özdeşleştirebileceği şekilde çocukla benzer özellikleri barındıran karakterlerin yer aldığı kitapların kullanılmasına dikkat edilmelidir.

2.3.8. Bibliyoterapi Çalışma Örnekleri

1) *Yurt Dışı Bibliyoterapi Çalışmaları*

Bibliyoterapinin etkililiğine yönelik olarak yapılan birçok çalışma mevcuttur. Literatür incelendiğinde çocuk ve ergenlere, ebeveynlere, eğitimcilere, yetişkinlere yönelik bireysel ve grup çalışmalarının yapıldığı görülmüştür. Bununla birlikte çocuklara yönelik yazılan kitapların çeşitli faktörlere göre incelemeleri de yapılmıştır. Alan yazın incelemesi yapıldığında bibliyoterapi yönteminin depresyon, panik atak, anksiyete bozukluğu, kaygı ve korku ile mücadele, olumsuz deneyimlerle baş edebilme, akran baskısı/zorbalık, öfke ve stres kontrolü gibi pek çok alanda etkili olduğu ve bu alanlarda sıkça çalışıldığı görülmüştür.

D'Amico (2015), 3-6 yaş aralığında bulunan çocuğa sahip 37 ebeveyn (bakım veren) ile bibliyoterapi uyarlamalı ebeveyn-çocuk etkileşimi terapisi müfredatı materyallerinin kullanımını içeren ve bakım veren-çocuk davranış sorunları, ebeveynlik stres düzeyleri, ebeveynlik becerileri üzerine etkisini incelemek amacıyla gerçekleştirdiği tez çalışmasında, müfredatı alan gruptaki bakım verenlerin, kontrol grubundaki bakım verenlere kıyasla çocukların yıkıcı davranışlarında önemli düşüşler görüldüğü fakat aynı gruptaki bakım verenlerin ebeveynlik stresi ve ebeveyn yeterlilik duygularında bir artışın olmadığı tespit edilmiştir. Nihai sonuç olarak yıkıcı davranışlar gösteren çocuklar için bir önleme müdahalesi olarak bu müfredat materyallerinin kullanımına yönelik potansiyel bir destek olarak görülmüştür.

Dunne (2020)'nin ortaokul eğitimcilerinin bibliyoterapi yöntemine yönelik görüş, bilgi, memnuniyetlerini incelediği ve 44 katılımcı ile karma yöntemin kullanıldığı tez çalışmasında sonuç, eğitimcilerin ergenlerdeki olumsuz çocukluk deneyimlerini fark ettikleri, ergenlerin problemleri durumlarında bibliyoterapi yönteminin kullanılabilir bir yaklaşım olduğu ve bu yöntem ile alakalı memnuniyete sahip oldukları belirlenmiştir.

Watson (2021) tarafından 6 yaşından küçükken intihar yoluyla ebeveyninin (baba) ölümünü deneyimleyen, hali hazırda 18 yaşından büyük ve zaman içerisinde bu sürecin üstesinden gelmiş 7 katılımcıyla gerçekleştirilen tez çalışmasında, ebeveyn ölümünü ve özellikle intiharını içeren bibliyoterapik resimli çocuk kitapları sunularak yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler esnasında katılımcılar tarafından yaşları çok küçükken gerçekleşen bu olayları o an anlamlandıramadıklarından

intiharı nasıl öğrendikleri, babalarına yönelik nasıl bir anlayış geliştirdikleri, başkalarının anlatımları ile babalarına dair hatıralarını nasıl geliştirdikleri aktarılmıştır. Bununla birlikte katılımcılar, görüşmelerde sunulan bibliyoterapik resimli çocuk kitapları hakkında kendi deneyimleri ile bağlantı kurarak bu kitapların küçük çocuklara nasıl fayda sağlayabileceği ya da sağlayamayacağına yönelik değerlendirmelerde bulunmuştur. Görüşmeler sonucunda 6 adet ana tema oluşmuştur. Bu temalar katılımcıların intiharı başkalarından nasıl öğrendiği, katılımcıların intiharı kendilerinin nasıl öğrendiğini, iyileşme sürecini işlevsel hale getiren ögeler, iyileşme sürecini aksatan ögeler, katılımcıların yararlı bulduğu kitaplar, katılımcıların yararsız bulduğu kitaplar şeklindedir. 6 ana temaya yönelik katılımcıların paylaşımlarından yola çıkarak oluşan nihai sonuca yönelik çıkarımlar ise iletişimi kurma ve teşviki için bibliyoterapik temelli çocuk edebiyatı ürünlerinin nasıl kullanılacağına yönelik olarak sunulan kitaplarda nazik dil, pozitiflik ve iletişim kurma-bağlanma ilişkilerini yansıtan kitapları seçerek bu kitaplar hakkında olumlu düşüncelere sahip olma, iyileşme sürecini işlevsel hale getirmek için çocukların intihar hakkında sorular sormasına izin vermek, küçük çocukları ebeveynlerinin ölümü gerçeğini kabul etmeleri konusunda destek olmak, sevdiklerinin desteğiyle keder ve acıyla yüzleşmek, babalarının intiharı sebebiyle yaşamlarındaki gelişen değişikliklere uyum sağlama ve değişen aile ilişkilerine uyum sağlama, ölen kişinin hatıralarını oluşturmak ve mümkün olduğunda ölen ebeveyne sağlıklı bağlanmayı sağlamak olarak oluşmuştur.

Eich (2001) tarafından 5-6 yaş aralığındaki 12 okul öncesi dönem çocuklarıyla gerçekleştirilen tez çalışmasında, bibliyoterapinin sınıf içi paylaşım davranışlarını arttırmada etkililiğinin incelenmesi amaçlamıştır. Deney ve kontrol gruplarının sonuçlarına bakıldığında paylaşım davranışlarında anlamlı bir artış olmadığı belirlenmiştir.

Gualano vd., (2017) tarafından bibliyoterapinin uzun vadede depresyon üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla gerçekleştirilen, 1990-2017 tarihleri arasında olan ve İngilizce dilinde yazılan, depresyon tedavisinde bibliyoterapi programına yönelik randomize kontrollü çalışmaları içeren, 3 ay ve daha uzun takip sürelerine yönelik çalışmaların dahil edildiği çalışmada, tüm bu kriterlere uyan 306 sonuç içerisinde 10 makale seçilerek incelenmiş ve bu makale çalışmalarının 6'sı depresyon tanılı yetişkinlere, 4'ü depresyon tanılı ve liseye devam eden öğrencilere yönelik olarak gerçekleştirildiği belirtilmiştir. İncelenen çalışmaların 4'ü, 3 aylık süre sonrasında bibliyoterapinin etkilerini, 1 çalışma 6

aylık takip sonrasında tedavi etkilerinin devamlılığını, 1 çalışma 3 yıl sonrasındaki müdahale etkilerini, 4 çalışma ise 2 yıl sonraki etkililiğin devamlılığını araştırmıştır. Bu derleme çalışmasında varılan sonuç, bibliyoterapinin lise öğrencileri üzerinde anlamlı etki yarattığı tespit edilemese de yetişkinlerde uzun vadeli depresif semptomlarında azalmada etkili görüldüğü ve önemli bir ruh sağlığı probleminde yer alabilecek bir yöntem olduğu şeklindedir.

Montgomery ve Maunders (2015)'in 5-16 yaş aralığındaki çocuklarda içselleştirme ve dışsallaştırma davranışları için önleme ve tedaviye yönelik olumlu sosyal davranışların kuvvetlendirilmesinde yaratıcı bibliyoterapi yönteminin etkililiğini incelemek amacıyla gerçekleştirdikleri randomize kontrollü çalışmada, kriterleri karşılayan 46 makaleden 8'i dahil edilmiştir. Sonuçlara bakıldığında bibliyoterapinin içselleştirme, dışsallaştırma ve buna bağlı prososyal davranışlarda küçük ve orta düzeyde etki ettiği belirtilmiştir.

Betzalel ve Shechtman (2010)'ın uyum zorluğu yaşayan 7-15 yaş aralığındaki 79 çocukla gerçekleştirdiği çalışmada, bilişsel (n = 26) ve afektif (n = 26) bibliyoterapi yönteminin uygulandığı iki grup ile bu yöntemlerin uygulanmadığı grup (n = 27) karşılaştırılmış olup bulunan sonuç, bilişsel bibliyoterapinin uygulandığı ve afektif bibliyoterapinin uygulandığı gruplarda, bu yöntemlerin uygulanmadığı gruba kıyasla sosyal kaygıda azalma görülmüş, uyum semptomlarına azalma ise yalnızca afektif bibliyoterapinin uygulandığı grupta olduğu tespit edilmiştir. Genel sonuç ise afektif bibliyoterapinin, bilişsel bibliyoterapiden daha etkili olduğu yönünde belirtilmiştir.

Muto vd. (2011), ABD'de uluslararası öğrenci olarak bulunan 70 Japon üniversite öğrencisinin, kabul ve kararlılık terapisi bibliyoterapisi ile psikolojik sağlıklarını geliştirmek amacıyla yaptıkları çalışmada sonuç olarak kabul ve kararlılık bibliyoterapisinin, öğrencilerin zihinsel sağlık ve psikolojik esneklik gelişimine katkı sağladığı belirtilmiştir.

Malyn vd. (2019)'nin topluluk temelli yaratıcı yazma ve okuma bibliyoterapisi uygulamasının yapıldığı gruplarda yer alan ve 52-74 yaş aralığındaki 12 katılımcıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler ile gerçekleştirdiği nitel çalışmada, bibliyoterapinin de dahil olduğu yazma, okuma vb. gibi sanatsal terapötik müdahalelerin anlaşılması, uygulama becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Katılımcıların bildirdikleri görüşler doğrultusunda kodlar oluşturulmuş ve temalar belirlenmiştir. Bu temalar kişinin kendisiyle ilişkisi, grup üyeleriyle ilişki, yönetici (kolaylaştırıcı) ile ilişki, içgörü/duygu gibi aracı

nesnelere yönelik okuma ve yazma yöntemlerinin hangi işlevleri yerine getirdiği ile alakalı tartışmalar yapılmıştır. Bu tartışmalar sonucunda bildirilen görüşler doğrultusunda katılımcılar tarafından, kendilerini kabul edilmiş, başkalarını kabul etmiş ve ilham alınmış şekilde hissettiklerinin belirtildiği; bu uygulamanın, yaşlı yetişkinlerin refahında önemli bir destekleyici olduğu sonucuna varılmıştır.

Tüm bu çalışmaların yanında Gross (2011)'un zorbalık davranışlarına yönelik bibliyoterapi ve sanat terapisi yöntemlerinin birleştirilerek oluşturulduğu program önerisi tez çalışması, Prater vd. (2006)'ın bibliyoterapi yönteminin öğretmenler tarafından sınıflarda kullanımına yönelik kılavuz niteliğinde 10 adımlık bir süreç sunumu ve kitap önerilerini belirttiği çalışması, Berns (2004)'in ölüm ve yas sürecini deneyimleyen çocuklar için bibliyoterapi kullanımına yönelik öykü seçimi ve kullanımına dair önerilerin verildiği kılavuz niteliğinde olan çalışması, Leininger vd., (2010)'nin, çocuk ve genç yetişkinlere yönelik olarak, obsesif kompulsif bozukluğu olan karakterleri barındıran kitapları incelediği çalışma diğer örnek olarak sunulabilir.

2) Türkiye’de Yapılan Bibliyoterapi Çalışmaları

Yapılan literatür taramasında yurt dışında yapılan çalışmalara kıyasla ülkemizde bibliyoterapiye yönelik çalışmaların sayıca kısıtlı olduğu ve yeni gelişme gösteren bir çalışma alanı olduğu gözlenmiştir. Bununla birlikte bu çalışmalarda, çocukluk dönemlerine yönelik araştırmaların sayıca fazla olduğu görülmektedir.

Korkmaz (2021)'in şema terapi ve bibliyoterapi temelli psikoeğitim programlarının okul öncesi, ilkököl, ortaokul, lise, rehberlik ve araştırma merkezinde görev yapan 342 öğretmenin depresyon ve mutluluk düzeyine etkilerinin karşılaştırıldığı doktora tez çalışmasında, şema terapi ve bibliyoterapi temelli psikoeğitim programlarının uygulanmasının ardından deney ve kontrol gruplarının ön-test ve son-test sonuçlarına göre depresyon düzeylerinde azalma, mutluluk düzeylerinde artış gözlenmiştir.

Şahin (2019)'in bibliyoterapiye dayalı okuma programının ilkököl 4. sınıf düzeyinde 17 öğrencinin benlik algısı ve eleştirel okuma düzeylerine etkisinin belirlenmesine yönelik yapılan doktora tez çalışmasında, ön-test ve son-test sonuçları incelendiğinde çıkan sonuç genel, sosyal, akademik alt boyutlarla birlikte toplam öz saygı düzeylerinde anlamlı artışın

sağlandığı fakat eleştirel okuma ölçeği sonuçlarına göre anlamlı farkın oluşmadığı gözlenmiştir.

Tekel (2021)'in özel yetenekli 6-7. sınıf düzeyinde 24 öğrenci ile bibliyoterapi temelli önleyici grup rehberlik programının sosyal duygusal öğrenme becerilerine etkisini incelediği yüksek lisans tez çalışmasında, ön-test ve son-test sonuçlarına göre sosyal duygusal öğrenme becerilerinde anlamlı fark tespit edilmiştir.

Arıcan (2019)'ın 7-16 yaş aralığında özel yetenekli çocuğu olan 30 ebeveynin katıldığı ve bibliyoterapi tekniğinin bu ebeveynlerin farkındalık ve ebeveynlik uygulamalarına etkisini incelediği yüksek lisans tez çalışmasında, ön-test ve son-test sonuçları bakımından stres-çatışma, mükemmeliyetçilik, motivasyon-başarı alt boyutlarında anlamlı farklar elde edildiği ancak ebeveyn uygulamaları açısından farklılık tespit edilmediği bildirilmiştir.

Yılmaz (2002)'in, bibliyoterapinin aileleriyle çatışma içinde olan 9. sınıf düzeyinde bulunan 24 öğrenci ile yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında, ön-test ve son-test puanlarına bakılarak gençlerin, anne ve babalarıyla çatışma düzeylerinin düştüğü tespit edilmiştir.

Uyar (2020)'ın 5-6 yaş grubu çocuklarda bibliyoterapinin özgüven ve kişiler arası problem çözme becerilerine etkisini incelediği yüksek lisans tez çalışmasında, çalışmaya katılan 41 çocuğun ön-test ve son-test sonuçlarına göre sosyal olan çözüm üretme becerilerinde olumlu etki olduğu, özgüven test sonuçlarına göre ise anlamlı bir fark elde edilemediği belirlenmiştir.

Makale çalışmaları incelendiğinde İnan ve Erkuş (2018)'un, bibliyoterapi tekniğinin ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin matematik başarıları ve tutumlarına etkisini inceledikleri nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma yöntem şeklinde gerçekleştirilen çalışmalarının sonucunda, 48 öğrencinin ön yargı, korku ve algılarına yönelik pozitif yönlü değişiklik, öğrencilerin ilgi, istek, genel uyarılmışlık seviyelerinde artışın belirlenmesine bağlı olarak matematik başarılarında artış tespit edilmiştir.

Özdemir (2016)'ın bibliyopsikolojik danışmaya dayalı özgüven geliştirme programının, 12 deney ve 12 kontrol grubunda olmak üzere toplam 24 katılımcının olduğu

ve 6. sınıf düzeyinde bulunan öğrencilerin özgüven düzeyi üzerine etkisini incelediği çalışmada, bibliyopsikolojik danışmaya dayalı özgüven geliştirme programının deney grubundaki öğrencilerin özgüven puanlarındaki artışı sağladığı tespit edilmiştir.

Bayrak vd. (2018), okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 32 çocuk ile çocukların problem durumunda kullandıkları başa çıkma stratejilerinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden örnek olay yöntemi kullanılmış ve veri toplama aracı olarak Ferit Avcı'nın "Kırmızı Fili Gördünüz Mü?" kitabı kullanılmıştır. Bu doğrultuda çocukların daha çok aktif-davranışsal problem çözme becerilerini kullandığı ortaya çıkmış ve kitaplar yoluyla okuma alışkanlığının kazanılmasının yanı sıra bibliyoterapik açıdan problem çözme becerilerinde yol gösterici olabileceği vurgulanmıştır.

Küçükaydın (2021)'ın sınıf öğretmeni adaylarına sunulan bibliyoterapi eğitiminin, eğitime katılan 30 katılımcının görüşleri açısından değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilen ve TÜBİTAK 2237-A programınca desteklenen çalışmada, 6 gün boyunca süren ve katılımcılara çocuk edebiyatı ve eğitim, bibliyoterapinin tanıtılması, çocuk kitaplarının kullanım alanları, bibliyoterapiye uygun kitap seçme, bibliyoterapi niteliğinde özgün bir öykü yazma ve yazılan öyküleri dijital ortama aktarma konularına yönelik uygulamaları barındıran çalışmanın bulgularına bakıldığında öğretmen adayları, bibliyoterapi tekniğinin kullanılması gerektiğini, zorunlu ders olarak öğretmen adaylarına verilmesi gerektiğini bildirmiştir. Sonuç incelendiğinde öğretmen adaylarının bu eğitim ile ilgili genel değerlendirmelerinin mesleki anlamda fayda sağladığı, hem farkındalık oluşturma hem de uygulamaya geçme noktasında etkili olduğu ve çocuk edebiyatına yönelik farklı bakış açıları kazandıkları yönünde olmuştur.

Bal (2018) tarafından gerçekleştirilen bibliyoterapi tekniğinin depresyon üzerindeki etkisini incelemek amacıyla çocuğu özel eğitim alan, depresyon tanılı ve 30'u deney ve 30'u kontrol grubunda olan 60 ebeveynin katıldığı çalışmada, bibliyoterapi tekniğinin uygulanması akabinde yapılan değerlendirmelerin sonucunda, yöntemin depresyon tanılı katılımcılarda anlamlı derecede etkili olduğu tespit edilmiştir.

Tüm bu çalışmaların yanı sıra literatürde, vaka örnekleri ile bibliyoterapi uygulaması (Bekaroğlu, 2019), bibliyoterapik kitaplara yönelik içerik analizi (Sevinç, 2019), bibliyoterapi tekniğinin uygulanmasına yönelik eğitim tasarımı önerisi (Yeşil, 2021) ve

bibliyoterapi kullanımı açısından üstün zekalı öğrencilerin de bulunduğu sınıflara yönelik model önerisi (Taşcılar, 2012), bibliyoterapi yönteminin üstün yetenekli öğrencilerin mükemmeliyetçilik düzeylerine (İlter, 2015), okumaya yönelik tutum ve problem çözme becerilerine (Taş, 2019) etkisinin incelendiği çalışmalar da bulunmaktadır.

2.4. Çocuk Edebiyatı ve Bibliyoterapi

Tüfekçi Can (2014, s.9)'a göre çocuk edebiyatı, çocukluk çağı içerisinde yer alan bireylere yönelik özel olarak kaleme alınan; bilişsel, sosyal, dilsel ve zihinsel gelişimlerini dikkate alarak kabiliyetlerini ortaya çıkarmayı destekleyen; geçmiş şimdi ve gelecek arasında köprü kurup kültürel mirası koruyarak gelecek nesillere taşımada faydalı olan; amaç barındıran ve dönemin değerlerini barındıran; bunu yaparken farkındalık sağlayan ve estetik duygusu oluşumuna fayda sağlayan edebi tür şeklinde tanımlanmıştır. Mingazova ve diğerleri (2019), çocuk edebiyatının edebiyat sözlüğü tanımının bilhassa çocuklar için yazılan sanatsal, bilimsel ve sanatsal, popüler bilimsel eserler olduğunu ifade etmiştir. Stakić (2014) çocuklar için olan edebiyatı, yetişkinliğe geçiş yapmamış çocuklar için yazılan edebi eserler olarak belirtmiştir.

Çocuk edebiyatı ürünleri ise farklı türlere ayrılmaktadır. Türler masal, fabl, efsane ve destan, hikâye, roman, şiir, biyografi, anı, fıkra, bilmece, ninni, tekerleme ve tiyatro şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu edebiyat ürünlerini sunan kaynaklar, yaş ve gelişim dönemlerine hitap etmekte, bu doğrultuda şekillenmektedir. Okul öncesi çocuklar için hazırlanıp sunulan kitaplar tekerleme, şiir, sayı, alfabe, kavram, resimli öykü, yazısız, okumaya başlama olarak çeşitlenmektedir (Güleç ve Geçgel, 2015, s.55-60). Bu kitaplar okul öncesi çocuklara hitap etmekte, belirli kurallar dahilinde yazılarak okul öncesi gelişim basamaklarına uygun şekilde hazırlanmaktadır.

Edebiyat ürünleri kişilerin duygu ve düşüncelerine seslenen; duygusal ve ruhsal gereksinimlerin karşılanmasında yarar sağlayan; kişilerin olay ve karakterler aracılığı ile özdeşim kurarak içgörü kazanmasına yardımcı olan araçlar olarak kullanılabilir. Erken çocukluk döneminden itibaren çocukların bu deneyimleri yaşayabilmesi, ileriki yaşamları açısından önem arz etmektedir. Çocukların bu deneyimleri karşılayabilmesinde kullanılan önemli araçların önde gelenleri, çocuk edebiyatı ürünleridir. Edebiyat ürünleri bilgi verme ve düşünme gibi yararların yanında duygusal zorluklarla mücadeleyle yönelik davranış ve tutum yollarını gösterebilmekte, pozitif ruh halini beslemektedir. Çocuk

edebiyatı ile çocukluk problemleri, travmatik yaşantılar, depresyon, zihin sorunları gibi durumlara maruz kalan çocuklar için fayda sağlanabilmekte, karşı karşıya kaldıkları problemlere denk hikayeler okuyarak kendilerinin yalnız olmadıklarını fark etmelerini temin edebilmektedir (Aziz vd., 2018). Çocuk edebiyatı ürünlerindeki kahraman ve olay örgüleri ile çocukların içgörü kazanması, çocukların kahramanlarla özdeşim kurması, ruhsal iyi oluşu desteklemektedir. Gelişim ve öğrenmenin temeli doğum öncesinden başlamakta ve yaşam boyu sürmektedir. Bu doğrultuda çocukluk, kritik öneme sahip bir dönemdir. Sosyal duygusal gelişim de çocukluk dönemiyle birlikte ilerleme kat etmektedir. Sosyal duygusal gelişimde oluşan uyumsuzlukların çocuk üzerinde ve çocuğun ileride yaşayacağı yetişkinlik hayatında bazı olumsuz etkileri bulunabilmektedir. Sroufe (2005)'ye göre bakıcı/ebeveynleri ile güvenli bağ kurma problemleri yaşayan çocukların iletişim, duygu kontrolü, akranlarla ilişkilerinde sorunlara yol açabilmektedir. Brauner ve Stephens'e göre (2006), yapılan araştırmalarda küçük çocuklarda başlayan erken duygusal ve davranışsal problemlerin, ergenlik döneminde sağlık ve davranış sorunları ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu bağlamda sosyal duygusal gelişim için çocuk edebiyatı ürünlerinden yararlanılabilmektedir. Çocuk edebiyatı ürünleri ile çocukla kurulan bağlantı birçok faydayı beraberinde getirmektedir. Bu faydaların sağlanmasında kullanılan yöntemlerden biride bibliyoterapi yöntemi ve kaynaklarının kullanımınıdır.

Çocuklar için bibliyoterapi, çocukların zorlu durumlarla baş edebilmesini sağlayarak çocukları ve kitapları bir araya getirmek için çocuk edebiyatı ile çocuk gelişimi anlayışının birleştirilmesidir (Fassler, 1978 akt. Camp, 2015, p.10-11). İyileştirici bir yöntem olarak bibliyoterapi, çocuklar için günlük yaşamda verdikleri mücadelelerde ve maruz kaldıkları problemlerin çözümünde fayda sağlayan; bilişsel, sosyal ve duygusal gelişim alanlarında olumlu etki yaratabilen; gelişimsel ihtiyaçlarına cevap verebilen ve çocuk edebiyatını terapötik amaçla kullanımını içeren etkili bir metottur. Çocuk edebiyatı yapıtlarının edebi ve sanatsal özellikleri ile çocukların terapötik ihtiyaçlarının karşılanması sağlanabilmektedir.

2.5. Öykü, Masal ve Bibliyoterapi

1) *Masallar ve Masalların Özellikleri*

Masallar, geçmişten günümüze değin aktarılan edebi türlerden biridir. Mesel kelimesinin değişime uğramasıyla günümüzde masal olarak son halini almıştır ve mesel kelimesi nasihat, öğüt manalarını taşımaktadır. TDK (t.y.) 'ya göre masal, “genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür” şeklinde belirtilmiştir. Batur ve Altun Alkan (2020)'a göre masal genel itibari ile halk ürünü olan ve nesilden nesile aktarılan, olağanüstü olay, durum ve hayali kahramanları barındıran hikayelerdir. Jalilovna (2022) masalları sözlü geleneğin oluşturduğu, iyi ve kötü gibi zıt durumların çatışmasını sergileyen ve genel olarak iyi bir bitişle sonlanan, peri, elf, dev, deniz kızları gibi düşsel karakterleri barındıran hikayeler şeklinde tanımlamıştır. Arfani vd. (2020) eski edebi türlerden olan masalların, düşe dayalı olağanüstü durumları anlattığını belirtmiştir.

Masallar genel olarak iki gruba ayrılmaktadır. Buna göre masallar, halk geleneğinden gelerek oluşan halk masalları ve sanatsal, estetiki şekilde olan yazınsal masallar olarak belirtilmektedir (Güleryüz; 2006:198; Kıbrıs, 2006:50; Nas, 2004:162; Oğuzkan, 2001:19-21). Halk masalları, anonim halk edebiyatının en yaygın türlerinden olup gerçek dışı kahramanların bulunduğu, yer ve zamanı belirli olmayan olay örgüsü barındıran sözlü halk ürünlerinin bir edebi çeşidi olarak karşımıza çıkmaktadır (Güleç, 2011, s.177-178). Edebi masallar ise yazarların düş gücüne dayalı olarak yazılan ve halk masallarından ilham alınan yapma masallardır (Yalçın ve Aytaş, 2014, s.70).

Halk masalları ve edebi masallar olarak iki grupta incelenen masallar, türlere ayrılmaktadır. Sınıflandırma çalışmalarında Antti Aarne ve Stith Thompson mühim bir konumda bulunmakta ve genel olarak kabul gören sınıflandırmaların temelleri 20. yüzyıl başlarında atılmaktadır. 20. yüzyıl öncesinde J. G. Von Hahn gibi araştırmacıların sınıflandırma çalışmaları olsa da bu araştırmalar kapsamı geniş ve kalıcı olamamış, kabul gören masal sınıflandırmaları 1900'lü yıllarda biçimlenmiş, Antti Aarne'nin masal tip tasnif çalışmalarının ardından 1910'da oluşan masal tip kataloğu ile yaygın kullanılan sınıflandırma oluşmuş, özellikle Stith Thompson'ın revizeleri ile gelişmiş ve masalların ana

çeşitlerinin tasnifi genişlemiştir (Çıblak, 2005: 128). Bu tasnif hayvan masalları, asıl halk masalları, güldürücü masallar, zincirlemeli masallar, sınıflamaya girmeyen masallar olarak yapılmıştır. (Kholmurodova, 2018). Revizeler sonrası hayvan masalları, asıl halk masalları, güldürücü fıkralar, zincirlemeli masallar olarak ana çeşitlere ayrılmıştır. Türk masalları üzerine yapılan motif ve tip sınıflandırma çalışmalarında, W. Eberhard ile Pertev N. Boratav öncü isimler olmuştur.

Edebiyatın türlerinden olan masalların bazı özellikleri bulunmaktadır. Genel özellikler açısından bakıldığında masallar, düş gücüne dayalı ve olağanüstü öğeler barındıran; peri, cin, dev gibi varlıklara yer verilen, yazarlarının bilinmediği ve giriş kısımlarında tekerleme gibi basmakalıp sözlerin bulunduğu; öğretici nitelikte olan bu yazınlara özellikleri, farklı araştırmacı/yazarlar tarafından ele alınmıştır.

Asutay (2013):

- *Masallar Anonimdir*: Masalların kimler tarafından, nerede ve ne zaman anlatıldığına yönelik bilgi bulunmaz.
- *Masallar Fantastiktir*: Masallar hayal ürünü olup olağanüstü ve fantastik olaylar, kahramanlar ve diğer unsurlar bulunmaktadır. Simgesel anlatım mevcuttur.
- *Masallar Didaktiktir*: Masallar öğretici ve eğitsel mesajlar içeren, daima iyilerin kazandığı mutlu sonlarla biten, dinleyiciye alınması gereken dersler iletmeyi sağlayan, evrensel değerlerin anlatımına sahiptir.
- *Kalıp Tiplerinin Bulunması*: Masal kahramanları tek tip ve standardize özelliklerinin bulunması, iyilerin iyi ve kötülerin kötü şekilde masal sonuna kadar devam etmesi, iyi olan karakterlere güzel ve olumlu özelliklerin yüklenmesi, kötü olan karakterlere de olumsuz ve çirkin özelliklerin yüklenmesi durumu söz konusudur.
- *Dünya ve İnsanlık İmgelerinin Bulunması*: Masal anlatımlarının olağanüstü ve abartılı olmasının yanında dünya ve insan ilişkilerine dayanan temeller ile bu anlatımlar gerçekleştirilmektedir.

Çeşitli özelliklere sahip çocuk edebiyatı türlerinden biri olan ve çocuk edebiyatının en eski türlerinden olan çocuk masalları, geçmiş tarihlerden bu yana çocuklara hitap eden anlatımlardan biri olmuştur. Çocuk masallarının özellikleri ve aranan nitelikler de şu şekilde belirtilmektedir:

Çocuk masallarının çocuk edebiyatı ürünü olduğunu ifade eden Güteryüz (2006: 202-203), çocuk masallarının özelliklerini şu şekilde belirtmiştir:

- Masallar heyecan verici ve canlı bir etkiye sahip olmalıdır.
- Çocuk masalları çocukların kelime hazinesine uygun, şiirsel anlatıma sahip, akıcı ve işlek olmalıdır.
- Masalın giriş bölümü merak uyandırmalı, gelişim bölümü olaylar arası ilişki kurmayı sağlayabilmeli, sonuç bölümü ise masalın hedefine makul şekilde bitmelidir.
- Masallar problem çözümlerini ve olumlu özelliklere sahip kahraman temsillerini (tiplemeler) içermeli, yaratıcı düşünme becerilerini kullanmaya sürüklemelidir.
- Masallar çocukların duyuşsal alanlarını ve olumlu kişilik özelliklerini desteklemelidir.
- Masallar milli ve evrensel değerleri barındırmalı ve bu değerlere aykırılık içermemelidir.
- Masallar çocukların yaşam sevinci ve heyecanını perçinlemeli, düşünme gücünü desteklemelidir.

Oğuzkan (2001:26) ise çocuk masallarında aranan nitelikleri şu şekilde ifade etmiştir:

- Masalda yer alan olaylar, hareketli ve canlı olmalıdır.
- Masallar sade ve anlaşılır dile, akıcı bir anlatıma sahip olmalıdır.
- Masallar, çocukları güldürücü ve eğlendirici anlatımlar barındırmalıdır.
- Masallar, işlenen konu ve karakterler itibarıyla çocuklara korku ve üzüntü vermemelidir.
- Masallarda bulunan betimlemeler, karakterlerin davranışları çocuklarda iyilik gibi olumlu duyguların gelişimine katkı sağlamalıdır.
- Masalların çözüm noktası ustalıkla işlenmeli ve olaylar beklenmedik bir sonuç ile sonuca ulaşmalıdır.
- Masallar çocuklar için boş ve olumsuz inançlar, kaderci bakış açısı ve telkinler içermemelidir.

2) Öykü /Hikâye ve Öykülerin/Hikâyelerin Özellikleri

Çocukların küçük yaştan itibaren karşılaştıkları edebi türlerden biri de öykülerdir. Bu dönem çocukları masal gibi öykü ile de iç içe olup okunan masal ve öykü kitaplarından hoşlanmakta, kitap resimlerine ilgi göstermektedir.

Kıbrıs (2000:123) öyküyü belirli vakit ve yerde birkaç kişinin başından geçen, gerçek ya da gerçeğe yakın şekilde tasarlanmış hadiselerin anlatıldığı kısa yazınlar olarak ifade etmiştir. Yılar ve Turan (2007: 148), bir olayın sözlü veya yazılı anlatım şeklinde sunulduğu ve sözlük anlamının gerçek veya gerçek olarak planlanmış olayları anlatan düz yazı türü olduğu belirtilmekle birlikte edebi anlatım türü olarak masaldan daha gerçekçi, romandan daha kısa anlatımı olduğu ve kahraman sayısının az, genel olarak tek olaya dayalı, derin ruhsal çözümlemelere yer verilmediği ifade edilmiştir.

Öykü giriş, gelişme ve sonuç olarak üç bölüme ayrılmaktadır. Zengin ve Zengin (2009, s.207-208) serim, düğüm ve çözüm bölümlerini şu şekilde tanımlamıştır:

- Serim, hikâyede yer alan kahramanlar ve mekânın tanıtıldığı kısımdır.
- Düğüm bölümünde olayların başlangıcı ile birlikte olaylar genişleyip ve nasıl sonuca ulaşıldığı aktarılır.
- Çözüm kısmında ise düğüm çözülür, olaylar sonuçlanır.

Harikrishna ve Rao'ya göre (2015) giriş, ana bölüm ve zirve noktası olarak ifade edilmiş olan bu 3 bölümün tanımı şu şekildedir:

- Giriş bölümü kahramanların, olay yeri ve zamanının tanımını içerir.
- Öykünün temel bileşenlerini içeren ana bölüm, ana temayla alakalı olay ve eylemleri kapsamaktadır.
- Zirve noktası ise ana fikrin ve ahlaki dersin verildiği bölümdür.

Öykülerin de birtakım özellikleri ve öykülerde aranan nitelikler bulunmaktadır. Ciravoğlu (2000:77) hikâye özelliklerini şöyle sıralamıştır:

- Hikâyenin metni kısa olmalıdır
- Kişi kadrosu az ve belirlidir.

- Betimlemeler sade anlatım şeklindedir.
- Hikâyede zaman, kısa aralıklarla başlayıp sonlanmalıdır.
- Olay gerçek ya da gerçeğe yakın şekilde tasarlanmalı ve ilginç özellik içermelidir.
- Olay akışı düzenlidir, iç içe geçmez.
- Genel olarak “di”li geçmiş zaman kipinin kullanıldığı, canlı ve kısa cümleleri içeren dil ve anlatım özellikleri içerir.
- Okuyucunun dikkati faal şekilde sürdürülebilecek şekilde konu, kahraman ya da yazarın ağzından aktarılacak özelliktedir.
- Hikâyeye akıcılık sağlayacak konuşma ve monologlar kısa ve etkileyici cümleler olarak verilir.

Çocuk öykülerinde aranması gereken nitelikleri ise Güleriyüz (2003:261) şöyle sıralamıştır:

- Çocuğa hitap eden öykü konularının çocuğun ilgi alanlarına uygun olacak şekilde sunulmalı ve politik, cinsel, ideolojik, tahrik edici konular verilmemelidir.
- Öyküler motivasyon sağlayıcı, ilgi ve merak uyandırıcı olmakla beraber gerilim unsurları iyi şekilde düzenlenmelidir.
- Olaylar çocuğun düşünce gelişimine uygun, karmaşık ve uzun tanımlamalar ve betimlemelerden uzak durulmalı, cümleler çocuğun yaşına uygun olmalıdır.
- Öykü çok fazla öğüt içermemeli ve aşırı didaktik olmamalı, olayın sonunda ders deneyimini kazanma şeklinde sunulmalıdır.
- Resimlemeler ve iç tasarım çocuğu yormamalı ve konuya uygun şekilde tasarlanmalıdır.

Bu açıklamalar doğrultusunda çocuk gelişiminde öykü ve masalların yerine değinmek ve bu açıdan önemini ortaya koymak, öykü ve masalların işlevlerini belirtmek, bibliyoterapötik açıdan masal, öykü ve bibliyoterapi ilişkisini açıklamada fayda sağlayacaktır.

En eski edebi türlerden biri olan masallar, küçük yaşlardan itibaren çocuklarla bağ kuran, çocukların ilk olarak karşılaştıkları ve tanıştıkları anlatılardır. Nitekim masalların, çocuklara hitap eden ve onların dünyasına açılan bir tür olduğu vurgulanmaktadır.

Çocukluğu, çocukluk dönemini yansıtan en önemli edebi tür masallardır. Tunç ve Akın (2019) masalların çocuksuluk hassasiyetini en iyi şekilde aktaran edebi tür olduğunu ifade etmiştir. Yine masallar gibi öyküler de çocukların bağ kurduğu anlatılardan olup her iki edebi tür de çocuk gelişimi için katkı sağlayan mühim bir etkiye sahiptir.

Masal ve öyküler, çocuğun ruh ve hayal dünyasını doyuran ve gelişimine katkı sağlayan, merak duygusunu kamçılayan, gerçek yaşama ilişkin ve anlaşılması zor durumları çocukların anlayabileceği şekilde aktararak çocukları gerçek hayata hazırlayan bir yaşantı sunmaktadır. Çocuğun iç dünyasına ışık tutan, hayal gücü ile harmanlanan, çocuğun dış dünya ile bağlantısını sağlayan ve duygu dünyasını doyuran araçlardır. Özellikle okul öncesi dönem çocuklarının eğitiminde sıkça kullanıldığı ve çocuk gelişim alanları üzerinde etkin bir rol oynadığı bilinmektedir. Okul öncesi dönem çocukları için masallar ve öyküler ilgi çekici olmakta ve merak duygularını kamçılamakta, ilgi alanlarına hitap etmektedir. Okul öncesi dönem çocukları büyüklerinin kendilerine öykü ve masal okumasından hoşlanmaktadır. Küçük yaşlardan itibaren ilk hikâye anlatıcıları olan anne ve babalar sayesinde çocuklar hikâye anlatıcılığı ile karşılaşmakta, gelişimlerine yaşam boyu etki eden bir süreç yaşanmaktadır. Bu dönemde masal, öykü gibi türler aracılığı ile çocuğun sosyal duygusal, bilişsel ve dil gelişimleri olumlu yönde etkilenmektedir. Masal dönemi olarak adlandırılan okul öncesi dönemde çocuk, özellikle ebeveynleri ve öğretmenleri ile geçirdiği vakitlerde kendilerine okunan masallar ve öyküler sayesinde büyükleriyle iletişim kurabilmekte, dil bilinci oluşumunu sağlayabilmekte, duygu ve düşünce ifadesi kazanabilmekte, yaratıcılık ve düşünme becerilerinin gelişiminde ilerleme sağlayabilmektedir. Masallar ve öyküler aracılığı ile çocuklarla iletişim kurulabilmekte, ebeveynler ve öğretmenler masal anlatıcılığı veya dinleme yoluyla çocukların dünyasına dahil olabilmektedir. Hayal gücü gelişimi, değerlerin öğretimi, düşünme becerilerinin kazanımı, duygusal ve psikolojik güçlenme, problemlerle başa çıkma gibi kazanımlar elde edilebilmektedir. Bununla birlikte çocuğun ileriki yaşantısında okuma alışkanlığı kazanımı sağlayabilmesi adına bebeklik ve erken çocukluk döneminde masallar ve öykülerle tanışmasıyla, okuma ve kitaplara ilgi duymasının adımları atılmaktadır. Öykü ve masallarda bulunan tekerlemeler, resimler, sözcük ve kavramlar sayesinde ses benzerliklerini tanıma, harf ve sayı öğrenimi, kavram öğrenimi, renkleri tanıma, merak ve keşif duygusu ile okumaya karşı motivasyon sağlamayı gerçekleştirilmektedir.

Bilişsel/dilbilimsel, duygusal ve sosyal/kültürel gelişim alanlarının bağlantı noktasında bulunan öykü çocukların günlük tecrübelerini, öykü okuma ve anlatma, anlatı evrenini dayanan bir fenomendir (Alexander vd., 2001). Tursunmurotovich vd. (2020) ise masalların hem eğitim hem de ebeveynler ve çocuklar arasında bağ kurma aracı olduğunu; masalların çocuklar için zihinsel, ahlaki ve estetik alanlarda eğitici bir araç olarak kullanıldığını; konuşma ve dil gelişimine yönelik zenginlik sağladığını; duyu ve düş gücünü geliştirdiğini; okul öncesi dönemde sanatsal algının gelişerek bu dönem çocuklarının masal kahramanlarının tecrübe ve duygularına yönelik ilgi duyduklarını belirtmekle beraber okul öncesi ve ilkokul çağı çocuklarına yönelik masalların küçük boyutlu, konu ve içerik açısından basit, görsellik açısından zengin içeriğe sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır.

Tüm bunların yanında bazı iddialara göre masalların düşsel motifleri fazla yansıtmaması, çocukları gerçek hayattan kopardığı ve elf, dev, cin gibi kahramanlar ve korkutucu öğeler bulunması sebebiyle çocukların korku ve kaygı hissetmelerine sebep olduğu savunulmaktadır. Masalların çocuklar için zararlı olduğu görüşünü savunan temsilciler arasında, N. Boileau ve J.J. Rousseau gösterilebilir (Safarova, 2010). Bu iddialar bulunmakla birlikte masalların yararlı olduğuna ilişkin görüşler de bulunmakta ve masalların kültürel aktarım, bilişsel gelişim, dil gelişimi, duygusal ve psikolojik gelişim açısından yararları olduğu da görülmektedir. Bu doğrultuda masal ve öykülerin çeşitli kullanım amaçları ve işlevleri bulunmaktadır.

Masal ve öykülerin kullanım amaçları ve işlevleri için, çocuklara sağladığı kazanımlardan da görülebileceği üzere eğitsel rol barındırma, duygusal ve sosyal gelişimi sağlama, beceri kazanımı, terapötik işlev gibi özelliklerden bahsedilebilir.

Masalların işlevleri ele alındığında masalların bireyler için eğitim ve eğlendirme, gelenekler ve ahlaki kriterler açısından bilinçlenme sebebiyle anlatıldığı, aynı zamanda bireylerin toplum içindeki rollerini biçimlendirme, didaktik/psikolojik/terapötik/pedagojik açıdan faydalı bir kaynak sağlamada rol oynamaktadır (Pulimeno vd., 2020). Kazachiner ve Tkachenko (2020)'e göre masallar halk düşüncesi unsurlarından olup iletişim ve ilişki kurmaya yarayan; çocukların duygu, düşünce ve davranışlarını etkileyen, çocukların sorunlarını cevaplayabilen; hem çocuk hem de yetişkinlerde duygusal etkileşim sağlayan; çocuklara kural, beceri ve değer gibi kazanımları temin eden; psikolojik sağlığı sağlamada ve bilgi aktarımında kullanılabilen kaynaklardır.

Masallar aynı zamanda çocukların gelişim alanlarına hitap etmektedir. Masallar, sözlü geleneğin bir ürünü olarak ortaya çıkmış olup toplumun ve kültürün izlerini taşımaktadır. Gelecek nesillere kültürel değerlerin aktarımını sağlayan masallar, içinde bulunulan toplumun değer, inanış, yaşam tarzı ve geleneklerine yönelik unsurları barındırmakta, aynı zamanda evrensel değerlerin de çocuklara ulaşmasını sağlamaktadır. Davranışları şekillendirebilen, karakter oluşumunda ahlaki düzenlemeleri sağlayan değerlerin sunulduğu masallar, eğitsel işlev de görmekte ve değer kazanımının sağlanması amacıyla masallar, bir öğrenme aracı olarak da kullanılmaktadır. Tural ve Şahan (2017) masalların, kültürel aktarım aracı olan edebi bir tür olduğunu ve değer aktarımında öğrenme aracı olarak güncel eğitim programlarında kullanıldığını belirtmiştir. Mirazanashvili ve Qurdadze (2020) masalların ve özellikle halk masallarının, çocuğun kişilik oluşumu ve becerilerin gelişimi sürecinde önemli bir unsur olduğunu, masallardaki olay örgülerinin çocukların algılarını etkilemesi sebebiyle çocukların hem bilinç hem de bilinç dışı değişimlerini sağladığını, çocukların maneviyata yönelik duygularını ve değerlerin gelişimine katkı sağladığını vurgulamıştır. Okul öncesi dönemde çocukların düşünme becerilerinin gelişimi, ileriki yaşamları için etkili olabilmektedir. Buna bağlı olarak masallar, bilişsel gelişimde aktif rol oynamaktadır. Okul öncesi dönem çocukları, masallar aracılığı ile dinleme, anlama, ifade etme, değerlendirme gibi becerilerin kazanımını, ayrıca somut ve soyut kavramların öğrenimini sağlamaktadır. Azamovich (2021) okul öncesi dönem çocuklarının analitik düşünme kabiliyetlerinin oluşturulmasında ve bu süreçlerin gelişimindeki kalitenin artmasında masal kullanımının olumlu bir etki yarattığını; masalların duygusal süreçleri hareketlendirmesi ile düşünmeyi aktive ettiğini ve çocukların konuşma, hafıza, dikkat, düşünme gibi analitik düşünme becerilerinin niteliğini arttırarak hayal gücü ile düşünmeye yol açtığını; çocukların analitik düşünme becerileri ile masalın ana fikrini, sebep ve sonuçlarını, masalın gerçekliğini anlamayı sağladığını; öğretmenlerin masal okurken çocuklara yansıttıkları jest, mimik, ses tonunun pedagojik yarar sağladığını ve masal sonu sorduğu sorular ile çocuğu düşünmeye teşvik ettiğini belirtmiştir. Bilişsel gelişimle birlikte buna bağlı olarak dili anlama ve dil gelişimine de katkı sağlayan masallar, çocuğun ana dilinin öğreniminde bir kaynak oluşturan, dili tanıma ve anlama açısından yardımcı bir yazınsal türdür. Masallar barındırdıkları dilbilgisel unsurların ve bilmece, tekerleme, deyim, atasözü gibi dil becerilerine katkı sağlayacak söz kalıplarının, soyut ve somut kelimelerin işlenişi ile çocuğun dil gelişimi için zengin içerikler sunmaktadır. Karatay (2007), masalların yararlarının arasında dil kullanma becerilerinin ve özellikle okul öncesi

dönemde edinilen dinleme, anlama, konuşma, anlatma yeteneklerinin masallar aracılığı ile sağlandığını, kelime dağarcığını geliştirdiğini belirtmiştir.

Öyküler için de aynı işlevlerden söz edilebilir. Erken çocukluk döneminden itibaren hikâye anlatımı çocuk gelişimine katkı sağlamak, dünyayı anlamlandırma ve ifade edebilmelerine destek olmak, akran ilişkilerini kuvvetlendirmek, iletişim ve dikkat becerilerini geliştirmek için kullanılan bir vasıta (Garzotto vd., 2010). Çocukların öğrenme süreçlerine odaklanmak amacıyla oluşturulan öğrenme hikayeleri bulunmaktadır. Knauf (2018) öğrenme hikayeleri adı verilen sosyal hikayeler aracılığı ile, çocukların öğrenme süreçlerinde kuvvetli yönlerine odaklanılarak çocukların aktif oldukları durumlar örnek seçilip, anlatılıp yorumlandığını belirtmiştir. Lucarevschi (2016), dil ediniminde hikayelerin kullanıldığını, Hu vd., (2021) okul öncesi dönem çocuklarıyla gerçekleştirdikleri çalışmalarında astronomik kavramların açıklanmasında hikayelerden faydalandığı görülmekte dolayısıyla bilimsel kavramların çocuklar tarafından anlamlandırılıp öğretiminde kullanılabileceği göz önüne serilmektedir. Adnyani ve Landrawan tarafından (2021), öykü anlatma tekniklerinin ahlaki eğitimde etkili olduğu tespit edilmiştir. Grazzani ve Ornaghi (2011) okul öncesi çocuklarla yaptıkları araştırmalarında, hikâye dinleme alıştırmaları sonucunda deney grubunun duyguları anlamada daha iyi performans gösterdiği belirlenmiştir. Hikayelerin çocuklarda kavram öğrenimi, dil edinimi, ahlaki gelişim, duygusal gelişimde etkili olduğu görülmektedir.

Öykü ve masalların terapötik işlevleri de bulunmakta ve psikolojik gelişime katkı sağlamaktadır. Çocukların, çocukluk dönemi gelişim ve uyum sorunları ile başa çıkma; duyguları tanıma ve duygusal gelişime katkı sağlama; kaygı, korku, stres gibi duygularla baş edebilme; içsel motivasyonlarını fark edebilme gibi terapötik faydalar, masallar ve öyküler aracılığı ile çocuklara aktarılabilir. Gedik (2020) çocukların gerçek yaşama kolayca uyum sağlayabilmesinde ve gerçek yaşama hazırlanmasında, problemler ve zorluklarla başa çıkabilme yetisini kazanabilmesinde, masal kahramanlarıyla kurdukları özdeşim sayesinde zorluklarla mücadele eden kahramanları rol alması ile psikolojik olarak kuvvetlenmesinde masalların bir vasıta olarak kullanıldığını vurgulamıştır. Isik (2016) ise psikologlara göre hikayelerin çocuklar için temel gereksinimlerden biri olduğunu, problem durumlarıyla başa etme ve bilişsel gayretle alakalı olarak sorun çözümünde faydalı olduğunu, çocukların sahip oldukları derin his dünyasının, sorunlarla baş edebilmek amacıyla yöntem bulmaya yardımcı olmasından kaynaklı olarak masal gibi hikayelerden de fazlaca etkilendiğini belirtmiştir. Bu

çerçeveden bakılarak, bibliyoterapik açıdan masalların ve öykülerin kullanımı söz konusudur.

Masallar ve öyküler insan yaşamına dair belirtiler taşımakta ve iç kaynaklarımıza yönelik mesajlar barındırmaktadır. Masal ve öykülerin bibliyoterapi ile ilişkisi ele alındığında iyi oluş, ruhsal gelişim, kendini gerçekleştirme, olumlu değer ve duyguların kazanımı gibi konularda kullanılan edebi türler olarak karşımıza çıkmakta ve terapötik amaçlar doğrultusunda kullanılmaktadır. Masal/öykü terapi olarak adlandırılan yöntem, bibliyoterapötik açıdan uygulanmaktadır. Terapötik peri masalları problemlili durumları, belirli bir tecrübeyi, birtakım hususlar ve bu hususlara bağlı çözüm bulmaya yardımcı anlatıları sunmaya dayanmakta, kahramanlara yönelik bilgileri okuyucuya net şekilde vererek okuyucunun eksikğine yönelik katkı sağlamakta, yaşa bağlı olmadan problemlerin ve beklentilerin metaforik olarak dengelenerek kabul gördüğünü fark etmelerini gerçekleştirmektedir (Pasca, 2015).

Masallar ve öyküler, çocuklara hitap eden tür olarak görülmekte ve terapötik amaçlı kullanım yetişkinlerle kullanıldığı gibi özellikle çocuklarla da kullanılmaktadır. Masallar ve öyküler aracılığı ile terapi, çocukların kendilerini ve gereksinimlerini ifade edebilme; bilişsel, sosyal ve duygusal becerilerine katkıda bulunma amaçları ile gerçekleştirilmektedir. Masallar ve öyküler sayesinde çocuk özdeşim kurduğu kahramanlar ile kendi yaşadığı problemleri görebilir, duygu farkındalığı ve duygulara yönelik düzen sağlayabilir. Masallar ve öyküler ile değer kazanımı ve gelişim alanlarına yönelik beceriler edinilebilir. Ruini vd. (2017) gerçekliği değerlendirmek, kişisel problemler ve zorluklarla başa çıkmada teşvik sağlamak gibi önemli psiko-eğitsel rolü bulunabileceğinden, küçük çocukların okul müfredatlarında sözlü gelenek ürünü olan masalların kullanıldığını ifade etmiştir. Duman (2018) peri masallarının, kaygı ve korku gibi duygular ile başa çıkabilme, mentalizasyon ve bilişsel yeteneklerde gelişim edinebilme, duygu düzenlemeleri yapabilme, değer aktarımı sağlayabilme açısından çocuk psişesine hitap ettiğini vurgulamıştır. Hibbin (2016) ise sözlü hikâye anlatımının çocuk üzerinde sosyal duygusal etkilerini; daha çok kendine güvenen, kendini temsil eden ve daha çok anlayan, psikolojik süreçler ile diğerlerini anlayabilen, psikolojik süreçler arası diğerlerini anlayabilen, diğerleri ile iş birliği içerisinde olan olarak başlıklara ayırmıştır.

Masallar ve öyküler çocukların hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Rahman (2017) ebeveynlerin bilgi, davranış kalıpları, değer ve tutumları erken çocukluk döneminden itibaren çocuklarına kazandırmaya çalıştıklarını ve onları okuma için teşvik ettiklerini, okul öncesi dönem çocuklarının psikolojik gelişimi ve dil gelişimini sağlamada ebeveynlerin, özellikle de annelerin model olmasının kritik bir rolü olduğunu, psikolojik ve dil gelişiminin desteklenmesinin bir aracı olarak da masal anlatımının başarılı yöntemlerden biri olduğunu ve bu bağlamda masal anlatımının, örnek davranışların kazandırılmasında ilk öğretmenlerden biri olan annenin rolünün bir parçası olabileceğini ifade etmiştir. Fleer ve Hammer (2013) ise masalların, erken çocukluk öğretmenlerince çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerine destek olmak amacıyla kullanıldığını ve geçmişten günümüze süregelen kültürel bir uygulamanın betimleyicisi olduğunu belirtmiştir. Sayer vd. (2018), masalların karakter oluşturma vasıtaları ve değerlerin öğrenilme yöntemlerinden biri olabileceğinden, dinleme ve okuma ortamlarının oluşturulması ile çocukların karakter oluşumunda masalların kullanılabileceğinden bahsetmiştir. VisikoKnox-Johnson (2016), masalların çocuklar için önemli mesajları ve gelişimsel öğeleri sunduğunu, çocuk gelişimini desteklediğini, tüm bunların yanında terapötik gereç kaynağı olduğunu belirtmiştir. Tüm bunlar düşünüldüğünde bibliyoterapi yöntemi ile kazandırılacak kazanımların, masallar ve öyküler aracılığı ile gerçekleştirilmesindeki ilişki görülebilmektedir.

Masal terapi, sağlığın iyi olmasını amaçlayan yöntem ve araçlar düzeninden oluşan, anlatım yöntemleri ve fanteziye dayalı okuma parçalarını içeren, çocuklara yönelik olan geleneksel hikayelerin sembolik şekilde ifadesini ve okunan parça veya üretilen ürünlerin içselleştirilmesini sağlamak amacıyla anlatımların üzerine dinleme ve düşünmeyi içeren özel bir bibliyoterapi yöntemi olup çocukların güvenlik, tutum ve davranış, duygusal ve psikolojik iyi oluş, eğlence ve bilişsel gereksinimler gibi pedagojik ihtiyaçların, masallar yoluyla kitaplardan karşılanmasını sağlamakta ve bu terapötik masallar esasında, 4-9 yaş arası çocuklara yönelik olmaktadır (Kuciapiński, 2014). Vachkov (2016)'a göre masallar, masal terapisinde çocuk ve yetişkinlerin kendilerini görmeleri ve fark etmelerini, öz farkındalık geliştirmelerini, çevreyi ve diğer insanları anlayarak yapıcı ilişkiler geliştirmelerini sağlamaktadır. Buna bağlı olarak terapötik amaçlı kullanılan masalların ve öykülerin, gelişimsel ve bibliyoterapötik hedefler doğrultusunda çocuklar ve yetişkinlerle çalışıldığı görülmektedir.

Cocco vd. (2022), 1 ve 3. sınıfa giden 117 ilkokul öğrencisiyle gerçekleştirdiği çalışmada, damgalama kaynaklı zorbalığa tepki vermeyi amaçlamıştır. 3 haftalık müdahale programı tasarlanmış ve zorbalık temalı masallar oluşturulmuştur. Deneysel çalışma olarak tasarlanan ve deney-kontrol grupları oluşturulan araştırmada deneyci, masalları okumuş ve pekiştirme amaçlı çalışmalar gerçekleştirmiştir. Sonuç olarak, gruplar arası empati ve zorbalığa karşı akran normlarında artış gözlenmiştir. Bununla birlikte gruplar arası empati kaynaklı olarak yardımcı olma, damgalamaya dayalı zorbalığa yönelik tepkiler üzerinde dolaylı etki yarattığı ifade edilmiştir.

Varol (2019)'un resimli hikâye kitaplarının kullanılarak kuralları uygulama becerilerinin incelediği, 60 anaokulu öğrencisi ile gerçekleştirdiği çalışmasında resimli hikâye okumanın çocukların kuralları öğrenmesinde etkili bir yöntem olduğu sonucuna varılmıştır.

Çalık (2022)'ın korona virüs salgını sebebiyle oluşan olumsuz durumlara istinaden 8'i deney ve 6'sı kontrol grubunda olacak şekilde 14 okul öncesi dönem çocuğuyla gerçekleştirdikleri masal terapisinin, sosyal duygusal iyi oluş ve psikolojik sağlamlılığa etkisini inceledikleri deneysel çalışmada, sonuç olarak deney ve kontrol grupları arasında deney grubunun lehine anlamlı bir farklılık olduğu, deney grubunun ön-test ve son-test sonuçları karşılaştırıldığında da son-test sonuçları lehine anlamlı farklılık bulunduğu tespit edilmiştir. Sonuçlara bakılarak masal terapisinin, sosyal duygusal iyi oluş ve psikolojik sağlamlılıkları arttırmada etkili olduğu belirlenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Okul öncesi dönem öykü ve masal kitaplarında yer alan bibliyoterapik öğelerin konu edildiği ve bibliyoterapik öğelere yönelik incelenmenin amaçlandığı bu çalışma, durum çalışmasıdır. Elde edilen bulgular, içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiş olup veri toplama süreci ise doküman analizi tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmada incelenecek olan öykü ve masal kitaplarının seçiminde ise Çanakkale il merkezinde bulunan okul öncesi kurumlarında görev yapan okul öncesi öğretmenleri ile görüşme tekniği kullanılarak sınıflarda okunan öykü ve masal kitapları hakkında bilgi sağlanmış ve bundan hareketle çalışmanın örneklemini belirlenmiştir. Okullardan edinilen kitap bilgisi doğrultusunda örneklem kriterleri, 3-6 yaşa hitap eden öykü ve masal kitapları olarak belirlenmiş, bu kriterlere göre rastgele seçim yöntemi ile öykü ve masal kitapları incelenmiştir.

Çalışma, öykü ve masal kitaplarında yer alan bibliyoterapik öğe durumunun incelenmesini ve konunun ayrıntılı şekilde ele alınmasını içermektedir. Durum çalışması yöntemi de bir durumun ayrıntılı olarak incelenmesini amaçlamaktadır. Durum çalışması gerçek hayata ilişkin durumlara yönelik detaylı ve derinlemesine bilgi toplanan yöntemdir (Creswell, 2016, s. 97). Njie ve Asimiran (2014) durum çalışmasının temelini, bir varlığın özelliklerini ortaya çıkarmak olarak tanımlamakla birlikte bir birime odaklanarak olguyu derinlemesine açıklaması olarak belirtmiştir.

3.2. Araştırma Örneklemini

Araştırma kapsamında incelenen kitap dokümanları, araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. 3-6 yaş aralığına hitap eden öykü ve masal kitapları örneklem seçme kriterlerinden olup bu kriterlere uyan kitaplar arasından 21 öykü ve 20 masal kitabı random yöntem ile seçilmiştir. Bu bağlamda örneklem basit rasgele örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Basit rasgele örnekleme, örnekleme dahil edilecek katılımcıların evrenden rasgele seçilmesi yöntemidir (Ekiz, 2015, s.104). Buna binaen rasgele seçilen 41 kitap, araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Araştırma kapsamında incelenen kitapların listesi aşağıda sunulmuştur:

1. Aksi Kuş - Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
2. Altın Kalpli Panda - Beyaz Pusula Yayınları
3. Ama Bu İnek Yumurtluyor! - Beyaz Balina Yayınları
4. Ayı ve Arılar - Kırmızı Kedi Yayınları
5. Babam Taşınıyor - Mandolin Yayınları
6. Bir Kabuğu Paylaşmak - Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
7. Bobo- Artık Bebek Değilim - Erdem Çocuk
8. Cumba'nın Evi - Morpa Yayınları
9. Güneşi Kışkanan Küçük Balon - Gizemli Bahçe Yayınevi
10. Gülümsemek İyidir - Uçanbalık Yayınları
11. Kraliçe'nin Yüzüğü - Morpa Yayınları
12. Kunduz'un Yardımı - Gendaş Yayınları
13. Kuzu Zumi - Mor Elma Yayıncılık
14. Mızımız Sinek - Mor Elma Yayıncılık
15. Mumu Diş Fırçalıyor - Ya-Pa Yayınları
16. Nele ve Abisi Kavga Ediyor - Çocuk Gezegeni Yayınevi
17. Oyuncu Bulut - Kök Yayıncılık
18. Robo Nerede? - Morpa Kültür Yayınları
19. Sır Versem Saklar Mısın? - Redhouse Kidz Yayınları
20. Yaramaz Bibi - Mor Elma Yayıncılık
21. Yardımcı Kirpiller - Morpa Kültür Yayınları
22. Ağustos Böceği ile Karınca - Tormont Yayıncılık
23. Altın Balta - MEB Anadolu Masalları
24. Aslan ile Fare - MEB Anadolu Masalları
25. Aslan, Tilki ve Geyik - MEB Anadolu Masalları
26. Ayağına Diken Batan Serçe - MEB Anadolu Masalları
27. Bit Hatun ile Pire Bey - MEB Anadolu Masalları
28. İmdi Dede - MEB Anadolu Masalları
29. Kaplumbağa ve İki Ördek - Ema Çocuk
30. Karga ile Tilki - MEB Anadolu Masalları
31. Fareli Köyün Kavalcısı - Tormont Yayıncılık

32. Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler - Tormont Yayıncılık
33. Kuledeki Cadı - Tormont Yayıncılık
34. Panda Pandi - Timaş Yayıncılık
35. Rakun Kunkun - Timaş Yayıncılık
36. Öküz ile Kurbağa - Tormont Yayıncılık
37. Tavşan ile Kirpi - MEB Anadolu Masalları
38. Tilki ile Eşek - MEB Anadolu Masalları
39. Tilki ile Leylek - MEB Anadolu Masalları
40. Altın Kaz - Tormont Yayıncılık
41. Kibirli Karga - Tormont Yayıncılık

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmacı tarafından gerçekleştirilen ve nitel yöntem kullanılan çalışmada, Çanakkale il merkezinde bulunan resmi anaokullarındaki öğretmenlerle görüşülerek çalışmada incelenen kitapların isimleri görüşme formu aracılığı ile alınmıştır. Buna binaen yapılandırılmamış görüşme tekniği kullanılarak kitap bilgileri alınmıştır. Yapılandırılmamış görüşme tekniği sohbet tarzı görüşmeler olarak ifade edilen ve görüşmenin esnek şekilde gerçekleştiği yöntemdir (Dömbekci ve Erişen, 2022).

Alan yazın tarandıktan sonra ana başlıklar belirlenerek, Erdemir (2016) ve Doğanay'ın (2019) çalışmalarından yola çıkılarak 3 eğitim bilimleri, 2 çocuk gelişimi, 3 okul öncesi eğitimi, 1 psikolojik danışmanlık ve rehberlik uzmanının değerlendirmeleri ile birlikte 34 maddelik bir rubrik oluşturulmuştur. Öykü ve masal kitaplarının bibliyoterapik öge incelemesi amacıyla hazırlanan rubrikte yer alan maddelerin 3-6 yaş grubuna göre açıklamaları şunlardır:

- Bireysel ve sosyal değerlerin kazanımı
- Bir durum/olay hakkındaki olumsuz tutumun olumlu tutum olarak değişim göstermesi
- Olumsuz davranışların olumlu davranış olarak değişim göstermesi
- Çocuğun olumsuz tutum ve davranışlarını fark etmesi
- Bu yaş çocuğu duyguları yeni anlamlandırdığından kendi duygularının ne olduğunu anlaması veya fark etmesi
- Başkalarının duygularının ne olduğunu anlaması veya fark etmesi

- Kendi duygularına yönelik ifade/duyguları belli etme (dışavurum)
- Çocuğun yaşadığı sorunları başkalarının da yaşayabileceğini fark etmesi ve yalnız olmadığını duyumsaması
- Kaygı, korku, öfke, stres gibi olumsuz duygularla başa çıkabilme becerisi ifadesi
- Yaşanılan problemler/sorunlarla başa çıkabilme becerisi ifadesi
- Beden dili, günlük ifadeler, kendini ifade edebilme, karşı tarafı anlayabilme ve dinleme, olumlu iletişim kalıpları gibi iletişim becerilerinin ifadesi
- Ölüm, boşanma, ayrılık, okula başlama gibi yeni ve aniden gelişen durumları anlayarak bu durumlara uyum sağlayabilme (öz düzenleme becerileri)
- Başkalarının duygu, düşüncelerini anlayabilme ve hissedebilme (duygudaşlık/empati) becerisi
- İki kişi arasında gelişen (karşılıklı) çatışma durumunu çözme becerileri
- Arkadaşlık kurabilme, ilişki başlatabilme becerileri
- Sorumluluk alabilme ve karar verebilme becerilerinin ifadesi (öz denetim sağlayabilme)
- Ön yargı/kalıp yargıları yumuşatabilme, ön yargıları kırabilme
- Çocuğun kendi değerine yönelik hisleri/ kendini değerli görme (öz saygı)
- Çocuğun kendine, kapasite ve becerilerine olan yorumu, kendine ve becerilerine güvenmesi (öz güven)
- Çocuğun kendini tanıma ve tanımlaması, kendine yönelik algılamaları ve yorumlamaları (benlik ifadesi/algısı)
- Çocuğun bir işi/durumu yapabileceğine dair kendine olan inancı (öz yeterlik)
- Çocuğun farklılıkları tanıyabilmesi
- Çocuğun farklılıklara karşı duyarlı olması
- Çevre, dünya ve toplum özelliklerine yönelik bilgi sahibi olarak bilinç kazanması veya tanıyabilme
- Çevre, dünya, topluma karşı duyarlı olma
- Uyku reddi/uyku bozuklukları- uyku düzeninde sorunlar
- Yeme reddi/yeme bozuklukları- yemek düzeninde sorunlar
- Kıskançlık
- Alt ıslatma/tuvalet alışkanlığına yönelik sorunlar
- Kurallara uymama

- Zorbalık/saldırganlık
- İzinsiz eşya alma
- Yalan söyleme
- Bağımlılık (teknoloji, ekran, dijital oyun vb.)

Hazırlanan rubrik vasıtası ile araştırma kapsamında 41 öykü ve masal kitabının detaylı incelemesi yapılmış olup kitaplarda yer alan bibliyoterapik öğelerin tespiti ve sayısal olarak karşılaştırması tablo oluşturularak sağlanmıştır. Araştırmada içerik analizi yöntemi ile veriler analiz edilmiş, betimsel istatistiki yöntemler (frekans ve yüzdelik) kullanılarak çözümlenmeleri yapılmıştır. Rubrik değerlendirilmesi, belirtilen maddelerin öykü ve masal kitaplarında yer alma durumu ve sıklık durumuna göre karşılık gelen puanın seçilmesi ile gerçekleştirilmiştir. Buna göre puanlama, genel temalara ait alt temaların kitapta ele alınma durumuna göre 2 puan; “alt tema kitapta birden fazla kez yer almış”, 1 puan; “alt tema kitapta yalnızca bir kez yer almış”, 0 puan ise; “alt tema kitapta hiç işlenmemiş” olarak belirlenmiştir. Rubriği oluşturan maddelere yönelik genel temalar boyutlandırılarak isimlendirilmiş, boyutlara karşılık gelen frekans ve yüzdelik hesaplamaları yapılmıştır. Her boyutun ayrı olarak hesaplaması, ardından tüm boyutların toplamının hesaplaması gerçekleştirilmiştir. Bulgular kısmında elde edilen sayısal veriler sunulmuş, yorumlamaları sonuç kısmında yapılmıştır.

Araştırmada kitaplarda yer alan bibliyoterapik unsur tespiti ve değerlendirilmesi yapmak amacıyla rubrik oluşturulmuş. Alan yazın taraması yapılmış, Erdemir (2016) ve Doğanay’ın (2019) geliştirmiş olduğu listeden yararlanılarak analitik rubrik tasarlanmış ve çalışmada kullanılmıştır. Alan yazında tespiti yapılan sorunlara yönelik oluşturulan rubrik Ek 2’de sunulmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verileri 2021-2022 eğitim öğretim yılında Çanakkale ili merkezinde yer alan resmi okul öncesi kurumların kütüphanelerinde bulunan kitaplardan toplanmıştır. Verileri toplamak adına Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden gerekli izinler alınmıştır. Araştırmanın ilk amacı masal kitaplarının incelenmesini içermekle birlikte okullarda yapılan görüşmelerde yetkililerden, kütüphanelerdeki masal ve öykü kitaplarının karışık olarak verilerinin sağlanması ile

çalışmanın gelişimi dahilinde sonradan öykü kitapları da çalışmaya dahil edilmiştir. Bu bağlamda araştırmacı tarafından yöneltilen okulların kütüphanelerinde bulunan kitap isimlerinin neler olduğuna yönelik açık uçlu soru ile birlikte, öğretmenlerle yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiş ve kitap isimleri öğrenilmiştir. İncelenen kitaplar, Çanakkale il merkezinde bulunan okul öncesi kurumlardaki öğretmenlerle görüşme yoluyla belirlenmiş ardından doküman analizi yöntemi ile veriler toplanmıştır. Basılı ya da elektronik gereçler olmak üzere bütün dokümanların inceleme ve değerlendirilmesi için kullanılan bir metottur (Kıral, 2020).

İçerik analizi, nitel çalışmalarda sıkça kullanılan bir veri analiz yöntemidir. İçerik analizi yeni içgörü sağlamak, bir olgunun anlaşılması ve olguyu daha detaylı tanımlama, bu olguyu ölçme gayesi ile kullanılan bir yöntemdir (Moldavska ve Welo, 2017). İçerik analizi metin bilgileri, fotoğraf, video, ses gibi görsel ve işitsel verileri de kapsayan çeşitli veri kaynaklarını kullanabilen, ampirik ve teorik açıdan yönlendirilebilmesi esnek olan bir yöntemdir (Stemler, 2015). Bu bilgilerden yola çıkarak kitaplarda ulaşılan bibliyoterapik öğelere yönelik detaylı tanımlama ve çıkarımda bulunma sebebiyle çalışmada içerik analiz yöntemi kullanılmıştır. Kitaplarda tespit edilen bibliyoterapik unsurlar temalara ayrılarak boyutlandırılmış, frekans ve yüzdelik hesaplamalarıyla çıkan sonuç hakkında yorumlamalar yapılmıştır.

Rubrik geliştirme ve bibliyoterapiye ilişkin ilgili alan yazın taraması ile birlikte iki alan uzmanının görüşü alınmış ve analitik rubrik oluşturulmuştur. 35 maddelik rubrik, 9 uzman görüşü alınarak düzenlenmiş ve son hali verilerek 34 maddelik rubrik araştırmada kullanılmıştır. Rubrik aracılığı ile araştırmaya ilişkin veriler toplanmıştır. Araştırma kapsamında belirlenen bibliyoterapik öge başlıkları, temalara ayrılarak boyutlandırılmış ve veriler elde edilirken ön plana çıkan bibliyoterapik öğelere ait boyutlar ve boyutların toplamına yönelik veriler tespit edilmiş, bu veriler tablolaştırılarak betimsel istatistiki yöntemler aracılığı ile frekans ve yüzdelik oran hesaplamaları yapılmıştır.

3.5. Güvenirlik ve Geçerlik Çalışmaları

Nitel araştırma çalışmalarında güvenirlik ve geçerlik çalışmaları, nicel yöntemlerden farklı ölçütler ile ele alınabilmektedir. Bu ölçütler inandırıcılık (iç geçerlik), aktarılabilirlik (dış geçerlik), tutarlık (iç güvenirlik) ve teyit edilebilirlik (dış güvenirlik) olarak çalışmada kullanılmıştır (Sikolia vd., 2013; Karabuga Yakar vd., 2022).

İnandırıcılık (İç geçerlik): Çalışmada araştırma bulgularını destekleyen alıntılara yer verilmiş, rubrik temalarının oluşturulmasında birden fazla uzman görüşü alınmış, Kapsam Geçerlik Oranı (KGO) ve Kapsam Geçerlik İndeksi (KGİ) hesaplamaları yapılmıştır.

Aktarılabilirlik (Dış geçerlik): Çalışmada aktarılabilirliği sağlamak amacıyla verilerin ayrıntılı betimlemeleri yapılmış ve bulguları destekleyen alıntılara yer verilmiştir.

Tutarlık (İç güvenirlik): Çalışmada tutarlığı sağlamak adına Cohen's Kappa güvenirlik analizi hesaplaması yapılmıştır.

Teyit Edilebilirlik (Dış güvenirlik): Çalışma teyit edilebilirliğini sağlamak için tüm belge, veri, veri toplama araçları araştırmacı tarafından saklanmıştır.

1) Kapsam Geçerlik Oranı, Kapsam Geçerlik İndeksi ve Cohen's Kappa Hesaplaması

Rubrik için oluşturulan maddelerin geçerlik oranının hesaplanması amacıyla uzman görüşlerinden elde edilen veriler ile kapsam geçerlik oranı hesaplanmıştır. Lawshe (1975) tekniği olarak da bilinen KGO, bir maddenin ölçekte olup olmamasına ilişkin madde istatistiği hesaplamasıdır (Yurdugül, 2005). KGO, maddeye yönelik kullanılabilir görüşü belirten uzman sayısının, toplam uzman sayısının yarısının 1 eksiği hesaplanarak elde edilmektedir (Büyüksakallı, 2022; Keser ve Kavuk, 2015). Bu bağlamda $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyi bazında maddelere ilişkin minimum değerlerin sayısal oranları Veneziano ve Hooper (1997; akt. Yurdugül, 2005) tarafından belirlenmiştir ve bu oranlara göre 9 uzman görüşünün alındığı araştırma çalışmasında bir madde için alınacak minimum değer .75 olarak tespit edilmiştir. Her bir boyut alt boyutları da içerdiğinden KGO ardından, Kapsam Geçerlik İndeksi (KGİ) hesaplanmıştır. KGİ oranı, $\alpha=.05$ anlamlılık düzeyine göre, formun son şeklinde bulunacak olan maddelerin toplam KGO ortalamaları üzerinden hesaplanmaktadır. KGİ hesaplaması her boyut için ayrı olarak yapılmış, hem KGO hem de KGİ .05 anlamlılık düzeyi için minimum değeri .75 olarak kabul edilmiştir.

Tablo 1.

Madde kapsam geçerlik oran ve indeksi

Boyut	Madde	Gerekli	Geliştirilmeli	Gereksiz	KGO	KGİ
Değer, Tutum ve Davranış	Madde 1	8	1	0	.77	.77
	Madde 2	8	1	0	.77	
	Madde 3	8	1	0	.77	
	Madde 4	8	1	0	.77	
Duygu Farkındalığı ve Duygu Kontrolü	Madde 5	9	0	0	1	.90
	Madde 6	9	0	0	.77	
	Madde 7	8	1	0	.77	
	Madde 8	8	1	0	1	
	Madde 9	9	0	0	1	
Beceri	Madde 10	8	1	0	.77	.85
	Madde 11	8	1	0	.77	
	Madde 12	8	1	0	.77	
	Madde 13	9	0	0	1	
	Madde 14	8	1	0	.77	
	Madde 15	9	0	0	1	
	Madde 16	8	1	0	.77	
	Madde 17	9	0	0	1	
Benlik	Madde 18	9	0	0	1	.94
	Madde 19	9	0	0	1	
	Madde 20	9	0	0	1	
	Madde 21	8	1	0	.77	
Dünya, Çevre, Toplum, Farklılıkları	Madde 22	9	0	0	1	1
	Madde 23	9	0	0	1	
	Madde 24	9	0	0	1	
	Madde 25	9	0	0	1	
Gelişim Dönemi Alışkanlık, Uyum ve Davranış Sorunları	Madde 26	9	0	0	1	.95
	Madde 27	9	0	0	1	
	Madde 28	9	0	0	1	
	Madde 29	9	0	0	1	
	Madde 30	9	0	0	1	
	Madde31	9	0	0	1	
	Madde 32	9	0	0	1	

Tablo 1'in devamı

Madde 33	9	0	0	1
Madde 34	7	1	1	.55
Madde 35	8	1	0	.77

Uzman Sayısı :9

Kapsam Geçerlik Ölçütü: .75

Hesaplamalara göre Boyut 6 'da "Aşırı hareketlilik" olan madde 34, .75 değeri altında kaldığından rubrikten çıkarılmıştır. Boyut 1'de 2. madde olan "olumlu tutum ve davranış geliştirme", verilen öneriler ile 2 ayrı madde olarak ayrıştırılmış ve madde 2 "olumlu tutum geliştirme", madde 3 ise "olumlu davranış geliştirme" olarak düzenlenmiştir. "Yaşadığı sorunları başkalarının da yaşayabileceğini fark etmesi ile yalnız olmadığını duyumsama" olarak belirtilen boyut 2'deki madde 7, ifade düzenlemesi önerisinde bulunulması ile "yaşadığı sorunları başkalarının da yaşayabileceğini fark etme" olarak değiştirilmiştir.

Çalışmada kullanılan ölçme aracının kararlılık ve zaman içerisindeki tutarlılığının ifadesine güvenirlik denmektedir (Sürücü ve Maslakçı, 2020). Bu çalışmada kullanılan rubrik açısından değerlendirildiğinde, puanlayıcıların vermiş oldukları puanlar arasındaki tutarlılık saptanabilir ve iki puanlayıcı arasındaki uyum belirlenebilir. Bu amaçla yapılan ölçüm tekniklerinden biri Cohen's Kappa hesaplamasıdır. Cohen's Kappa, iki puanlayıcının puanlarını tek bir gerçek sayıya düşürerek her iki gözlemci tarafından aynı nominal kategorilerde sınıflanan deneklerin oranıdır (Warrens, 2014). Çalışmada iki puanlayıcı arasındaki güvenirliğini tespit etmek adına Cohen's Kappa hesaplaması yapılmıştır.

Örnekleme oluşturan 41 kitap arasından rastgele seçilen 20 kitap için iki puanlayıcının vermiş olduğu puan verileri SPSS programına aktarılmıştır. Her bir kitap için iki uzmanın uyum durumu incelenmiş, p değeri baz alınarak uyum tespiti yapılmıştır. Buna göre p değerinin (approximate significance), 0.05'ten küçük olması uyumu düzeyinin anlamlı olduğunu, 0.05'ten büyük olması ise uyum düzeyinin anlamlı olmadığını ifade etmektedir. Aşağıdaki tabloda rastgele seçilen 20 kitabın p değerleri belirtilmiştir:

Tablo 2.

Cohen's kappa güvenilirlik sonuçları tablosu

Kitap	p değeri
K1- Aksi Kuş	p: 0.00
K4- Ayı ve Arılar	p: 0.00
K6- Bir Kabuğu Paylaşmak	p: 0.02
K7- Bobo- Artık Bebek Değilim	p: 0.00
K8- Cumba'nın Evi	p: 0.00
K10- Gülümsemek İyidir	p: 0.00
K11- Kraliçe'nin Yüzüğü	p: 0.05
K14- Mızımız Sinek	p: 0.00
K-16- Nele ve Abisi Kavga Ediyor	p: 0.00
K20-Yaramaz Bibi	p: 0.00
K23- Altın Balta	p: 0.00
K24- Aslan ile Fare	p: 0.00
K27- Bit Hatun ile Pire Bey	p: 0.00
K28-İmdi Dede	p: 0.00
K34- Panda Pandi	p: 0.00
K35- Rakun Kunkun	p: 0.00
K37- Tavşan ile Kirpi	p: 0.00
K-38- Tilki ile Eşek	p: 0.01
K39- Tilki ile Leylek	p: 0.00

Tabloya bakılarak p değerlerinin 0.05'ten küçük olduğu görülmektedir. Buna yönelik olarak puanlayıcılar arası uyumun anlamlı olduğu görülmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Rubrik Bulguları

Araştırmada incelenen masalların rubrikten aldığı puanlar ve betimsel istatistiki sonuçları aşağıdadır:

Tablo 3.

Bibliyoterapik unsur frekans tablosu

RUBRİK PUANLAMA															
Boyutlar		Boyut 1		Boyut 2		Boyut 3		Boyut 4		Boyut 5		Boyut 6		Toplam	
Kitap İsim ve Kodu		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Aksi Kuş (K1)		4	%50	2	%20	4	%25	0	%0	0	%0	2	%11	12	%17.6
Altın Kalpli Panda (K2)		2	%25	2	%20	3	%18.7	0	%0	1	%12.5	0	%0	8	%11.7
Ama Bu İnek Yumurtluyor (K3)		2	%25	3	%30	2	%12.5	2	%25	0	%0	1	%5.5	10	%14.7
Ayı ve Arılar (K4)		2	%25	3	%30	5	%31.2	0	%0	0	%0	3	%16.6	13	%19.1
Babam Taşınıyor (K5)		1	%12.5	3	%30	4	%25	0	%0	0	%0	0	%0	8	%11.7
Bir Kabağı Paylaşmak (K6)		4	%50	2	%20	6	%37.5	0	%0	2	%25	2	%11	16	%23.5
Bobo- Artık Bebek Değilim (K7)		3	%37.5	3	%30	2	%12.5	3	%37.5	0	%0	0	%0	11	%16.1
Cumba'nın Evi (K8)		3	%37.5	4	%40	5	%31.2	0	%0	0	%0	2	%11	14	%20.5
Güneşi Kısıkanan Küçük Balon (K9)		0	%0	2	%20	3	%18.7	0	%0	1	%12.5	2	%11	8	%11.7

Tablo 3'ün devamı

Gülümsemek İyidir (K10)	2 %25	2 %20	7 %43.7	0 %0	4 %50	0 %0	15 %22.5
Kraliçe'nin Yüzüğü (K11)	3 %37.5	3 %30	5 %31.2	2 %25	2 %25	1 %5.5	16 %23.5
Kunduz'un Yardımlı (K12)	2 %25	2 %20	5 %31.2	0 %0	0 %0	0 %0	9 %13.2
Kuzu Zumi (K13)	2 %25	3 %30	7 %43.7	0 %0	2 %25	0 %0	14 %20.5
Mızımız Sinek (K14)	4 %50	3 %30	2 %12.5	2 %25	1 %12.5	4 %22.2	16 %23.5
Mumu Dış Fırçalıyor (K15)	2 %25	2 %20	5 %31.2	0 %0	0 %0	0 %0	9 %13.2
Nele ve Abisi Kavga Ediyor (K16)	4 %50	3 %30	3 %18.7	0 %0	2 %25	3 %16.6	15 %22.5
Oyuncu Bulut (K17)	0 %0	2 %20	4 %25	0 %0	2 %25	0 %0	8 %11.7
Robo Nerede? (K18)	2 %25	2 %20	4 %25	2 %25	0 %0	0 %0	10 %14.7
Sır Versem Saklar Mısın? (K19)	4 %50	5 %50	2 %12.5	0 %0	0 %0	1 %5.5	12 %17.6
Yaramaz Bibi (K20)	4 %50	4 %40	2 %12.5	0 %0	0 %0	2 %11	12 %17.6
Yardımcı Kırpılar (K21)	3 %37.5	2 %20	3 %18.7	0 %0	0 %0	2 %11	10 %14.7
Ağustos Böceği ile Karıncı (K22)	2 %25	0 %0	1 %6.25	0 %0	0 %0	0 %0	3 %4.4
Altın Balta (K23)	2 %25	1 %10	0 %0	0 %0	0 %0	1 %5.5	4 %5.8
Aslan ile Fare (K24)	4 %50	2 %20	4 %25	2 %25	0 %0	2 %11	14 %20.5
Aslan, Tilki ve Geyik (K25)	3 %37.5	2 %20	2 %12.5	0 %0	0 %0	3 %16.6	10 %14.7
Ayağına Diken Batan Serçe (K26)	0 %0	2 %20	1 %6.25	0 %0	0 %0	2 %11	5 %7.35

Tablo 3'ün devamı

Bit Hatun ile							
Pire Bey (K27)	2 %25	2 %20	1 %6.25	0 %0	0 %0	2 %11	7 %10.2
İmdi Dede (K28)	4 %50	2 %20	2 %12.5	0 %0	1 %12.5	0 %0	9 %13.2
Kaplumbağa ve İki Ördek (K29)	1 %12.5	2 %20	1 %6.25	0 %0	0 %0	0 %0	4 %5.8
Karga ile Tilki (K30)	0 %0	2 %20	1 %6.25	0 %0	0 %0	1 %5.5	4 %5.8
Fareli Köyün Kavalcısı (K31)	1 %12.5	2 %20	1 %6.25	2 %25	2 %25	0 %0	8 %11.7
Pamuk Prenses (K32)	2 %25	2 %20	3 %18.7	1 %12.5	1 %12.5	0 %0	9 %13.2
Kuledeki Cadı (K33)	0 %0	3 %30	2 %12.5	0 %0	1 %12.5	2 %11	8 %11.7
Panda Pandi (K34)	2 %25	2 %20	4 %25	0 %0	0 %0	0 %0	8 %11.7
Rakun Kunkun (K35)	4 %50	3 %30	4 %25	0 %0	0 %0	0 %0	11 %16.1
Öküz ile Kurbağa (K36)	0 %0	2 %20	0 %0	1 %12.5	0 %0	0 %0	3 %4.4
Tavşan ile Kırpi (K37)	1 %12.5	2 %20	0 %0	2 %25	0 %0	1 %5.5	6 %8.8
Tilki ile Eşek (K38)	0 %0	2 %20	1 %6.25	0 %0	0 %0	3 %16.6	6 %8.8
Tilki ile Leylek (K39)	3 %37.5	2 %20	1 %6.25	0 %0	0 %0	0 %0	6 %8.8
Altın Kaz (K40)	2 %25	2 %20	1 %6.25	0 %0	0 %0	0 %0	5 %7.35
Kibirli Karga (K41)	1 %12.5	2 %20	1 %6.25	1 %12.5	1 %12.5	2 %11	8 %11.7

Öykü ve masalların bibliyoterapik öge incelemesi yapıldığında tüm kitaplarda bibliyoterapik ögeye rastlandığı görülmektedir. Rubrik puanlaması incelendiğinde her bir boyut ayrı olarak ele alınmakla birlikte tüm boyutların toplamı da belirlenmiştir. Buna göre Değer, Tutum ve Davranış (Boyut 1) boyutunda alınması gereken en yüksek puan olan 8 puan üzerinden en çok alınan puan 4, %50 oranı ile görülmektedir. K1, K6, K14, K16, K19, K20, K24, K28, K35 Boyut 1'de en çok puan alan kitaplar olup 6 öykü kitabı, 3 masal kitabı olarak görülmektedir. Boyut 1'de 41 kitapta en sık görülen puan ise 2 olup %25 oranı ile 14

kitapta tespit edilmiştir. Boyut 1’de en az alınan puan olarak 0 puan ve %0 oran ile K9, K17, K26, K30, K33, K36, K38 kitapları olarak belirlenmiş olup 2 öykü, 5 masal kitabı olarak görülmektedir.

Duygu Farkındalığı ve Duygu Kontrolü (Boyut 2) boyutunda alınması gereken en yüksek puan olan 10 puan üzerinden en çok alınan puan 5, %50 oranı ile K19 kitabında, alınan bir diğer yüksek puan olan 4, %40 oranı ile K8 ve K20 kitaplarında görülmektedir. Bu bağlamda 5 puan, %50 oranı 1 öykü, 4 puan ve %40 oranı ise 2 öykü kitabında tespit edilmiştir. Boyut 2’de en az alınan puan 0, %0 oran ile yalnızca K22 masal kitabında tespit edilmiştir. Boyut 2’de en sık görülen puan 2, %20 oran ile 41 kitabın 26’sında görülmektedir.

Beceri (Boyut 3) boyutunda alınması gereken en yüksek puan olan 16 puan üzerinden en çok alınan puan 7, %43.7 oranı ile K10 ve K13 olan 2 öykü kitabında görülmektedir. Boyut 3’te en az alınan puan 0, %0 oran ile K23, K36, K37 kitaplarında belirlenmiştir. Kitapların tamamı masal kitabıdır. Boyut 3’te en sık görülen puan 1, %6.25 oran ile 41 kitabın 10’unda tespit edilmiştir.

Benlik (Boyut 4) boyutunda alınması gereken en yüksek puan olan 8 puan üzerinden en çok alınan puan 3, %37.5 oranı ile K7 olan 1 öykü kitabında görülmektedir. Boyut 4’te en sık görülen ve en az alınan puan olan 0, %0 oran ile 41 kitabın 30’unda tespit edilmiştir. K1, K2, K4, K5, K6, K8, K9, K10, K12, K13, K15, K16, K17, K19, K20, K21, K22, K23, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K33, K34, K35, K38, K39, K40 kitaplarında 16 öykü, 14 masal olarak 0 puan ve %0 oranı belirlenmiştir.

Dünya, Çevre, Toplum, Farklılıkları Tanıma ve Duyarlılık (Boyut 5) boyutunda alınması gereken en yüksek puan olan 8 puan üzerinden en çok alınan puan 4, %50 oranı ile K10 olan 1 öykü kitabında görülmektedir. Boyut 5’te en sık görülen ve en az alınan puan olan 0, %0 oranı ile 41 kitabın 27’sinde belirlenmiştir. K1, K3, K4, K5, K7, K8, K12, K15, K18, K19, K20, K21, K22, K23, K24, K25, K26, K27, K29, K30, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40 kitaplarında 12 öykü, 15 masal olarak 0 puan ve %0 oranı tespit edilmiştir.

Gelişim Dönemi Alışkanlık, Uyum ve Davranış Sorunları (Boyut 6) boyutunda alınması gereken en yüksek puan olan 18 puan üzerinden en çok alınan puan 4, %22.2 oranı ile yalnızca K14 öykü kitabında tespit edilmiştir. Boyut 6’da en sık görülen ve en az alınan

puan için K2, K5, K7, K10, K12, K13, K15, K17, K18, K22, K28, K29, K31, K32, K34, K35, K36, K39, K40 ile 0 puan, %0 oranıdır.

Boyutların toplamının değerlendirildiği toplam kısmında, alınması gereken en yüksek puan olan 68 puan üzerinden en çok alınan 16 puan, %23.5 oranı ile K6, K11, K14 öykü kitaplarında belirlenmiştir. En az alınan 3 puan, %4.4 ile K22 masal kitabında tespit edilmiştir. 41 kitap içerisinde en sık görülen 8 puan, %11.7 oranı ile 8 kitap şeklinde görülmektedir.

41 kitaptaki tüm boyutlarda en sık ve en az rastlanan temalara bakıldığında, Boyut 1’de değer kazanımı teması en sık, olumlu tutum geliştirme teması en az olarak rastlanmıştır. Boyut 2’de duygu ifadesi/ duyguları belli etme (dışavurum) teması en sık, yaşadığı sorunları başkalarının da yaşayabileceğini fark etme teması en az olarak tespit edilmiştir. Boyut 3’e bakıldığında ise iletişim becerileri teması en sık, çatışma çözme ve yeni durumlara (ölüm, boşanma, ayrılık-okula başlama vd.) uyum sağlayabilme becerileri (öz düzenleme) teması ise en az olarak belirlenmiştir. Boyut 4’te ise öz güven ve benlik algısı teması en sık, öz yeterlik ve öz saygı teması ise en az olarak eşit şekilde görülmüştür. Boyut 5’e bakıldığında, dünyayı, çevreyi ve toplumu tanıma teması en sık, farklılıkları tanıma ve farklılıklara karşı duyarlılık teması en az olarak tespit edilmiştir. Boyut 6’da en sık zorbalık teması, hiç rastlanmayan temalar ise kıskançlık, alt ıslatma/tuvalet, bağımlılık (teknoloji, ekran, dijital oyun vd.) olarak belirlenmiştir. Buna bağlı olarak örnek cümleler aşağıdadır:

4.2. Alt Boyut İncelemesi

4.2.1. Değer Kazanımı

K1: *Beş kuş birlikte havalandı. Yeşil, kırmızı, gri, sarı, rengarenkti kanatları. Hep birlikte uçtular, Avcı Kuş’u kovdular.*

Aksi Kuş başını öne eğdi, “Kalın burada, kalın burada, kalın burada. Arkadaş olursunuz bana. Haydi oyun oynayalım, öylece oturmayalım. Hoplayalım, zıplayalım. Hep birlikte oynayalım.”

K2: *“Bu bir yavru kuş olmalı. Gideyim de o zavallıya yardım edeyim.”*

“Onları nasıl doyurabilirim ki? Evet biliyorum. Yavru kuşlar böcek yemeyi çok severler. Onlara böcek bulacağım.” Topraktan solucan topladı, yavru kuşlara tek tek yedirdi.

K3: *O gece tavuklar kümeste kurnazca bir plan düşünmüşler.*

Menekşe artık kendini çok özel hissediyormuş. Tavuklar da mutluluktan uçuyormuş.

K4: *Bunu gören kurbağa kızmadı, bağırmadı.*

- *“Vrrak Vrrak, suya atlayın suya. Arılar sizi kovalayamaz suda.”*

-*Arılar, “Korkma kurbağa, seni kovalamayız. Kirpi oyuncağına takıldı. Oyuncağın kırıldı ama sen ona kızmadın, kızıp onu azarlamadın. Hoşgörülü davrandın. Biz hoşgörülü kurbağaları severiz.”*

K6: *Uzattı dokunaçlarını denizgülü, tıpkı bir şimşek gibi. Tam burnundan sokuldu, saldırgan balık geldiği gibi gitti.*

Mavi gökyüzünün altında aynı kabuğu paylaşan iki arkadaş.

İkisi de çok mutluydu ama zavallı Fırça ikisine de koşuyor, iki kat çalışıyordu.

K7: *“Düğmelerimi nasıl ilikleyebilirim?”*

Annesi ona yavaş yavaş gösterdi.

- *“İşte böyle.”*

K8: *Üçgen yere oturup ağlamaya başladı. Öteki şekiller ağladığını görünce hemen yanına koştular. “Neden böyle üzgünsün? Ne oldu sana? Yardım edebilir miyiz?”*

“Cumba’nın yaptıkları çok yanlış. Ona bir ders vermenin zamanı geldi. Haydi, bir araya gelerek şekiller kuklasını oluşturalım.” Şekiller onun dediklerini yaptılar ve hep beraber şekiller kuklasını oluşturdular.

Cumba onları kapıda karşıladı.

K10: *Gülümseyip birbirlerine fidan armağan etmişler. Birlikte fidan dikmişler. Solunca birlikte üzülmüşler. Fidanlar sulanıp yeşerince güneş yüzlerini gıdıklamış, birlikte gülümsemişler.*

K11: *Kraliçe ormandaki hayvanları sever ve onlara dostça davranırmış.*

Ülkedeki herkes yüzüğü aramaya başlamış.

Hayvanlar da aralarında konuşup kraliçelerine yardım etmeye karar vermişler.

Karınca, “Güzel kraliçem, sizin böyle üzgün olmanıza dayanamıyorum. Acaba ben size yardım edebilir miyim?” diye sormuş.

Kraliçe dikkatle bakınca çok şaşırmış çünkü çok sayıda minik karınca hep birlikte kraliçenin kaybolan yüzüğünü taşıyorlarmış.

-“Benim için bu yüzükte kaybolan yüzüğüm kadar değerli. Bu yüzüğü parmağımdan hiç çıkarmayacağım.”

K14: *Göçmen kuşlardan biri, “Haydi, hava daha fazla soğumadan atla kanadımın altına, uçurayım seni annenin yanına.”*

K15: *Sincap’a fazla diş fırçası olup olmadığını sordular. Anne Sincap gülümseyerek dolaptan yepyeni bir diş fırçası çıkardı, Mumu’ya verdi.*

K16: *Nele, Felix ve David bir araya gelerek gemiyi yeniden inşa ettiler. Süpürgeyi direk yapıp formayı da geminin yelkeni olarak kullandılar. Hep beraber gemiye bindiler ve Kuzey Kutbu’na doğru yol almaya başladılar.*

David, “Nele yarın sana yardım edeceğim. Yapbozunun parçalarını beraber tamamlayacağız.”

K18: *“Bavulların taşınmasına yardım edebilirim.”*

Robo da çok mutluydu. Gerçi eskiden olduğu gibi bir düğmeye basınca şekilden şekile giremiyordu ancak artık bir arkadaşı ve beraber yaşadığı bir ailesi vardı.

K19: *En yakın arkadaşınla aranızda özel bir selamlaşma şekliniz var mı? Bunu sır olarak saklamak doğru mu sence? Bence de doğru. İki kişi arasındaki böyle sırlar çok eğlencelidir.*

Saklambaç oynarken arkadaşına saklanacak yer bulması için yardım ettin mi hiç? Sobelenmeyeceği güvenli bir yer bulması için arkadaşına yardım etmek ve yerini kimseye söylememek çok eğlencelidir.

K21: “Kirpiller uzun süre avlunun içinde kıvrılıp yuvarlandılar. Hışırdayan yapraklarla oynadılar. Daha sonra gidip bahçenin kenarındaki tahta parmaklığa süründüler. Üzerlerindeki kuru yaprakları silkindiler. Böylece bahçedeki kuru yaprakların hepsini bahçenin kenarındaki parmaklığın yanına taşıdılar. Parmaklığın yanında kuru yapraklardan oluşan bir çit yükselmeye başlamıştı.

K22: Sıcak bir yaz gününde bir ağustos böceği, konduğu ağaç dalında neşeli şarkılar söylemiş. Hemen altında da bir karınca yiyecek toplamak için koşuşturup duruyormuş.

Ama yorulmak bilmeyen karıncalar işlerine devam etmişler.

K23: “Evladım sen çok temiz kalpli ve dürüst bir insanmışsın.”

Bu sırada da karşılaştığı fakir insanlara hep yardım etmiş.

K24: Fare, “Şimdi görürsün” deyip arkadaşlarının yanına gitmiş. Arkadaşları ile geri dönmüş.

-“Haydi, gidip onu kurtaralım!”

Farelerin hepsi toplanmış. Kapanın ip ve tahtasını kemirerek kapıyı bozmuşlar.

K27: Ambar söz verdiği gibi kargaya buğday vermiş.

Çalıdan çırpı alıp Bit Hatun’a uzatmayı ve böylece onu sudan çekerek kurtarmayı düşünmüş.

K28: Bir kış günü evlerinden dönerken yolda üşüyüp titreyen bir kedi yavrusu görmüşler. Soğuktan ölmesin diye kediyi alıp dükkâna getirmişler.

K32: “Burada bizimle yaşar, biz madendeyken sen de işlerine bakarsın. Seni sevdik sana bakacağız.”

Ormana geldiklerinde adam Pamuk Prenses’e acımış, öldürmeye kıyamamış.

K35: “Küçük korna da küçük araba gibi başkalarına karşı çok saygılıymış.

K39: Günlerden bir gün bu tilkinin iyiliği tutmuş.

Leylek kızmış tabii. Ama ne yapsın? Çekmiş sineye.

Bir zaman sonra leylek, tilkiyi buyur etmiş yemeğe.

K40: *Tadeusz yaşlı adamla ekmeğini ve peynirini paylaşmış.*

“Bir kaşık sana, bir kaşık bana” diyerek Tadeusz çorbasını altın kaz ile paylaşmış.

K41: *Zavallı karga üzgün ve düşkün bir biçimde eski arkadaşlarının yanına dönmüş ama hiç kimse onunla konuşmamış, kargalar ona sırt çevirmişler.*

4.2.2. Olumlu Tutum Geliştirme

K5: *“Yeni evine gidebilirsin ama tek bir şartla, ömür boyu beni çok sev ve hep benimle ol.”*

K7: *Bobo olanlara çok şaşırdı. Demek ki babaların da yapamadığı şeyler vardı. İşte o zaman anladı. Yapamadığımız şeyler için yardımlaşmamız lazımdı.*

K35: *Bir daha babasından gereksiz yere korna çalmasını istemeyecekti.*

4.2.3. Olumlu Davranış Geliştirme

K1: *Aksi Kuş başını öne eğdi. “Kalın burada, kalın burada, kalın burada. Arkadaş olursunuz bana. Haydi oyun oynayalım, öylece oturmayalım. Hoplayalım, zıplayalım. Hep birlikte oynayalım.”*

K4: *Öfkeli kirpileri sevmez arılar. Kirpiyi de kovaladılar. Kirpi, tavşan ve ayı kaçtı. Kirpi kaçarken ayağı kurbağanın oyuncağına takıldı. Kurbağanın oyuncağını kırdı. Bunu gören kurbağa kızmadı, bağırmadı.*

Kurbağa vrrak vrrak vrrakladı. “Vız vız arılar, siz de ayıyı, tavşanı ve kirpiyi hoşgörün. Haydi, artık kovanınıza geri dönün” dedi ve arılar, kurbağayı dinledi.

K6: *“Haydi buyurun, birlikte geçin eşikten!”*

Aynı kabuğu paylaşan üç arkadaş çok mutlu, çünkü mutlu olur iyi ev arkadaşları. Bir roket gibi dolaşıyorlar kayalarla çevrili su birikintisinde, üç kişilik güzel evlerinin içinde.

K13: *Annesini ağlamadan beklemeyi öğrenmiş.*

Artık yalnız değilmiş ve en önemlisi de annesinden ayrılmayı ve oyun alanında güzel vakit geçirmeyi öğrenmiş.

K15: *Mumu o günden sonra dişlerini her gün fırçaladı.*

K21: *O günden sonra kirpilerden hiç şikâyet etmedi.*

K25: *“Hem geyiğin düşmanlığını kazandım hem de aslanı memnun edemedim.” O günden sonra kimsenin işine karışmamış.*

K28: *İmdi Dede bu sözleri duyunca çok üzülmüş, “Kediyi içeri alın” çocuklar demiş.*

O günden sonra nerede üşüyen bir kedi görse hemen yanına almış.

K29: *Ağzını açmasıyla da kendini yerde bulması bir olmuş. Bir daha da uçmaya kalkışmamış.*

K35: *“Ben de pek çok kez gerekli olmadığı halde kornaya basıyorum. Bu kadar rahatsız edici olduğunu bilmiyordum. Artık gereksiz yere asla kornaya basmayacağım.”*

K37: *O günden sonra tavşan kirpiyle dalga geçmekten vazgeçmiş.*

4.2.4. Olumsuz Tutum ve Davranışlarının Farkında Olma

K1: *Aksi Kuş başını öne eğdi.*

K6: *Yengeç ve Kabarcık bakakalıyorlar. Sesleri çıkmıyor çünkü utanıyorlar.*

K8: *“Lütfen kapıyı açın. Yaptıklarım çok yanlış. Özür dilerim.”*

K14: *“Keşke ben de gitseydim sıcak ülkelere, inat etmeseydim anneme. Şimdi üşümezdim, böyle üzülmezdim.”*

Mızımız Sinek o kadar çok pişman olmuştu ki annesini dinlemediği için.

K16: *Nele ve David suçluluk duygusu içerisinde birbirlerine baktılar.*

K24: *Aslan söyledikleri için utanmış ve farelere teşekkür etmiş. Daha önce fare hakkında düşündükleri için de özür dilemiş.*

K25: *Tilki hatasını anlamış.*

K31: *Kavalcının uyarısını hatırlayan meclis üyeleri üzüntüyle, “Çok açgözlü davrandık” diye söylenmişler.*

K35: *Sonra bunun korna sesi olduğunu fark etmiş ve küçük Kunkun çok rahatsız olmuş. O sırada küçük arabasının kornası aklına gelmiş ve “Ben de pek çok kez gerekli olmadığı halde kornaya basıyorum. Bu kadar rahatsız edici olduğunu bilmiyordum.”*

K39: *Yaptığına pişman olmuş. Yaptığı tilkiye ders olmuş.*

4.2.5. Kendi Duygularını Anlama/ Fark Etme

K1: *“Git buradan! Ben miyim sorumlu aç olmandan? Dikkatle bekleyeceğim senin korkundan, hiç hoşuma gitmedi yanıma yaklaşman.”*

K2: *“Hayır anneciğim acıkmadım, sadece seni çok özledim.”*

K4: *“Sen kovanımıza pençeni uzattın. Balımızı izinsiz alacaktın. Bizi çok kızdırdın.”*

K5: *“Babamın eşyaları başka bir eve taşınıyor çünkü o bugün evden ayrılıyor ve ben çok üzgünüm.”*

“Merak etme seni sık sık görmeye geleceğim, seni çok seviyorum.”

K8: *“Bu güzel günü seninle paylaşacağım için çok mutluyum.”*

K11: *“Eşimin ölmeden önce bana verdiği yüzük kaybolduğu için çok üzgünüm.”*

K14: *“Keşke ben de gitseydim sıcak ülkelere, inat etmeseydim anneme. Şimdi üşümezdim, böyle üzülmezdim.”*

K30: *Tilki, “İlahi dostum. Kabul ediyorum çok güldüm.”*

4.2.6. Başkalarının Duygularını Anlama/Fark Etme

K3: *İnek Menekşe'nin hiç keyfi yokmuş. Tavuklar bir gün, “Neyin var Menekşe?” diye sormuşlar.*

K5: *Üzüldüğümü anlayan babam kamyon şoförüne, “Siz gidin, ben biraz sonra gelirim” dedi.*

K8: *Üçgen yere oturup ağlamaya başladı. Öteki şekiller ağladığını görünce hemen yanına koştu, “Neden böyle üzgünsün? Ne oldu sana? Yardım edebilir miyiz?”*

Bilge Daire, Cumba'nın pişman olduğunu gördü ve kapıyı açtı.

K11: *Kraliçenin çok mutsuz olduğunu gören insanlar buna bir çözüm aramışlar.*

K19: *Ablan için hazırlanan sürpriz partiyi sır olarak saklamak çok eğlenceli olabilir. Herkes sürpriz diye bağırdığında ablanın yüzündeki mutluluğu düşünsene!*

K20: *“Sisi günlerdir fındıklarını arıyordu, çok üzüldü.”*

Yaşlı karga anne aslana, “Çok üzgünüm. Uykunuzun en tatlı yerinde sizi rahatsız etmek istemezdim.”

K33: *Delikanlı halkın çığlığını duymuş ve babasının öcünü almaya karar vermiş.*

4.2.7. Duygu İfadesi/Duyguları Belli Etme (Dışavurum)

K2: *Yavru kuş korkuyla kanat çırpı.*

Yavru kuş şaşkın şaşkın, “Cik cik” dedi.

Ağlayan yavru, “Anne neredesin?”

K3: *Diğer inekler ise şaşırıp kalmış.*

İnek Menekşe’nin hiç keyfi yokmuş.

Çiftçi bile koşup gelmiş, “Üstüme iyilik sağlık” diye bağırmış.

Tavuklar da mutluluktan uçuyormuş ama diğer inekler pek mutlu değilmiş.

Menekşe’nin ağzı şaşkınlıktan bir karış açık kalmış.

K4: *Tavşancık buna çok kızmıştı. Öfkeyle bağırdı.*

Ama tavşancık onu dinlemedi ve bağırdıkça bağırdı.

Öfkeyle bağırdı da bağırdı.

Tavşancık şaşkındı.

K5: *Ben de ağladım. “Baba gitme!” dedim.*

K6: *Yengeç ve Kabarcık bakakalıyorlar. Sesleri çıkmıyor çünkü utanıyorlar.*

Aynı kabuğu paylaşan üç arkadaş çok mutlu.

K7: İlk giydiği tiulumu, eldiveni ve ayakkabıyı görünce Bobo çok şaşırdı.

Bobo olanlara çok şaşırdı.

K8: Arkadaşları tabak, bardak, tabure, üçgen ve düğme, Cumba'nın evini görünce gözlerine inanamadılar.

Arkadaşları şaşkın şaşkın bakıp sordular.

Heyecanla arkadaşlarını beklemeye başladı.

-“Tamam tamam. O zaman sen de eğlenceye katılabilirsin” diyerek güldü Cumba.

Tabure onları görünce çok sevindi.

Üçgen büyük bir heyecanla sordu.

Üçgen çok üzülmüştü.

Üçgen yere oturup ağlamaya başladı.

Bilge Daire, bu duruma sinirlenmişti. Kızgın bir sesle konuştu.

Cumba şaşkınlıkla sordu.

K9: Evde oyuncaklar arasında oturmak küçük balonun canını çok sıkıyormuş.

Küçük balon gezip dolaşmayı, yeni yerler görmeyi çok istiyormuş. Bunları yapamadığı için pek mutlu değilmiş.

Rüzgârla havalanarak uzaklara sürüklenen küçük balon, önce çok şaşırmış sonra da korkmaya ve endişelenmeye başlamış.

Kısa bir zamanda bütün endişe ve korkularını unutan küçük balon, hayranlıkla etrafını seyretmeye başlamış.

Küçük balon istediği gibi özgürce gezip dolaşabileceğini düşününce çok mutlu olmuş. Sevinçle çevreyi dolaşmaya başlamış. Dünyayı tanımak hoşuna gitmiş.

Güneşe hayranlıkla bakan küçük balon, güneşi çok kıskanmış.

“Keşke güneş olsaydım, ben de öyle parlardım” diyerek üzülmüş.

Bu konuşmayı duyan yıldızlar da gülerek balonun yanına gelmişler.

Ay bunu duyunca kahkahalarla gülerek, “Bak küçük baloncuk, beni iyi dinle” diye söze başlamış.

K10: *Mimi çok üzgünmüş.*

Gülümseyip birbirlerine fidan armağan etmişler. Birlikte fidan dikmişler, solunca birlikte üzülmüşler.

K11: *Günlerden bir gün kraliçe, yürüyüşten çok üzgün dönmüş.*

Kraliçe halkının bu çabası için çok duygulanmış.

Ancak fil, gece yarısı üzgün bir şekilde geri dönmüş.

Günlerden bir gün kraliçe ormanda üzüntüyle dolaşırken karşısına minik bir karınca çıkmış. Ormanlardaki hayvanlarsa karıncanın yüzüğü arama önerisine çok şaşırmış.

Ülkedeki herkes bu kararı sevinçle karşılamış.

Kraliçe dikkatle bakınca çok şaşırmış.

K12: *Ormanda yaşayan kirpi ailesinde her zamankinden daha farklı bir heyecan vardı. Anne kirpi ve baba kirpi çok mutluydu.*

Akşam yemeğini yemek için herkes bir araya geldi. Neşe ile yemekler yenirken bir yandan da sohbet ediyorlardı.

Yavru kirpiler heyecanla babalarını dinliyorlardı.

-“Siz doğmadan önce anneniz ve ben böyle heyecanlanmıştık.”

Yavru kirpiler yeni kardeşleri olacağı için çok sevinmişlerdi.

K13: *Zumi üzgün üzgün bakıyormuş. Başlamış ağlamaya.*

Zumi endişelenmiş.

Annesini görünce çok mutlu olmuş.

Zumi bunları duyunca rahatlamış ama azıcık da olsa üzgün bir hali varmış.

Zumi önce biraz üzölmüş.

Zumi annesini görünce çok şaşırmış ve mutlu olmuş.

Annesi de Zumi 'yi eğlenirken görünce çok mutlu olmuş.

K14: *Tam o sırada daha da soğudu hava. Mızımız Sinek çok korktu.*

Annesi Mızımız 'ı görünce çok sevindi.

K15: *Mumu sepetini koluna takarak neşeyle yola çıktı.*

Mumu, "Sincap kardeş, o elindeki nedir?" diye merakla sordu.

Tavşan Mumu, bu ilginç şeyin ne işe yaradığını merak etti.

K16: *Nele, David'e kızgın bir bakış atarak "Berta'ya yeni öğrendiğim çocuk şarkısını öğretiyorum. Şarkıyı tekrardan söylemeye ne dersiniz? Böylece ikiniz şarkının sözlerini öğrenmiş olursunuz."*

Nele meraklı gözlerle onları izlerken hangi oyunu oynadıklarını sordu.

- "Ben cüce değilim. Çok kötüsün. Ayrıca o benim atlama ipim, senin değil" diyerek bağırdı Nele.

Nele'nin karnı guruldadı. Karnı da David'e çok kızgındı.

David sesli bir şekilde ağlamaya ve odada tek ayağının üzerinde zıplamaya başladı.

Nele David'e iyice kızmıştı artık, "Çok kötüsün, çok kötüsün" diye bağırdı ve tüm gücüyle David'in legolardan yapmış olduğu kuleye tekme attı.

David bağırarak Nele'nin üzerine doğru koştuğunda, Nele yatağın altına saklanmıştı.

David gözlerinden yaşlar süzölerek "Nele legolardan yapmış olduğum kuleyi mahvetti."

Büyük teyzesi Linda, David'e bir kâşif kitabı hediye ettiğinden beri David, başka ülke ve kıtalara merakla bakıyordu.

David, "Kız çocukları gemimize binemezler. Onların binmesi uğursuzluk getirir" deyince Nele'nin boğazı düğümlendi.

David şaşkınlıkla kitabını açıp baktı ve bu bilginin kitapta yer aldığını görünce çok şaşırdı.

Nele ve David suçluluk duygusu içerisinde birbirlerine baktılar.

K17: *Gökyüzünde tek kalmış bir bulut da kendini çok yalnız hissediyordu.*

Bora balıkçılara yakalanırsınız diye bir hayli endişelendi.

Aşağıdakiler bu yarışı heyecanla izliyorlardı.

Bora bulutunu yitirdiği için üzülüyordu.

Bora bulutuna yeniden kavuştuğu için sevinçliydi.

K18: *Acaba bu nedir diye düşünürken duyduğu sesle irkildi. Barış çok şaşırmıştı. Sonra sesi titreye titreye, “Ben de Barış” dedi ve ona elini uzattı.*

Barış Robo’ya elini uzattığında şaşıırıp kaldı.

Bu durum Barış’ı hem şaşırtmış hem de eğlendirmişti.

Kahkahalarla gülmeye başladı.

Her ikisi de bu işten çok hoşlanmışlardı.

Annesinin sesiyle irkildi.

Robo, Barış’ın yemekle ilgili söylediklerine çok güldü.

Herkes ona şaşkınlıkla baktı.

Kimse küçücük bir robotun bu işi nasıl yapabileceğini anlamadı.

Şaşıırma sırası Robo’daydı.

Çok şaşırmıştı çünkü daha önce hiç kar görmemişti.

Barış sabah uyanıp Robo’nun evde olmadığını görünce çok üzüldü.

Barış heyecanla bağırdı.

K20: Bibi henüz birlikte yaşama kurallarını bilmeyen bir kuştı. Anne babası, Bibi'nin bu kuralları bir an önce öğrenmesini istiyorlardı çünkü ormandaki birçok hayvan, Bibi'nin davranışlarından rahatsız oluyordu. Bibi'yi annesi ve babasına şikâyet ediyorlardı.

Bibi'nin anne ve babası şaşkındı.

Bibi olanlardan dolayı çok üzölmüşüü.

Bibi yatağından telaşla kalktı çünkü Bibi erkenden kalkıp şarkı söylemeyi çok seviyordu.

O sırada kuru bir dalda tünemiş uyuklayan yaşlı karga, sıçrayarak uyandı.

Ne olduğunu anlayamayan yavru aslanlar korkuyla etrafa kaçıştılar.

Yavru aslanlar o tarafa bu tarafa koşuştururken anne aslan panikle kükredi. Tombik Tavşan ise korkudan bir yere saklanıvermişti.

Tombik Tavşan, “Korkudan nereye kaçacağımı bilemedim.”

Yavru aslanlar da çok korkmuşlardı.

Bibi'nin ailesi şaşkındı.

K21: Ali'nin günleri, onları aramanın üzüntüsü ve heyecanı ile geçiyordu.

Rüzgârın uğultusundan korkan yavru kediler, bütün gece hiç uyumadılar. Ali'nin yatağıının altında itişip kakıştılar. Çocuk ne zaman uykuya dalsa kirpilerin patırtısıyla sıçrayıp uyanıyordu.

Sonra sevinçle bu hışırtılı şeylerin üstünde yuvarlanmaya başladılar.

Avluya çıkan kedi onları görünce ürküp ağaca tırmandı.

Yerde yuvarlanan kırmızı iki canavar onu şaşırtmışıı.

Tüyleri diken diken olmuştu.

Birden gözlerine inanamadı.

Şaşkınlıktan öylece kalakaldı.

K23: Değirmenci ihtiyar zengin adama, “Sen dürüst biri değilsin. İşte senin baltan bu” diye hiddetle bağırır.

K24: Aslan kahkaha ile gürlemiş.

Fare sevinmiş gitmiş.

Fare bir gün gezerken sesler duymuş, merak edip gitmiş.

Aslan söyledikleri için utanmış.

K25: Aslan bu kadar aceleci olduğu için pişman olmuş.

Kaçarken de kendisini kandıran tilkiye söylenip durmuş.

Aslan, geyiği elinden kaçırdığı için çok sinirlenmiş.

K26: Bu ormanda tüm hayvanlar neşe içinde yaşamış.

Verilen sözün tutulmadığına sinirlenen serçe, ninenin ekmeklerinden birini alıp kaçmış.

Serçe, çobanın bu hareketine çok kızmış ve onun en besili koyununu alıp kaçmış.

Serçe bu duruma çok öfkelenmiş ve hemen gelini alıp göğe yükselmiş.

K27: Pire Bey ne yapacağını şaşırarak bir şekilde çalıya koşmuş.

Ambar bu sırada fareye öfkeliymiş.

Fare korkuyla kafasını çıkartmış deliğinden.

Sular o kadar yükselmiş ki Bit Hatun dalgaya kapılıp gitmekten korkuyormuş.

K28: İmdi Dede hayvanları sevmezmiş. “Burada kedi istemiyorum. Çocuklar bunu hemen dışarı bırakın” diye bağırır.

İmdi Dede bu sözleri duyunca çok üzölmüş.

Çıraklar sevinerek kediyi içeri almışlar.

Kedi sevinç içinde yumakla bir oynamış bir oynamış.

Onu izleyen İmdi Dede, çok mutlu olmuş.

K29: Kuşlar da kaplumbağaya gülüp geçerlermiş, “Ama sen kanatlı bir hayvan değilsin ki uçamazsın” derlermiş.

Görenler heyecanla bağışıyorlarmış, “Bakın! Uçan kaplumbağa. Kaplumbağa nasıl uçuyor, şaşılacak şey!” Bu sözleri duyan kaplumbağacık çok heyecanlanmış.

K30: Karga, “Beni izle şimdi seni güldüreceğim.”

Uçmuş uçmuş, ineğin sütünü sağan bir kadının başına konmuş. Adam çalı fırlatmış. Karga uçuvermiş, kadın ise yere yığılmış. Tilki de bu duruma çok gülmüş.

Durumu gören tilkinin yüreği ağzına gelmiş.

Aklı başına gelen tilki ona kızıp “Korkut dediysem böyle de korkut demedim.”

K31: Kasabalılar sevinç çılgınlıkları atarken meclis üyeleri de böyle bir beladan bu kadar kolay kurtulmanın coşkusu içindelermiş.

“1000 florinimi verin yoksa pişman olursunuz” diye bağırmış kavalcı öfkeyle.

K32: Öfkeden ve kıskançlıktan çılgına dönen kadın, Pamuk Prenses’ten kurtulmanın bir yolunu bulmaya karar vermiş.

Akşam olup karanlık çökünce koca ormanda bir başına kalan Pamuk Prenses, başlamış ağlamaya.

Pamuk Prenses onlara acıklı öyküsünü anlatınca cüceler ağlamaya başlamış.

“Yaşasın!” diye sevinç çılgınlıkları atarak kızın etrafında dans etmeye başlamışlar.

K33: Kyoto halkı korkudan titremiş.

“Ne acı ki cadı en yürekli savaşçımız olan Watanabi’yi de öldürdü” diye halk ağlamış.

Kulenin penceresinden etrafı seyreden cadı çocuğun geldiğini görmüş, şeytanca gülümsemiş ama yerinden kımıldamamış.

Watanabi’nin oğlu cadının kendisine saldırmamasına şaşırmış ama yoluna devam etmiş.

Kyoto halkı öyle sevinmiş ki Watanabi’nin oğlu sadece kendisini kurtarmakla kalmamış, en yürekli samuray savaşçısının da anısını yaşatmış.

K34: Bu kasabada ayılar, maymunlar, aslanlar, zebralar mutluluk içinde yaşarlarmış.

Annesi çok telaşlıymış. Heyecanla çantasını hazırlıyormuş.

Pandicik şaşkın şaşkın sormuş.

Panda şaşkın şaşkın ona bakmış.

Gözleri mutlulukla parlamış.

Merakla dönmelerini beklemeye başlamış.

Heyecanla tüm evi dolaşmış.

Telaşla evin üst katına koşmuş.

K35: Küçük hayvanların ağlama sesi tüm hastaneyi çınlatmış.

Hastaların korna sesinden rahatsız olduğunu anlamış ve çok utanmış.

Rakun Kunkun, bu sevinci oğluyla paylaşmak istemiş.

Kunkun'un oğlu, okul çıkışında babasını görünce çok sevinmiş.

Kunkun hastanede mışıl mışıl uyuyormuş. Aniden duyduğu sesle yerinden fırlamış.

Küçük araba ve küçük korna da Kunkun'un oğluyla konuşmasını dinlemiş, duyduklarına çok sevinmişler.

Gereksiz yere korna basmadan şarkılar söyleyerek çok eğlenmişler.

K36: Bütün kurbağalar korkup saklanmışlar ancak onun zararsız biri olduğunu görünce de yerlerinden çıkıp bu kocaman hayvanı seyretmeye başlamışlar.

Arkadaşları kıkır kıkır gülmüşler.

K37: Bu sözler tavşanın zoruna gitmiş ve kahkaha atmış.

Çukurun diğer ucuna vardığında kirpinin kendinden önce geldiğini görünce şaşırıp kalmış.

K38: Eşeğin izin almadan tarlaya girdiğini ve tarladaki kabakları yediğini gören tarla sahibi, eşeğe çok sinirlenmiş ve onu azarlamış.

Mısır tarlasının sahibi de eşeğe kızmış.

Tarla sahibi biraz kızdı, sonra da gitti.

K39: *Leylek kızmış tabi. Ama ne yapsın? Çekmiş sineye.*

K40: *Hancının kızı çok şaşırmış ve kazı neden bu kadar çok sevdiğini sormuş.*

Bir süre sonra kahkahalarla gülen bir kalabalık toplanmış.

Kralın biricik kızı üzüntüden günden güne eriyormuş.

Az sonra kahkahalar atarak kendisi de konvoyu katılmış.

Kral sevinçten havalara uçmuş ve oduncuya verdiği sözden bahsetmiş.

K41: *Öfkelenen tavus kuşları çalıntı telekleri gagalayarak yolmuşlar ve onu oradan uzaklaştırmışlar.*

Zavallı karga üzgün ve düşkün bir biçimde eski arkadaşlarının yanına dönmüş ama hiç kimse onunla konuşmamış, kargalar ona sırt çevirmişler.

4.2.8. Yaşadığı Sorunları Başkalarının da Yaşayabileceğini Fark Etme

K7: *Demek ki babaların da yapamadığı şeyler vardı. İşte o zaman anladı. Yapamadığımız şeyler için yardımlaşmamız lazımdı.*

4.2.9. Olumsuz Duygularla Başa Çıkabilme (Kaygı, Korku, Öfke, Stres vb.)

K4: *“Korkma kurbağa, seni kovalamayız. Kirpi oyuncağına takıldı. Oyuncağın kırıldı ama sen ona kızmadın, kızıp onu azarlamadın. Hoşgörülü davrandın. Biz hoşgörülü kurbağaları severiz.”*

K13: *Artık yalnız değilmiş ve en önemlisi de annesinden ayrılmayı ve oyun alanında güzel vakit geçirmeyi öğrenmiş.*

K16: *Nele ve David kafalarını salladılar. Zaten kavga etmek hiç eğlenceli değildi. Kuzey Kutbu’nu keşfetmek çok daha eğlenceliydi.*

K19: *Biri seni rahatsız edici bir şekilde dokunsa ve kendini kötü hissetmene neden olsa bunu sır olarak saklar mıydın? Bu kötü bir sırdır ve kendini daha iyi hissetmek için bir büyüğünden yardım almalısın.*

K20: *Şikayetçi olan hayvanlar bu konuşmanın ardından sakinleşti.*

4.2.10. Problem Çözme/ Sorunlarla Başa Çıkabilme

K1: *Hep birlikte uçtular, Avcı Kuş'u kovdular.*

K2: *"Onları nasıl doyurabilirim ki? Evet biliyorum. Yavru kuşlar böcek yemeyi çok severler. Onlara böcek bulacağım."*

K3: *O gece tavuklar kümeste kurnazca bir plan düşündüler.*

K4: *Balık yakalayamayan ayı, "Balık yoksa bal yerim deyip ormanın yolunu tutar."*

- "Vrrak Vrrak, suya atlayın suya. Arılar sizi kovalayamaz suda."

K8: *"Cumba'nın yaptıkları çok yanlış. Ona bir ders vermenin zamanı geldi. Haydi bir araya gelerek şekiller kuklasını oluşturalım." Şekiller onun dediklerini yaptılar ve hep beraber şekiller kuklasını oluşturdular.*

K9: *Renginin sarı olması ve güneş gibi yuvarlak olması aklına bir fikir getirmiş. Tek eksiğinin bir ışık olduğunu düşünen küçük balon, güneş olmaya karar vermiş.*

K10: *Mimi çocuğun niçin yanıt vermediğini o zaman anlamış ve onunla nasıl arkadaş olabilirim diye düşünmeye başlamış.*

K11: *Kraliçenin çok mutsuz olduğunu gören insanlar buna bir çözüm aramışlar.*

Ülkedeki herkes yüzüğü aramaya başlamış.

K12: *"Artık daha kalabalık bir aile olacağımız için kendimize daha büyük bir ev yapacağız."*

K16: *Nele, Felix ve David bir araya gelerek gemiyi yeniden inşa ettiler. Süpürgeyi direk yapıp formayı da geminin yelkeni olarak kullandılar. Hep beraber gemiye bindiler ve Kuzey Kutbu'na doğru yol almaya başladılar.*

K24: *Fare, "Şimdi görürsün" deyip arkadaşlarının yanına gitmiş. Arkadaşları ile geri dönmüş. - "Haydi gidip onu kurtaralım!"*

Farelerin hepsi toplanmış. Kapanın ip ve tahtasını kemirerek kapını bozmuşlar. Aslan kurtulmuş.

K26: *Minik serçe kırlarda gezinirken ayağına diken batmış. Serçe dikenini çıkarmaya çalışmış ancak ne kadar uğraşsa da diken bir türlü çıkmamış. Çaresizce yardım aramaya başlamış.*

K27: *Çalıdan çırpı alıp Bit Hatun'a uzatmayı ve böylece onu sudan çekerek kurtarmayı düşünmüş.*

K28: *Kediyi bırakmak istemeyen çırakların aklına bir fikir gelmiş.*

K29: *Ördeklerden biri, "Aklıma bir şey geldi. İstersen deneyelim."*

K33: *Kent halkı bu büyüciiden kurtulmak için çok iyi ve çok cesur savaşçılar olan samuraylardan yardım istemiş.*

4.2.11. İletişim Becerileri

K1: *"İyi günler. Benim adım Avcı Kuş."*

"Merhaba dedi. Çağırın Kuş'tu adı."

K2: *"Teşekkür ederim. Altın gibi bir kalbin var."*

- "Sizlere iyi günler!"

- "İyi günler Panda kardeş."

- "Sana da güle güle, çok teşekkür ederiz."

K3: *Menekşe gülümseyip bebeğine sıkı sıkı sarılmış.*

K4: *"İstmeden fideleri ezdim. Özür dilerim."*

Tavşancık özür diledi ama kirpi onu dinlemedi.

K5: *Babam anneme, "Hoşça kal" dedi.*

Babam beni kucağına aldı ve sevgiyle sarıldı.

- "Annenle ayrılmamız sana olan sevgimizi azaltmaz, sen bizim canımızsın."

Babam beni öptü ve "Aferin benim akıllı oğlum" dedi.

K7: Babası da ona teşekkür etti.

K8: “Merhaba arkadaşım, hoş geldin.”

“Hoş geldin arkadaşım.”

Düğme teşekkür ederek tabağın yanına gitti.

-“Lütfen kapıyı açın. Yaptıklarım çok yanlış. Özür dilerim.”

Cumba doğum günü eğlencesine katıldıkları için tüm arkadaşlarına teşekkür etti.

K9: “Merhaba küçük balon. Elinde fenerle ne yapıyorsun buralarda?”

K10: “Hey! Hoşgeldiniz.”

-“Günaydın!”

Çocuklar, çiçekler, kedi ve her şey gülümseme dilini konuşuyormuş artık.

K12: Baba kirpi gülümseyerek, “Çocuklar ailemize yeni üyeler katılacak.”

K13: Zumi annesine el sallamış, “Güle güle” demiş.

K14: Mızımız Sinek, Beyaz Kuş’a çok teşekkür etti.

Mızımız Sinek annesine sınıksı sarıldı, bir daha da hiç bırakmadı.

K15: Tavşan Mumu, bu ilginç şeyin ne işe yaradığını merak etti fakat annesinin havuç beklediği aklına gelerek, “Hoşça kal” deyip uzaklaştı.

Anne Sincap’a teşekkür edip oradan uzaklaştılar.

Anne Sincap gülümseyerek dolaptan yepyeni bir diş fırçası çıkardı, Mumu’ya verdi.

K16: Anneleri keskin bir bakış attı.

Nele yatağına geçti ve Berta’ya sınıksı sarıldı.

K17: Bir bulut, “Merhaba” dedi ona.

K18: Özlemle sarılıp kucaklaştılar.

Sonra sesi titreye titreye, “Ben de Barış” dedi ve ona elini uzattı.

K20: “Bir daha böyle bir şey yapmayacağım. Bu kuralı bilmiyordum. Özür dilerim,” dedi.

Yaşlı karga anne aslana, “Çok üzgünüm. Uykunuzun en tatlı yerinde sizi rahatsız etmek istemezdim,” dedi.

“Bibi kuralları yeni öğreniyor. Bir daha böyle bir şey olmayacak. Hepinizden özür dileriz.”

“Bilmiyordum, çok özür dilerim.”

K21: Yaşlı bekçi onlara sevgi ile baktı ve gülümsedi.

K24: Aslan söyledikleri için utanmış ve farelere teşekkür etmiş. Daha önce fare hakkında düşündükleri için de özür dilemiş.

K29: Uçma tutkusu sürekli artan kaplumbağa sonunda derdini iki ördeğe açmış.

K31: Başkan başını sallayarak, “Ya 50 florin ya da hiçbir şey” demiş.

K32: “Elma istemiyorum, teşekkür ederim” demiş Pamuk Prenses.

K34: Annesi de gülerek Pandi’yi öpmüş.

Annesi, “Sabret yavrucuğum” diyerek başını okşamış.”

“İyi geceler benim güzel torunum.”

K35: Kunkun oğlunu tebrik etmiş, “Aferin benim oğluma!”

K40: “Hayatta bana iyilik yapan ilk insansınız” diye teşekkür etmiş.

4.2.12. Yeni Durumlara (ölüm, boşanma, ayrılık-okula başlama vd.) Uyum Sağlayabilme Becerileri (öz düzenleme)

K5: “Yeni evine gidebilirsin ama tek bir şartla, ömür boyu beni çok sev ve hep benimle ol.”

K13: Artık yalnız değilmiş ve en önemlisi de annesinden ayrılmayı ve oyun alanında güzel vakit geçirmeyi öğrenmiş.

4.2.13. Duygudaşlık (Empati) Becerileri

K6: Ve biliyordu aslında ikisinin de yalnız ve üzgün olduğunu.

K8: “Çünkü sen arkadaşın üçgeni çok üzdün. Aynı şey sana yapıldığında hiç hoşuna gitmedi değil mi?”

K10: Mimi çocuğun niçin yanıt vermediğini o zaman anlamış ve onunla nasıl arkadaş olabilirim diye düşünmeye başlamış.

K11: “Güzel kraliçem sizin böyle üzgün olmanıza dayanamıyorum.”

K28: “İmdi Dede, sen orda sıcacık dururken ben burada soğuktan donayım mı?

İmdi Dede bu sözleri duyunca çok üzülmüş.

-Kediyi içeri alın çocuklar.”

K35: Hastaların korna sesinden rahatsız olduğunu anlamış ve çok utanmış.

- “Ben de pek çok kez gerekli olmadığı halde kornaya basıyorum. Bu kadar rahatsız edici olduğunu bilmiyordum. Artık gereksiz yere asla kornaya basmayacağım.”

“Gereksiz yere korna çalmak çok kaba bir davranışmış oğlum. Etrafımızdakiler rahatsız olabilirmiş.”

4.2.14. Çatışma Çözme Becerileri

K6: “Durun, barışın” diye bağırdı Fırça ama duyan olmadı. Diğer ikisi ayrılıp birbirinden koptu.

“İşte bitirdim temizliği, evimiz hazır. Hadi buyurun, birlikte geçin eşikten.”

Aynı kabuğu paylaşan üç arkadaş çok mutlu.

K16: “Nele ve David kafalarını salladılar. Zaten kavga etmek hiç eğlenceli değildi. Kuzey Kutbu’nu keşfetmek çok daha eğlenceliydi.”

4.2.15. Sosyalleşme/İlişki Kurabilme Becerileri

K1: “Ben Muhabbet Kuşu’yum, sohbet edelim mi? Yumurtaların var mı? Kanatların ağır mı? Ya da ben kendimden biraz bahsedeyim mi?”

-“Merhaba, ben Büyük Gaga Kuşu. Etraftaki dallar sulu meyvelerle dolu. Ne güzel olur birlikte uçup biraz atıştırsak, karnımızı doyurup gücümüzü toptasak.”

- “Merhaba, ben Taklacı Kuş. Uçar mısın benimle? Açarız kanatlarımızı yükseliriz gökyüzüne. Havada çemberler çizer, kanat çırparız özgürce.”

K10: -“Merhaba, oyun oynayalım mı?”

Mimi çocuğun niçin yanıt vermediğini o zaman anlamış ve onunla nasıl arkadaş olabilirim diye düşünmeye başlamış.

K13: Hemen yanına arkadaşları gelmiş, “Bizimle oynar mısın?”

Zumi daha fazla dayanamayıp oyuna katılmış, oynamış oynamış.

Zumi her geçen gün yeni arkadaşlar ediniyormuş.

K17: Bulut birdenbire Bora 'ya elini uzattı. Onu yukarıya doğru çekerek “Haydi gel beraber oynayalım,” dedi.

K 18: Barış çok şaşırmıştı. Sonra sesi titreye titreye “Ben de Barış” dedi ve ona elini uzattı.

4.2.16. Sorumluluk Alabilme ve Karar Verme Becerileri (Öz Denetim Sağlayabilme)

K5: “İşte biz de annenle eskisi kadar anlaşılamadığımız için seni üzmemek yerine ayrı evlerde kalmaya karar verdik.”

K6: -“İyi anlarım ev işlerinden, hem de severim. Nerede çöp görsem emer yok ederim. Temiz tutarım kabuğun içini, her yeri silerim.”

İkisi de çok mutluydu ama zavallı Fırça ikisine de koşuyor, iki kat çalışıyordu.

-“İşte bitirdim temizliği, evimiz hazır.”

K8: Bir gün kendisine yeni bir ev yapmaya karar verdi.

K9: Tek eksiğinin bir ışık olduğunu düşünen küçük balon, güneş olmaya karar vermiş.

K11: Kraliçe karıncaları ödüllendirir ve ormanda yalnızca karıncaların rahatlıkla dolaşabileceği karınca kenti kurmaya karar verir.

K12: Kunduz ve Baba Kirpi, yapacakları evin yerine karar vereceklerdi.

Herkes görevini yerine getirmek için ormanın içine dağıldı.

Ertesi akşam kunduz ailesini eve davet etmeye karar verdi.

K13: *İnekler süt verir. Tavuklar yumurta yapar. Köpekler bekçilik yapar. Koyunlar süt ve yün verirlermiş. Her hayvanın bir görevi varmış. Tüm hayvanlar görevlerini yerine getirebilmek için çalışır didinirlermiş çünkü çiftliğin sahibi onlardan aldığı ürünleri satarmış.*

Anne koyun Rumi ise işe gidip süt yapabilmek için taze ve çeşitli otlar bulmak zorundaymış.

K15: *Annesi küçük tavşan Mumu'yu bir gün havuç toplaması için tarlaya yolladı.*

Annesinin aklına diş fırçası geldi ama diş fırçaları yoktu.

Komşusu Sincap Hanım'a gitmeye karar verdiler.

K17: *"Evet, bu benim görevim" dedi Bulut.*

K21: *Kirpiler evin dışında ne olduğunu öğrenmeye karar verdiler.*

Yaşlı orman bekçisi işlerini bitirdikten sonra elinde süpürgesiyle dışarı çıktı. Gece boyunca esen rüzgârın döktüğü yaprakları süpürecekti.

K22: *"Senin dediğini yapamayız, kış için yiyecek toplamak zorundayız."*

K25: *"Beni bu haberi sana söylemekle görevlendirdi."*

K27: *Günlerden birgün Bit Hatun ve Pire Bey, tahtakurusuna misafirliğe gitmeye karar vermişler.*

K32: *Öfkeden ve kıskançlıktan çılgına dönen kadın, Pamuk Prenses'ten kurtulmanın bir yolunu bulmaya karar vermiş.*

- "Kapıyı hiç kimseye açmamam gerek" diye seslenmiş küçük kız.

K33: *Delikanlı halkın çığlığını duymuş ve babasının öcünü almaya karar vermiş.*

K34: *"En iyisi misafir gelene kadar evde kalmak" diye düşünmüş ve bahçeye çıkmaktan vazgeçmiş.*

Sonra Pandicik odasını düzenlemeye başlamış. Dağılmış bütün oyuncakları oyuncak sandığına yerleştirmiş. Küçük bir süpürgeyle yerleri süpürmüş. Dolapların tozunu almış. Odasını tertemiz yapmış.

K41: *Zamanın birinde bir karga kendi yuvasından ve arkadaşlarından ayrılıp uzaklara gitmeye karar vermiş.*

4.2.17. Kalıp Yargıları Yumuşatabilme

K7: *Demek ki babaların da yapamadığı şeyler vardı, işte o zaman anladı.*

K11: *Koskoca aslanın, filin ve geyiğin bulamadığı yüzüğü minik bir karıncanın bulabileceğine inanmamış kraliçe.*

Kraliçe dikkatle bakınca çok şaşırmış çünkü çok sayıda minik karınca hep birlikte kraliçenin kaybolan yüzüğünü taşıyorlarmış.

Kraliçe karıncaları ödüllendirir ve ormanda yalnızca karıncaların rahatlıkla dolaşabileceği karınca kenti kurmaya karar verir.

K16: *David, “Kız çocukları gemimize binemezler, onların binmesi uğursuzluk getirir” deyince Nele’nin boğazı düğümlendi. “Deniz perisi bize şans getirdi, onun sayesinde aç kalmayacağız Felix” dedi David gülümseyerek.”*

4.2.18. Öz Saygı

K3: *Menekşe artık kendini çok özel hissediyormuş.*

K18: *Barış bir ara Robo gibi olmayı düşlemişti ancak şimdi bir çocuk olduğu için çok mutluydu.*

4.2.19. Öz Güven

K7: *“Olur mu hiç. Ben artık bebek değilim. Anneler bebeklerin kıyafetlerini giydirir. Ben kendim yapacağım.”*

K11: *“Bildiğiniz gibi ben ormanlar kraliyim. Çok güçlü ve kuvvetliyim. Başaracağımdan eminim.”*

“Ben boynuzlarımla her yeri rahatlıkla karıştırabilirim. Üstelik çok hızlı sıçradığım için kısa sürede yüzüğü bulacağımdan eminim.”

K14: *“Yeterince büyüdüüm ben, burada kalacağım. Sıcak bir ev bulacağım, kışı burada yaşayacağım.”*

K24: *“-Ben seni kurtarırım.”*

-“Sen mi kurtaracaksın beni? Nasıl olacak o?”

-“Şimdi görürsün” deyip arkadaşlarının yanına gitmiş.

K31: *“Yarın güneş doğduğunda Hamelin’de bir tane bile fare kalmayacak.”*

K36: *Göğsünü şişirerek “Ben de rahatlıkla onun kadar olabilirim.”*

4.2.20. Benlik Algısı

K3: *“Kendimi özel hissetmiyorum. Diğer inekler gibi bisiklete binemiyorum, amuda kalkamıyorum. Çok sıradanım.”*

K7: *“Olur mu hiç. Ben artık bebek değilim.”*

K14: *“Yeterince büyüdüüm ben, burada kalacağım.”*

K16: *” Ben cüce değilim.”*

K32: *“Elma satan yaşlı bir kadınıam.”*

K41: *“Sizler gibi çirkin değilim ben, çekilin yolumdan kurtçuk yiyen kargalar.”*

4.2.21. Öz Yeterlik

K31: *“Öteki kasabaları farelerden ve böceklerden kurtardım, isterseniz 1000 florine sizi de kurtarabilirim.”*

K37: *“Ben seninle yarışmak istiyorum. Baştan söyleyeyim, ben seni yeneceğim.”*

4.2.22. Dünyayı, Çevreyi ve Toplumu Tanıma

K2: *“Evet biliyorum, yavru kuşlar böcek yemeyi çok severler. Onlara böcek bulacağım.”*

K6: “Her kim isen çek git buradan Kabarcık, paylaşamazsın kabuğumu benimle.”

“Kabarcık değilim, denizgüliüyüm ben. Anlasana.”

“Her kim isen git buradan Fırça. Kabuğumuzu paylaşamazsın bizimle.”

“Fırça değilim ben deniztüpiüyüm.”

K9: Küçük balon, istediği gibi özgürce gezip dolaşabileceğini düşününce çok mutlu olmuş. Sevinçle çevreyi dolaşmaya başlamış. Dünyayı tanımak hoşuna gitmiş.

K13: İnekler süt verir. Tavuklar yumurta yapar. Köpekler bekçilik yapar. Koyunlar süt ve yün verirlermiş. Her hayvanın bir görevi varmış. Tüm hayvanlar görevlerini yerine getirebilmek için çalışır didinirlermiş çünkü çiftliğin sahibi onlardan aldığı ürünleri satarmış. Bu hayvanlar sayesinde de çocuklar süt, yumurta, peynir, yoğurt gibi sağlıklı besinler tüketirlermiş.

K14: Sonbahar geldi, havalar soğudu. Tüm hayvanlar kış hazırlığına başladı. Anne Sinek:

-“Artık buradan gitmeliyiz, daha sıcak yerler bulmalıyız. Yiyeceklerimizi başka yerde aramalıyız. Biz burada kalamayız sonra hasta oluruz.”

K16: “Felix ve ben kendimize bir gemi inşaa edeceğiz. Sonra o gemiyle Kuzey Kutbu’na yolculuk edeceğiz. Kuzey Kutbu buzullarla kaplı. O yüzden oraya gitmek istiyoruz” diye homurdandı.

“Kız çocukları uğursuzluk getiriyor olabilirler ama eminim ki cüceler getirmiyorlardır. Denizcilerin kullandıkları dilde onlara ait bir isim bile var. Denizciler onlara denizci perisi adını koymuşlar ve onların şans getirdiklerine inanıyorlar.”

K17: Öyle hızlı yarışıyorlardı ki gökyüzü birden gürlemeye başladı. Bulutlar yağmur oldu.

Bir bulut, “Merhaba” dedi ona. “Beni tanıyamamış olabilirsin çünkü yeniden doğdum.”

K31: Almanya’nın kuzeyinde büyük bir nehrin kenarında Hamelin adında bir kasaba varmış. O güne kadar fareler kasabaya pek bir zarar vermemişler çünkü kediler onlara hiç göz açtırmazlarmış.

K32: Şiddetli gök gürlemesi vadilerde yankılanmış. Şimşekler gökyüzüne derin çizgiler çekmişler.

K33: Eski bir Japon kenti olan Kyoto 'nun girişinde yüksek bir kule varmış.

Kent halkı bu büyüçüden kurtulmak için çok iyi ve çok cesur savaşçılar olan samuraylardan yardım istemiş.

K41: Tavus kuşu o göz kamaştıran teleklerini göstererek çalımlı çalımlı gezinmiş ve kendisine has ötüşüyle ötmüş.

4.2.23. Dünyaya, Çevre ve Topluma Karşı Duyarlılık

K6: “Her kim isen git buradan Fırça. Kabuğumuzu paylaşamazsın bizimle.”

-“Fırça değilim ben deniztüpüyüm. Çevreye böyle duyarsız olmayın.”

K10: Gülümseyip birbirlerine fidan armağan etmişler. Birlikte fidan dikmişler.

K11: Kraliçe ormandaki hayvanları sever ve onlara dostça davranırmış.

K28: Bir kış günü evlerinden dönerken yolda üşüyüp titreyen bir kedi yavrusu görmüşler. Soğuktan ölmesin diye kediyi alıp dükkâna getirmişler.

O günden sonra nerede üşüyen bir kedi görse, yanına almış.

4.2.24. Farklılıkları Tanıma

K10: Annesi, “Onun kulakları duymuyormuş. Bu yüzden konuşamıyor.”

Mimi çocuğun niçin yanıt vermediğini o zaman anlamış ve onunla nasıl arkadaş olabilirim diye düşünmeye başlamış.

4.2.25. Farklılıklara Karşı Duyarlılık

K10: Annesi, “Onun kulakları duymuyormuş. Bu yüzden konuşamıyor.”

Mimi çocuğun niçin yanıt vermediğini o zaman anlamış ve onunla nasıl arkadaş olabilirim diye düşünmeye başlamış.

Mimi gülümsemiş, çocuk da ona gülümsemiş. Gülümseyip birbirlerine fidan armağan etmişler. Birlikte fidan dikmişler, solunca birlikte üzölmüşler. Fidanlar sulanıp yeşerince güneş yüzlerini gıdıklamış, birlikte gülümsemişler. Çocuklar, çiçekler, kedi ve her şey gülümseme dilini konuşuyormuş artık.

4.2.26. Uyku Reddi/Uyku Bozuklukları

K19: “Geceleri Obur adındaki oyuncak ayıma sarılıp uyumayı çok seviyorum. Korktuğum zamanlar Obur yumuşak tüyleri ile beni ısıtıyor.”

4.2.27. Yeme Reddi/Yeme Bozuklukları

K14: “Yemekleri beğenmezdi. “Yemeyeceğim” der, mızızlanırdı.”

4.2.28. Uyarılara/Kurallara Uymama

K14: Yemekleri beğenmezdi. “Yemeyeceğim” der, mızızlanırdı. Kıyafetlerini beğenmezdi. “Giymeyeceğim” der, mızızlanırdı. Annesinin uyarılarına da hiç aldırmazdı. Anne sinek, “Burada kalırsan üşür hasta olursun” dedi ama Mızız Sinek dinlemedi.”

4.2.29. Zorbalık/Saldırganlık Alt Boyutu

K1: “Git buradan! Konuşmak istemiyorum havadan sudan. Hem sersemsin hem de konuşkan. Sesini duyunca şişiyor kafam. Sana söyleyeceğim şu lafı hiç uzatmadan. Git buradan!”

K3: “Senin yaptığını hiç sanmıyoruz. Bizce onu düzenbaz tavuklar yaptı.”

K4: Ayı bahçedeki fidelerin üstüne basmıştı. Tavşancık buna çok kızmıştı. Öfkeyle bağırdı. Tavşancık onu dinlemedi, bağırdıkça bağırdı.

- “Of! Ne dikkatsiz şeysin sen. Çamaşırlarımı kirlettin.”

Tavşancık özür diledi ama kirpi onu dinlemedi. Öfkeyle bağırdı da bağırdı.

K6: “Açmam sana kapıyı hiç bekleme. Paylaşamazsın kabuğumu benimle.”

“Her kim isen çek git buradan Kabarcık, paylaşamazsın kabuğumu benimle.”

“Her kim isen git buradan Fırça. Kabuğumuzu paylaşamazsın bizimle.”

K8: “Biliyorsunuz cumartesi benim doğum günüm. Bunun için evde harika bir eğlence düzenleyeceğim. Ama doğum günü eğlenceme sadece daire şeklinde olan arkadaşlarım gelebilecek.”

“Senin şeklin daire değil, doğum günü eğlenceme katılamazsın” diyerek bağırdı durdu.

“Olmaz yalnız daire şeklinde olan arkadaşlarımı çağırdım” dedi ve evine girdi.

“Sen eğlenceye katılamazsın Cumba çünkü çatıdaki şekle hiç benzemiyorsun.”

K9: *Bu konuşmayı duyan yıldızlar da gülerek balonun yanına gelmişler ve küçük balona:*

-“Biz yıldızlar bir ısı ve ışık kaynağı olmamıza rağmen yine de güneş olamıyoruz. Güneş olmak kolay değil. Sen nasıl güneş olacaksın?” gülerek oradan ayrılmışlar.

K11: *“O küçük bir hayvan, yüzük bile ondan büyüktür. Nasıl olur da böyle bir işe girer” diye eleştirenler bile olmuş.*

K14: *Mızımız Sinek, annesi ile sürekli tartıştı.*

K16: *“Hey Nele! O kötü sesinle Berta’ya işkence ettiğinin farkında değil misin?”*

-“Hangi oyunu oynadığınızı sana söylemeyeceğiz. Ayrıca cüceleri aramıza almıyoruz, bizimle oynayamazsın!”

-“Aptal cüce, aptal cüce!” diyerek Nele’nin yapbozunun üstüne bastı.

-“Çok kötüsün, çok kötüsün” diye bağırdı ve tüm gücüyle David’in legolardan yapmış olduğu kuleye tekme attı.

David bağırarak Nele’nin üzerine doğru koştuğunda Nele yatağın altına saklanmıştı.

İki kardeş salonda yuvarlana yuvarlana kavgaya ediyorlardı.

-“Zaten cücesin, üstelik kötü bir cücesin.”

-“Kız çocukları gemimize binemezler. Onların binmesi uğursuzluk getirir.”

K20: *Bibi henüz birlikte yaşama kurallarını bilmeyen bir kuştur. Anne babası, Bibi’nin bu kuralları bir an önce öğrenmesini istiyorlardı çünkü ormandaki birçok hayvan Bibi’nin davranışlarından rahatsız oluyordu. Bibi’yi annesi ve babasına şikâyet ediyorlardı. Bu sebeple Bibi’ye ormanda yaramaz Bibi diyorlardı.*

K21: *“Ah şu kirpiller, yaramaz hayvanlar. Sorun yaratmaktan başka bir işleri yok.”*

K24: *“Bu küçücük halinle bana mı iyilik yapacaksın?”*

“Senden bana ne hayır gelebilir ki?”

“Sen mi kurtaracaksın beni?”

Aslan düşünmüş. Fare haklı. “Ben bunu yersem hiç karnım doymaz. İyisi mi ben bunu bırakayım. Senden bana ne hayır gelebilir ki? Haydi bıraktım seni git” demiş. Fare sevinmiş gitmiş.

K25: “İlk bulduğun geyiği kandırarak buraya getir. Siz içeriye girerken ben kapının arkasından çıkıp geyiğin üzerine atlarım”.

Aslan tilkinin yanında geyiğin de geldiğini görünce kendini tutamamış ve geyik adımını içeriye atar atmaz geyiğin üzerine atlamış.

K26: Düğün sahibi gülerek “Haha! Minicik serçeye bak. Gelinimizi kaçıracaktı” diye geçirmiş içinden.

K27: “Arsız fareye söyle bana dadanmasın.”

“Huysuz kediye söyle, beni kovalamasın.”

K33: Korkunç bir cadı kulenin denetimini ele geçirmiş.

Kyoto halkı korkudan titremiş çünkü cadı kentin kapısını canı istediği zaman açıyor, istediği zaman kapatıyormuş.

Kapıyı yiyecek getiren çiftçilere veya yakacak getiren odunculara kapatıyormuş ama kuzeyden kente saldıran kabilelere de kapıyı ardına kadar açıyormuş.

“Kesinlikle ateşimi bu çouk için ziyan edemem. Hele bakın şuna, daha kılıcı bile zor kaldırıyor” diye söylenmiş.

K38: Eşeğin izin almadan tarlaya girdiğini ve tarladaki kabakları yediğini gören tarla sahibi eşeğe çok sinirlenmiş ve onu azarlamış.

K41: “Sizler gibi çirkin değilim ben, çekilin yolumdan kurtçuk yiyen kargalar.”

“Siz çirkin olduğunuz kadar da aptalsınız” diye karşılık veren kibirli karga, onlardan ayrılarak tavus kuşlarının yanına gitmiş.

Öteki kargalar ona gülmeye başlamışlar, “O parlak telekleri takmana rağmen kargadan başka bir şey değilsin” diye alay etmişler.

Zavallı karga üzgün ve düşkün bir biçimde eski arkadaşlarının yanına dönmüş ama hiç kimse onunla konuşmamış, kargalar ona sırt çevirmişler.

4.2.30. İzinsiz Eşya Alma

K4: “Sen kovanımıza pençeni uzattın. Balımızı izinsiz alacaktın. Bizi çok kızdırdın.”

K16: David ve Felix, Nele'nin atlama ipini alarak süpürgeyi sandalyeye bağladılar.

-“Hangi oyunu oynadığımızı sana söylemeyeceğiz. Ayrıca cüceleri aramıza almıyoruz, bizimle oynayamazsın.”

-“Ben cüce değilim. Çok kötüsün. Ayrıca o benim atlama ipim, senin değil.”

K20: Bibi, Sisi'nin fındıklarını yuvada kimse yokken alıp kendi yuvasına taşımıştı. Sisi bu durumu fark edip annesine fındıklarını bulamadığını söyledi.

K38: Eşeğin izin almadan tarlaya girdiğini ve tarladaki kabakları yediğini gören tarla sahibi eşeğe çok sinirlenmiş ve onu azarlamış.

Tarla sahibi tarlasına izinsiz giren eşeği kovduktan sonra eşek tilkinin yanına gelmiş.

4.2.31. Yalan Söyleme

K23: İhtiyar, altın başlı baltayı sudan çıkardığında zengin adam, “İşte bu benim baltam!” Değirmenci ihtiyar zengin adama, “Sen dürüst biri değilsin. İşte senin baltan bu diye hiddetle bağırmış.”

K25: “İlk bulduğun geyiği kandırarak buraya getir.”

Geyik önce inanmak istememiş ama sonunda tilkinin yalanına kanmış.

4.3. Örtük İleti İncelemeleri

İncelenen kitaplarda tespit edilen örtük mesajlar aşağıdadır;

Tablo 4.

Örtük mesaj frekans tablosu

Temalar	Kategoriler	Kitap Kodu	(f)
Olumlu	Beceri geliştirme, çabalama, teşvik, aile birliği, problem çözme, oyun oynama, beslenmenin önemi, hayal gücü, olumlu cinsiyet rolü, ders alma, olumlu tavır ve davranış, kendin olmak, değişim gösterme, başa çıkma	K7, K8, K12, K13, K15, K16, K17, K18, K19, K20 K26, K27, K28, K29, K31, K32, K33, K38	T ¹ : 18 K ¹ : 28 T:%40.9 K:%32.9
Olumsuz	Ön yargı, bencillik, başkasına özenme, cinsiyetçi yaklaşım, negatif duygular (kaygı, korku, aşırı merak, fobi, aşırı hırs, kibir, yetersizlik, aşırı suçluluk, kıskançlık, takıntı/saplantı) kendini kontrol edememe, kurallara uymama, inat, olumsuz tavır/saygısızlık, baskı, kandırma/ yalan söyleme, görev aksatma/tembellik, çıkarcılık, korku ve şiddet ifadeleri, üstünlük çabasının verdiği zarar	K5, K7, K8, K9, K11, K13, K14, K16, K18, K19, K20, K21, K22, K23, K24, K25, K27, K29, K31, K32, K33, K35, K36, K37, K40, K41	T ¹ : 26 K ¹ :57 T:%59 K:%67.8

Örtük ileti incelemesi yapıldığında olumlu mesaj içeren ve olumsuz mesaj içeren temalara ve temalara ilişkin alt başlıklarda yer alan kategorilere rastlanmıştır. T¹ kodu ile işaret edilen değer, o temanın toplam kaç kitapta yer aldığı; K¹ kodu ile işaret edilen değer ise temalara ait kategorilerin her birinin kitaplarda kaç defa yer aldığı şeklinde ifade edilmiştir. Bu bağlamda olumlu ve olumsuz olmak üzere iki tema başlığı belirlenmiştir. Kitaplarda geçen olumlu kitap tema frekansı f=18, olumsuz kitap tema frekansı f= 26 olarak belirlenmiştir. Kitaplardaki kategorilere bakıldığında ise toplam frekans f=85 olarak bulunmuştur. Bu bağlamda olumlu temadaki kategorilerin her birinin frekansı; beceri geliştirme f= 2, çabalama f=3, teşvik f= 3, aile birliği f=1, problem çözme f= 2, oyun oynama f=2, hayal gücü f= 2, olumlu cinsiyet rolü f= 1, ders alma f=1, olumlu tavır ve davranış f=7,

kendin olmak f=1, beslenmenin önemi f=1, değişim gösterme f=1, başa çıkma f=1 şeklinde tespit edilmiştir.

Olumsuz temadaki kategorilerin her birinin frekansı ise; ön yargı f= 3, bencillik f=4, başkasına özenme f=5, cinsiyetçi yaklaşım f=2, negatif duygular f=20, kendini kontrol edememe f=1, kurallara uymama f=1, inat f=2, olumsuz tavır/saygısızlık f=4, baskı f=5, kandırma ve yalan f=1, çıkarıcılık f=1, korku ve şiddet ögesi f=6, üstünlük çabasının verdiği zarar f=1, tembellik f=1 şeklinde tespit edilmiştir.

Olumlu temadaki kategorilere bakıldığında olumlu tavır ve davranış (f=7) ve teşvik (f=3) başlıklarının öne çıktığı görülmektedir. Olumlu tavır ve davranış başlığında K20'de kuralları öğrenme, K27'de fedakârlık ve K28'de hayvanlara karşı olumlu tutuma sahip olma, K31'de açgözlü davranmama, K32'de vicdan ve vefa, K33'de mücadele şeklinde görülmekle birlikte teşvik başlığında K7'de öğrenme ve merak duygusuna ithafen keşfetmeye teşvik, K8'de ve K19'da sorgulatma yoluyla düşünmeye teşvik vurgusu olarak görülmektedir.

Olumsuz temadaki kategoriler incelendiğinde ise negatif duygular (f=20), korku ve şiddet ifadeleri (f=6), baskı (f=5) başlıkları öne çıkmaktadır. Negatif duygular başlığında K5 ve K20'de suçluluk hissi, K7, K36 ve K41'de yetersizlik hissi, K8, K11, K24, K36, K37, K41'de kibir duygusu, K33 ve K36'da aşırı hırs, K18'de aşırı merak durumunun verdiği zarar, K13'de okul fobisi, ayrılık kaygısı, yalnız kalma kaygısı ve K19'da gece fobisi, K36'da takıntı/saplantı, K36'da kıskançlık vurguları bulunmaktadır. Baskı başlığına bakıldığında K24, K25, K31'de boyun eğme, emir verme, emri vaki ve ısrarcılık, şart koşma, tehdit olarak tespit edilmiştir.

Tablo incelendiğinde ise olumsuz temaların f=26, olumlu temaların f=18 olduğu görülmektedir. Bu bağlamda olumsuz örtük iletilere %59 oranı ile daha fazla rastlandığı belirlenmiştir. Bu temalara bağlı kategoriler incelendiğinde ise olumsuz kategorilerin f=57, olumlu kategorilerin f=28 olduğu görülmektedir. Buna göre olumsuz temaya ilişkin kategorilere %67.8 oranı ile daha sık rastlanmakta olduğu tespit edilmiştir.

Olumsuz kategoride ele alınan bazı başlıklara ilişkin olarak kitap içeriklerinde bu başlıkların vurgulanışı, kitap sonunda ders alma ve bu durumların olumsuzluğuna atıfta

bulunmayı hedeflemektedir. Bu noktada kitapta vurgulanan bu başlıklar, kitap sonucunda olumlu yönde değişim göstermektedir.

Bu sonuçlara bakılarak olumsuz tema ve kategorilerin ön planda olması bibliyoterapik açıdan çelişki yaratmakta, bibliyoterapi yönteminin hedeflerine ters düşmektedir ancak yukarıda belirtildiği gibi olumlu sonuca bağlanmak adına örnek olarak olumsuz durum/kahraman özelliklerinin gösterilmesi ile kitap sonucunda ulaşılan değişim bibliyoterapik hedefler doğrultusunda paralellik göstermektedir. Bununla birlikte olumlu temada ele alınan kategoriler psikolojik ve sosyal destek sağlamada, bilgi vermede, beceri gelişiminde, başta çocuklar için önem arz eden hayal gücü ve oyun oynamanın önemi ve gelişimine yapılan vurguda tamamen bibliyoterapi amaç ve hedeflerine yönelik olumlu sonuçlar vermektedir. Örtük mesajlarda bulunan olumlu ve olumsuz temalara ilişkin örnek cümleler aşağıdadır:

K5: “Babamın eşyaları başka bir eve taşınıyor çünkü o bugün evden ayrılıyor ve ben çok üzgünüm. Acaba nereye gidiyor? Yoksa onu çok mu üzdüm? Sanırım beni görmek istemiyor.”

K7: Aslında gömleğini de giymişti fakat bir türlü doğru düzgün ilikleyemiyordu düğmelerini. Uğraştı ama bir türlü düzeltmedi.

“Ben artık büyüdüm” dedi Bobo ama “Hala tek başına gömleğimin düğmelerini ilikleyemiyorum, ayakkabılarımı bağlayamıyorum.”

“Sonra etrafını gözlemleyip bazı şeylerin nasıl yapıldığını öğreniyorsun. Anlamadığında da soruyorsun.”

“Başarmak istiyorsan denemekten vazgeçme.”

Saçlarını taradı, pantolonunu ve çoraplarını giydi.

“Olur mu hiç. Ben artık bebek değilim. Anneler bebeklerin kıyafetlerini giydirir.”

K8: “Ama neden Cumba, sence bu doğru mu?”

Cumba, “Ne yapalım? Ben böyle istiyorum.”

K9: *Tek eksiğinin bir ışık olduğunu düşünen küçük balon, güneş olmaya karar vermiş. “Keşke güneş olsaydım, ben de öyle parlasaydım” diyerek üzülmüş. Balon olmaktan hiç hoşlanmıyormuş.*

K9: *“Şimdi görürsünüz nasıl güneş olunur.”*

K11: *Koskoca aslanın, filin ve geyiğin bulamadığı yüzüğü minik bir karıncanın bulabileceğine inanmamış kraliçe. “Gördüğünüz gibi uzun bir hortumum var. Ben bu güçlü hortumumla ve koca vücudumla sevgili kraliçemizin yüzüğünü bulamazsam, hiç kimse bulamaz” demiş.*

K11: *Bu ülkede süslü mü süslü bir kraliçe yaşarmış.*

K12: *Akşam yemeğini yemek için herkes bir araya geldi. Neşe ile yemekler yenirken bir yandan da sohbet ediyorlardı.*

K13: *Çiftlikteki koyun ağılında yakın zamanda dünyaya gelen minik kuzu Zumi’nin de annesinden ayrılıp oyun arkadaşlarının arasına karışma zamanı gelmiş. Zamanı gelmiş gelmesine fakat Zumi henüz annesinden ayrılmaya hazır değilmiş. “Ben oyun alanına gitmeyeceğim. Ben seni bırakmak istemiyorum. Sen gidip gelmeyeceksin. Geleceksin değil mi?”*

Annesi, Zumi’yi yalnızlığa alıştırtırken yalnız kalma oyunu oynamaktadır.

K13: *“Anneciğim benim oyun alanında tanıdığım kimse yok, orada ne yapacağım? Yalnız kalmak istemiyorum.”*

K14: *Annesini dinlemeyip sürekli inatlaştığı için de başına sürekli bir iş gelirdi.*

K15: *“Sakın başkasının fırçasıyla dişlerini fırçalama. Bu hastalanmana sebep olabilir. Bundan sonra dişlerini her gün fırçalarsan yemek parçaları seni rahatsız etmez, dişlerin de bembeyaz olur.” Minik Mumu, bu fırçanın ne işe yaradığını böylelikle öğrenmiş oldu.*

K16: *Babaları, “Duydum ki Kuzey Kutbu’nda hayli üşümüştünüz. Size sıcak çikolata hazırladım. Haydi salona gelin.”*

David: *“Kız çocukları gemimize binemezler. Onların binmesi uğursuzluk getirir” deyince Nele’nin boğazı düğümlendi.*

Nele, Felix ve David bir araya gelerek gemiyi yeniden inşa ettiler. Süpürgeyi direk yapıp formayı da geminin yelkeni olarak kullandılar. Hep beraber gemiye bindiler ve Kuzey Kutbu'na doğru yol almaya başladılar.

David, Nele ve Felix buza yaklaştıkça hava soğuyordu. Hava o kadar soğuktu ki Berta bile üşümeye başlamıştı. Çocuklar babalarından aldıkları kalın montlar ve büyük teyze Linda'nın onlara örmüş olduğu atkılar sayesinde hiç üşümüyorlardı artık. Bir süre sonra yiyeceklerinin azaldıklarının farkına vardılar. Nele tam da o anda yıkılmış olduğu kulenin altında bir paket şekerleme buldu.

K17: “Şimdi iyi bak dedi” bulut ve birdenbire kocaman bir kuş oluverdi. Denizin tam üzerinden geçerlerken bulut, bu kez de balık olmaz mı?

“Haydi şimdi de at ol” dedi Bora. Bulutlarla yarışmaya başladılar. Bulut şimdi de şemsiye olmuştu, yavaşça yere doğru süzülüyordu.

K18: Barış, “Biz insanlar yemek yemezsek büyüyemeyiz.”

Barış: “Keşke ben de Robo gibi olsam.”

Robo daha fazla bekleyemedi, kimseye haber vermeden dışarı çıktı.

K19: Sana vurarak, tekme veya yumruk atarak canını acıtan biri varsa bunu sır olarak saklamak iyi midir kötü mü? Böyle zamanlarda cesur ol ve sırrı anlatarak doğru şeyi yaptığında kendini ne kadar iyi hissedeceğini düşün.

K20: Bibi, “Fındıkları çok beğendim, biraz da ben oynayım istedim çünkü Sisi çok oynadı.”

K20: “Bir daha böyle bir şey yapmayacağım. Bu kuralı bilmiyordum. Özür dilerim” dedi.

Kitapta Bibi karakteri yaptığı yanlış davranışların doğrularını öğrenerek toplum kuralları hakkında bilinçlenmekte ve olumlu davranış gelişiminde bulunmaktadır.

K21: “Kirpiler geldiğinden beri yaşlı bekçinin rahatı kaçmıştı. Günlerini şikâyet ederek geçiriyordu.”

K22: “Yiyecek toplamak için kışa kadar daha çok zaman var.”

K23: Günün birinde bu adam zengin komşusundan baltasını ödünç istemiş. Komşusu da söylene söylene binbir nazla baltasını ona vermiş.

K24: “Bu ormanda yaşayan hayvanların kralı benim! Benden başka güçlü yok. En güçlüsü, en kuvvetlisi ve en akıllısı benim. Kimse beni yenemez.”

Hayvanların hepsi bunu kabul etmiş ve oradan ayrılmışlar.

K25: Aslan, tilkinin yanında geyiğin de geldiğini görünce kendini tutamamış ve geyik adımını içeriye atar atmaz geyiğin üzerine atlamış.

“İlk bulduğun geyiği kandırarak buraya getir. Siz içeriye girerken ben kapının arkasından çıkıp geyiğin üzerine atlarım.”

Aslan’ın sadık hizmetkarı tilki, geyiği kandırmak için ormanın yolunu tutmuş.

Sinirini de tilkiden çıkarmış.

K26: Minik serçe kırlarda gezinirken ayağına diken batmış. Serçe diken çıkarmaya çalışmış ancak ne kadar uğraşsa da diken bir türlü çıkmamış.

K27: Çalı, “Kara kargaya söyle üzerime konup beni rahatsız etmesin. Karga beni rahatsız etmezse bende sana çırpı veririm.”

Pire Bey, Bit Hatun’u fedakarlıklar zinciri ile kurtarır.

K28: İmdi Dede, kedileri sevmezken sonrasında değişen fikirleri sayesinde aslında tutum da değiştirmektedir.

K29: Kaplumbağanın biri havada uçuşan kuşları gördükçe içinden, “Kuş olmak, değişik yerler, ülkeler görmek ne kadar güzel” demiş. Daha sonra derin bir iç çekerek şöyle mırıldanmış:

“Keşke ben de uçabilsem”

Ağzını açmasıyla de kendini yerde bulması bir olmuş. Bir daha da uçmaya kalkışmamış.

K31: “1000 florinimi verin yoksa pişman olursunuz” diye bağırarak kavalcı öfkeyle.

Başkan başını sallayarak: “Ya 50 florin ya da hiçbir şey,” demiş.

-“İstersen 5000 veririm.”

-“1000 florin yeter” demiş kavalcı.

K32: Uşaklardan birini çağırarak Pamuk Prenses'i ormana götürüp öldürmesini emretmiş.

Pamuk Prenses'in kalbi diye zalim üvey anneye vermiş.

“Ölmesi gerek!” diye bağırması üvey anne.

Onu uyandırmak, diriltmek için her şeyi yapmışlar ama fayda etmemiş.

K33: Cadı daha kımıldayamadan delikanlı kılıcını hızla sallamış ve cadıyı öldürmüştür.

Delikanlı halkın çığlığını duymuş ve babasının öcünü almaya karar vermiş.

Kyoto halkı öyle sevinmiş ki Watanabi'nin oğlu sadece kendisini kurtarmakla kalmamış, en yürekli samuray savaşçısının da anısını yaşatmış.

K35: Kunkun arabaya binip korna çalmayı çok seviyormuş, eğleniyormuş. Hastane önünden geçerken çalmak istemiş ve basmış kornaya.

K36: O herkesten daha yükseğe sıçramaya çalışır, sıra dalmaya gelince de herkesten önce sıraya girermiş. Bütün zamanların en iyisi olmak zorundaymış.

“Bizim gibi yüzlerce kurbağa ancak onun gibi bir tane eder.”

Kendini beğenmiş kurbağadan geriye yeşil deri parçaları kalmış.

K37: Bir gün iki kardeş kendileriyle sürekli dalga geçen komşuları tavşana bir oyun oynamak istemişler.

Kirpi, tavşana:

-“Sen çok iyi koştuğunu söylüyor ve bu meziyetinle de övünüyorsun. Ben seninle yarışmak istiyorum. Baştan söyleyeyim, ben seni yeneceğim.”

K38: Eşeğin izin almadan tarlaya girdiğini ve tarladaki kabakları yediğini gören tarla sahibi, eşeğe çok sinirlenmiş ve onu azarlamış.

K40: Kız, kaz hakkında duyduklarını diğer kız kardeşlerine anlatmış. Bir süre sonra üç kız kardeş ayaklarının ucuna basarak Tadeusz'un yattığı odanın kapısına gelmişler ve yedek anahtarla kapıyı açmışlar. Kardeşlerden biri, altın kazın kuyruğundan bir telek çekmek istemiş.

K41: “Ne telekler onlar, o kadar güzel oldukları için son derece mutlu olmalılar” diye düşünmüş ve sonra eğilip kendi çirkin tüylerine bakmış. O günden sonra da tavus kuşlarının eşsiz güzelliğini ve kendi çirkin tüylerini düşünmeden edememiş.

Karga işi daha da ileri götürmüş ve onları bir casus gibi izlemeye başlamış. O çalımlı halleri kıskançlığını daha da artırmış.

-“Bakın şu göz kamaştıran kuyruğuma” demiş gururlanarak.

-“Sizler gibi çirkin değilim ben, çekilin yolumdan kurtçuk yiyen kargalar.”

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışma okul öncesi dönem öykü ve masal kitaplarında yer alan bibliyoterapik öğeleri inceleme amacıyla yürütülmüştür. Bu bölümde çalışma kapsamında elde edilen bulgulardan hareketle araştırmaya ilişkin tartışma, sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Rubrik Boyutlarına İlişkin Bulgulara Yönelik Tartışma ve Sonuçlar

Araştırma kapsamında ele alınan öykü ve masal kitaplarında rubrik boyutlarına yönelik bulgulara bakıldığında, en yüksek alınan yüzdelik değerin %50 oranı olduğu ve boyutlarda toplamda alınacak en yüksek puanın yalnızca yarısına yaklaşılabildiği görülmektedir. Toplama bakıldığında ise sadece 3 kitabın ancak %23.5 oranı ile en fazla bibliyoterapik unsura ulaşabildiği belirlenmiştir. Bazı boyutların puan durumu göz önüne alındığında, çoğunluğun 0 puan ve %0 oranı bulunduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda kitapların hem boyutlar hem de boyutlar toplamı kapsamında bibliyoterapik öge açısından zengin olmadığı, kitapların genelinde yeterli bibliyoterapik öge bulunmadığı görülmüştür. Kitap içeriklerinin ve kitaplarda verilmek istenen mesajların, araştırmadaki boyut ve temaların tamamını bire bir karşılayamaması, tek ya da birkaç konu veya duruma yönelik kaleme alınması olası olmakla birlikte çocuklara hitap eden kitapların bibliyoterapik öge zenginliği açısından geliştirilmesi gerekliliği de göz önüne serilmektedir.

Rubrikte yer alan Boyut 3'ün en çok puanı topladığı ve bu boyut içeriklerine kitaplarda daha fazla rastlandığı görülmektedir. Bununla birlikte Boyut 4 ve Boyut 5, en fazla 0 puana sahip olarak öne çıkmaktadır. Eğitim ortamlarında çocuklarla buluşan 41 öykü ve masal kitabının benlik boyutu ve dünya, çevre, toplum, farklılıkları tanıma ve duyarlılık boyutu açısından ele alınışında yetersizliğin olduğu görülmektedir. Erdemir (2016)'ın çalışmasında olumlu benlik algısı geliştirme unsurlarının ön plana çıktığı, bu doğrultuda çalışmadaki rubrikte yer alan Boyut 4 içerisinde en fazla rastlanılan temalardan biri olan benlik algısının tek başına değerlendirildiğinde literatürle tutarlılık gösterdiği ancak Boyut 4'ün geneli itibari ile değerlendirildiğinde bu sonuca bakılarak araştırmada elde edilen bulgular ile örtüşmediği gözlenmektedir. Benlik gelişiminin küçük yaşlardan itibaren gelişim gösteren bir süreç olduğu bilinse de yaş aralığı dikkate alındığında, ileri yaş gruplarına kıyasla bu temanın ön plana çıkamadığı düşünülebilir. Bu boyutların kapsamına

ilişkin kitapların okullardaki okuma köşelerinde daha çok bulunmasına, kitaplarda bu boyutların içeriğine yönelik konuların daha fazla işlenmesine ihtiyaç olduğu söylenebilir.

5.2. Bibliyoterapi Öge/Rubrik Temalarına İlişkin Bulgulara Yönelik Tartışma ve Sonuçlar

Rubrik temaları ele alındığında Boyut 1’de değer kazanımı temasının en sık şekilde işlendiği görülmektedir. Doğanay (2019)’ın çalışmasında, frekans değeri ve yüzdelik açısından en yüksek ögelerin sevgi, cesaret, hoşgörü, fedakârlık, misafirperverlik, özgüven, yardımseverlik, iş birliği gibi değerleri kapsayan “yeni değer, tutum ve davranış geliştirme” başlığında görüldüğü tespit edilmiştir. Yine Erdemir (2016)’ın çalışmasında yardımseverlik, iş birliği, hoşgörü, bağışlayıcılık gibi değerlerin “yeni değer, tutum ve davranış” başlığında ön plana çıktığı belirtilmiştir. Bu açıdan araştırmanın bulgusu, literatür tarafından desteklenmektedir. Kitaplarda değer kazanımına yönelik ifadelerin, diğer bibliyoterapik unsurlara göre daha gelişmiş olduğu söylenebilir.

Boyut 2’de duygu ifadesi/ duyguları belli etme (dışavurum), Boyut 3’te iletişim becerileri, Boyut 4’te öz güven ve benlik algısı, Boyut 5’te dünyayı, çevreyi ve toplumu tanıma, Boyut 6’da ise zorbalık temalarının öne çıkan temalar olduğu tespit edilmiştir. Öz güven teması yine Doğanay’ın (2019) çalışması ile örtüşmekte, yukarıda ifade edilen yeni değer, tutum ve davranış geliştirme başlığının içeriğinde bulunan öz güven ögesi ile bağdaşmaktadır.

Yukarıda verilen öge/temalarda sıkça rastlanan bu başlıklara göre çocukların değer kazanımı; duygu ifadesi ve dışavurumu; iletişim becerilerinin gelişimi; öz güven ve benlik algısı; dünya, çevre ve toplumu tanıma ve zorbalık konularının olumlu gelişimine yönelindiği ve buna yönelik çalışmaların olduğu görülebilmektedir. Özellikle duygu ifadesi, değer kazanımı ve iletişim becerileri temasının öne çıkan temalar içerisinde daha sık rastlandığı tespit edilmiştir. Bir diğer öne çıkan zorbalık temasına yönelik olarak literatür çalışmalarında da çocukların eğitim ortamları başta olmak üzere yaşam alanlarında zorbalık durumunun başta karşılaşılan sorunlardan biri olarak sıkça ele alındığı, bu duruma yönelik olumlu gelişimlerin hedeflendiği görülmektedir. Zorbalık konusu üzerine literatürde bulunan çok sayıda çalışma ve araştırmanın bulgularına göre, çözüme en ihtiyaç duyulan konulardan birinin zorbalık olduğu ifade edilebilir (Scott vd., 2022; Mavisi vd.,2019; Freeman, 2016; Oppliger ve Davis, 2016; Gültekin Akduman, 2012). İletişim becerilerinin

gelişimi ögesine yönelik olarak Erdemir (2016)'in çalışmasında, iletişim becerilerini geliştirme unsurunun ön plana çıktığı belirtilmiştir. Yine bu bağlamda çalışma bulgusu literatür tarafından desteklenmektedir.

Olumlu tutum geliştirme, yaşadığı sorunları başkalarının da yaşayabileceğini fark etme, çatışma çözme, yeni durumlara uyum sağlayabilme, öz yeterlik ve öz saygı, farklılıkları tanıma ve farklılıklara karşı duyarlılık temalarının incelenen kitaplarda en az karşılaşılan temalar olduğu tespit edilmiştir. Bu noktada çalışmada ele alınan yaş aralığına göre diğer temalara kıyasla çocukların ayırt edebilme, anlayabilme ve içselleştirme durumları bu temalarda geri planda kalmış olabileceği göz ardı edilmemelidir. Çocukların bu temalara ilişkin duygu, davranış ve tutumlarının olumlu yönde gelişmesi, anlayabilmesi, somutlaştırabilmesi adına bu konulara yönelik tema ve ifadelerle sıkça yer verilmesi önerilebilir.

Boyut 6'da yer alan kıskançlık, alt ıslatma ve bağımlılık temalarına 41 kitabın tamamında hiç rastlanmadığı tespit edilmiştir. Bu temaların içeriğine ilişkin olarak yazılan öykü kitaplarının var olduğu bilinmekle birlikte okullarda yer alan ve seçilen 41 kitap arasında rastlanmaması önemli bir sonuçtur. Okul öncesi dönem çocuklarında gelişimsel dönem ve uyum problemleri arasında kıskançlık, alt ıslatma, teknoloji kullanımının çok erken yaşlara inmesi ile birlikte ekran, oyun bağımlılığının en çok karşılaşılan problemlerden olduğu bilinmektedir. Eğitim ortamlarında bu problemleri ele alan kitapların kullanımının yaygınlaştırılması önerilebilir. Usta ve Köçer (2022)'in çalışmalarında, kardeş kıskançlığı temasını 17 resimli hikâye kitabı üzerinden incelemiş olup kitapların bibliyoterapik açıdan kullanıma uygun bulunduğu ve bibliyoterapik açıdan kullanılacak kitap örnekleri sunulduğu görülmektedir. Kullanıma uygun bulunan ve önerilen kitapların okul kitaplıklarında daha çok yer almasının teşviki bu açıdan önem teşkil etmektedir.

5.3. Öykü ve Masal Kitaplarının Bibliyoterapik Öge Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgulara Yönelik Tartışma ve Sonuçlar

Araştırmada elde edilen bulgulara göre Boyut 1'de en yüksek alınan puan 6 öykü ve 3 masal kitabında görülmüş olup en az alınan puan 2 öykü, 5 masal kitabında rastlanmıştır. Boyut 1 için en yüksek puanı öykü türünün daha fazla aldığı görülmekte, en az alınan puan kapsamında da masal kitapları öne çıkmaktadır. Boyut 2 için en yüksek alınan puan bir öykü kitabında rastlanmıştır olup en az alınan puan bir masal kitabında tespit edilmiştir. Boyut 3'te

alınabilecek en yüksek puan 2 öykü kitabından elde edilmekle birlikte en az alınan puan 3 masal kitabında tespit edilmiştir. Boyut 4'te en çok alınan puan 1 öykü kitabında görülmekle birlikte boyuttan alınan en az puan 16 öykü, 14 masal kitabında tespit edilmiştir. Boyut 5 için en çok alınan puan, Boyut 4'te olduğu gibi 1 öykü kitabında görülmektedir. En az alınan puan ise 12 öykü ve 15 masal kitabında rastlanmaktadır. Boyut 6'dan alınan en yüksek puan yalnızca 1 öykü kitabında rastlanmış olup en az puan 9 öykü, 10 masal kitabında gözlenmiştir. Toplama bakıldığında en yüksek alınan puan 3 öykü kitabında, en az alınan puan 1 masal kitabında bulunmakta, akabinde devam eden diğer az puan da yine 3 masal kitabında görülmektedir. Bu bulgulara göre öykü kitaplarının, masal kitaplarına kıyasla daha fazla bibliyoterapik unsur barındırma açısından öne çıktığı, masal kitaplarının bu noktada öykü kitaplarına göre geri planda kaldığı söylenebilir.

5.4. Örtük Mesaj İncelemesi Bulgularına İlişkin Tartışma ve Sonuçlar

Araştırma kapsamında incelenen 41 kitabın örtük mesaj incelemeleri yapıldığında 85 alt temaya rastlandığı, olumsuz temaların (f=57) olumlu temalara (f=28) kıyasla ön planda olduğu tespit edilmiştir. Bu açıdan bakıldığında kitapların olumlu temalar ile geliştirilmesine ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Olumsuz temalara ait kategoriler incelendiğinde, negatif duyguların (f=20) baskın olarak yer aldığı görülmektedir. Alan yazın incelendiğinde Erdem ve diğerlerinin (2017), 3-6 yaş çocuklar için hazırlanan resimli çocuk kitaplarında bulunan olumsuz duyguların incelendiği çalışmasında belirlenen en sık duygunun üzüntü, bunu sırasıyla korku ve öfke duygularının takip ettiğini belirtilmiştir. Bu sonuç, çalışma bulgusunu desteklemektedir. Araştırmada belirlenen okul fobisi, ayrılık kaygısı, yalnız kalma kaygısı, gece fobisi öğelerini takip eden diğer negatif duygular suçluluk hissi, yetersizlik hissi, kibir duygusu, aşırı hırs, aşırı merak durumunun verdiği zarar, kıskançlık, takıntı olarak bulunmaktadır. Diğer negatif kategoriler ön yargı, başkalarına özenme, bencillik, cinsiyetçi yaklaşım, kendini kontrol edememe, kurallara uymama, tembellik, olumsuz tavır/kaba yaklaşım, inat, baskı, kandırma ve yalan, çıkarıcılık, korku ve şiddet öğeleri, üstünlük çabasının verdiği zarar olarak tespit edilmiştir. Bu noktada bazı kitaplarda verilen olumsuz mesajların akabinde bu durumlarla nasıl başa çıkılabileceğine yönelik çocuklara yol gösterdiğinden bibliyoterapi hedefleriyle örtüşmektedir ancak yine bazı kitapların baskı, korku ve şiddet öğelerini

içermesi sebebiyle hem çocuğa görelilik hem de bibliyoterapik hedefler açısından uygunluk belirtmediği görülmektedir.

Olumlu temalara ilişkin kategoriler incelendiğinde olumlu tavır ve davranış kategorisinin öne çıktığı görülmekte olup bu kategoriye yönelik kuralları öğrenme, fedakârlık, hayvanlara karşı olumlu tutuma sahip olma, açgözlü olmama, vicdan ve vefa, mücadele olarak içerikler belirlenmiştir. Ertekin ve Çakmak (2021)'ın 56 resimli çocuk kitabını inceledikleri çalışmalarında, en fazla yardımlaşma/dayanışma değerini tespit ettiklerini akabinde nazik olma, sevgi, sorumluluk, cesaret, dostluk, özgüven, temizlik, iyimserlik, selamlaşmak, iyilik yapmak, çalışkanlık, estetik duygular, aile birliğine önem verme, misafirperverlik, şefkat, paylaşmak, vatanseverlik değerlerine rastladıkları belirtilmekle birlikte kültürel mirasa sahip çıkma, hoşgörü-duyarlılık, bağımsız düşünme, fedakarlık değerlerine en az şekilde vurgulandığı belirlenmiştir. Bu sonuç, araştırma bulgularıyla örtüşmekte olup değer kazanımı kitaplarda sıkça verilen mesajlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer olumlu kategoriler beceri geliştirme, çabalama, teşvik, aile birliği, problem çözme, oyun oynama, beslenmenin önemi, hayal gücü, olumlu cinsiyet rolü, ders alma, kendin olmak, değişim gösterme, başa çıkma olarak tespit edilmiştir. Yukarıda bahsedilen Ertekin ve Çakmak (2021)'ın çalışmasında rastlanan aile birliğine önem verme temasının, çalışma bulgularında bulunan aile birliği ile örtüştüğü görülmektedir. Beceri geliştirme, çabalama, teşvik, problem çözme, olumlu cinsiyet rolü, ders alma, kendin olma, değişim gösterme, başa çıkma kategorileri direkt olarak bibliyoterapi ile ilişkili olup 3-6 yaş çocuğunun en önemli gereksinimlerinden olan oyun oynama, beslenmenin önemi, hayal gücü gelişimini destekleyen ifadelerle rastlanması, gereksinimlerin karşılanması ve gelişimleri adına önemli bir noktadır.

5.5. ÖNERİLER

5.5.1. Eğitim Ortamlarına Yönelik Öneriler

- Eğitim kurumları çocuklara yaşantı zenginliği sunma açısından yegâne ortamlar olup önem teşkil etmektedir. Eğitim ortamları çocukların yalnızca bilgi kazanımı sağladıkları yerler olmayıp kişisel gelişimleri ve gelişim alanlarına yönelik desteklenebilecekleri yerlerdir. Gelişimsel bibliyoterapi, eğitim ortamlarında çocukların ruhsal açıdan desteklenebileceği en kullanışlı yöntemlerden biridir. Okullarda bibliyoterapik öge barındıran materyallerin çokluğu, çocuklar açısından daha fazla yaşantı zenginliği sunabilir ve çocukların desteklenmesi için daha fazla kaynak sağlayabilir. Bu açıdan eğitim ortamlarında bibliyoterapik öge barındıran daha fazla kitaba yer verilebilir.
- Öğretmenler birçok konuda çocuklar/öğrenciler için yol gösterici ve model olmakla birlikte bibliyoterapi yönteminin eğitim ortamlarında kullanımı da çocuklara hitap etmede ve onlara ulaşmada kilit rol oynayabilir. Öğretmenlerin bilinçlendirilmesi, eğitim ortamlarında bibliyoterapi tekniğinin kullanımı açısından önemlidir. Bu bağlamda öğretmenlere hizmet içi eğitimler verilebilir.

5.5.2. Eğitimcilere Yönelik Öneriler

- Eğitimcilerin, çocuklara yönelik bibliyoterapi yöntemi kullanımı amacıyla materyal seçiminde dikkatli olması, bibliyoterapik öge ve olumlu alt temaya sahip kitapları seçmeye özen göstermesi mühim olduğundan bu doğrultuda kitapların kontrol ve planlanması yapılarak çocuklara sunulması önerilebilir.
- Eğitimcilerin gerçekleştirebilecekleri bibliyoterapi çalışmalarında hazırlık aşaması, materyal seçimi ve sunumu, yöntemin uygulanması aşamalarına yönelik olarak okul psikolojik danışmanı gibi diğer uzmanlık alanı temsilcileri ile iş birliği yapılabilir.

5.5.3. Yazarlara Yönelik Öneriler

- Yazarlar çocuğu merkeze alarak, çocuğa görelilik bakış açısıyla kitapları hazırlayabilir.
- Çocukların anlayabileceği ve çocuklara hitap edebilecek şekilde, bibliyoterapik ögeler ile olumlu temaların ön planda olduğu içerikler hazırlanabilir.

5.5.4. Materyal İçeriklerine Yönelik Öneriler

- Çocuklara hitap eden kitaplar bibliyoterapik öğeler açısından zenginleştirilebilir.
- Araştırma sonucuna göre örtük iletilerde olumsuz öğelere rastlandığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda çocuğa görelilik ve çocuk gelişimi açısından çocuklara hitap eden kitaplar, olumsuz temalar sebebiyle geliştirilip düzenlenebilir.

5.5.5. Gelecek Çalışmalara Yönelik Öneriler

- Masal/öykü kitaplarında çocuğun dikkatini çeken ve ilgi uyandıran görsel unsurlar da kitabın metni kadar mesaj içermekte ve çeşitli vurgulamaları barındırmaktadır. Bu görsel unsurlar da çocukların ruhsal ve duygusal gelişimine yönelik etki edebilmektedir. Bu açıdan ileride yapılacak çalışmalarda kitaplara ait resimlemelere, görsel unsurlara yönelik olarak da bibliyoterapik inceleme yapılabilir.
- Çocuk edebiyatı birçok farklı türü bünyesinde barındırmakta ve çeşitlilik sunmaktadır. Okul öncesi dönem, masal dönemi olarak bilinmekte olup masallar ile öyküler bu yaş çocuğu için vazgeçilmez materyallerdir. Masallar ve öykülerin dışında farklı edebiyat türleri de okul öncesi kademeye hitap etmektedir. Buna binaen farklı çocuk edebiyatı türlerine ilişkin bibliyoterapik öge incelemeleri yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Acar Arıcan, S. (2019). Bibliyoterapi Tekniğinin Özel Yetenekli Çocukların Ebeveynlerinin Çocuklarıyla İlgili Farkındalık ve Ebeveynlik Uygulamalarına Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bahçeşehir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Adalar Subaşı, D. (2016). “Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında el-ferec ba'de's-şidde hikâyeleri”. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(4), 1-18. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9258>
- Adnyani, N. K. S., & Landrawan, I. W. (2021). “Moral education in primary schools with a storytelling approach”. *Cendekia: Jurnal Pendidikan dan Pembelajaran*, 15(2), 285-301. <https://doi.org/10.30957/cendekia.v15i2.728>
- Afolayan, J. A. (1992). “Documentary perspective of bibliotherapy in education”. *Reading Horizons: A Journal of Literacy and Language Arts*, 33(2), 5.
- Aiex, N. K. (1993). *Bibliotherapy*. Eric Digest, Educational Research and Improvement. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED357333.pdf>
- Akgün, E., & Benli, G. K. (2019). “Okul öncesi dönem çocuklarla bibliyoterapi: Bir uygulama örneği”. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 11(1), 100-111. <https://doi.org/10.18863/pgy.392346>
- Alexander, K. J., Miller, P. J., & Hengst, J. A. (2001). “Young children’s emotional attachments to stories”. *Social Development*, 10(3), 374-398. <https://doi.org/10.1111/1467-9507.00171>
- Arfani, S., Martiwi, R., & Sekali, O. B. (2020). “Improving English pronunciation skill through thumbelina and pinocchio fairy tales”. *Journal of English Language and Literature (JELL)*, 5(02), 1-10. <https://doi.org/10.37110/jell.v5i02.99>
- Asutay, H. (2013). “Çocuk yazınının fantastik dünyası: Masallar”. *Electronic Turkish Studies*, 8(13), 265-278. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.5790>

- Azamovich, S. K. (2021). "Formation of analytical thinking in preschool children through fairy tales". *World Bulletin of Social Sciences*, 2, 10-12.
- Aziz, R. A., Yahaya, H., Sa'ari, H., Abidin, A. A. Z., & Radzi, S. M. (2018). "Assessing biblio therapy features in Malaysian children's literature". *Journal of Economic & Management Perspectives*, 12(1), 928-933.
- Bal, F. (2018). "Bibliyoterapi uygulamasının depresyon üzerindeki etkinliğinin değerlendirilmesi". *Journal of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 5(24), 1630-1640. <https://doi.org/10.26450/jshsr.527>
- Batur, Z., & Altun, H. (2020). "Masalların dil becerilerinin geliştirilmesine katkısı: Öğretmen adayları örneği". *Folklor/Edebiyat*, 26(103), 509-526. <https://doi.org/10.22559/folklor.1242>
- Bayrak, H. U., Altinkaynak, Ş. Ö., & Osmanoğlu, D. E. (2018). "Okul öncesi dönemdeki çocukların problem durumunda kullandıkları başa çıkma stratejilerinin incelenmesi". *Sakarya University Journal of Education*, 8(2), 72-82. <https://doi.org/10.19126/suje.342016>
- Bekaroğlu, E. (2019). "Kitapların psikoterapide bir aracı olarak kullanımı: Vaka örneği ile bibliyoterapi uygulaması". *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(94), 250-258. <http://dx.doi.org/10.16992/ASOS.15053>
- Bergman Deitcher, D., Aram, D., Khalaily-Shahadi, M., & Dwairy, M. (2021). "Promoting preschoolers' mental-emotional conceptualization and social understanding: A shared book-reading study". *Early Education and Development*, 32(4), 501-515. <https://doi.org/10.1080/10409289.2020.1772662>
- Berns, C. F. (2004). "Bibliotherapy: Using books to help bereaved children". *OMEGA-Journal of Death and Dying*, 48(4), 321-336. <https://doi.org/10.2190/361D-JHD8-RNJT-RY>
- Betzalel, N., & Shechtman, Z. (2010). "Bibliotherapy treatment for children with adjustment difficulties: A comparison of affective and cognitive bibliotherapy". *Journal of Creativity in Mental Health*, 5(4), 426-439. <https://doi.org/10.1080/15401383.2010.527816>

- Betzalel, N., & Shechtman, Z. (2017). "The impact of bibliotherapy superheroes on youth who experience parental absence". *School Psychology International*, 38(5), 473-490. <https://doi.org/10.1177/0143034317719943>
- Birden, N. (1997). *Oyuncu bulut*. (1.baskı). Kök.
- Brauner, C. B., & Stephens, C. B. (2006). "Estimating the prevalence of early childhood serious emotional/behavioral disorders: Challenges and recommendations". *Public Health Reports*, 121(3), 303-310. <https://doi.org/10.1177/003335490612100314>
- Brewster, E. (2007). *Medicine for The Soul: Bibliotherapy and The Public Library*. Unpublished Master's Thesis. Sheffield University, Sheffield.
- Brewster, L. (2008a). "Medicine for the soul: Bibliotherapy". *Australasian Public Libraries And Information Services*, 21(3), 115-119.
- Brewster, L. (2008b). "The reading remedy: Bibliotherapy in practice". *Australasian Public Libraries and Information Services*, 21(4), 172-178.
- Brewster, L. (2009). "Books on prescription: Bibliotherapy in the United Kingdom". *Journal of Hospital Librarianship*, 9(4), 399-407. <https://doi.org/10.1080/15323260903253456>
- Bulut, S. (2010a). "Bibliyoterapi yönteminin okullarda psikolojik danışmanlar ve öğretmenler tarafından kullanılması". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(34), 17-31.
- Bulut, S. (2010b). "Yetişkinlerle yapılan psikolojik danışmada bibliyoterapi (okuma yoluyla sağaltım) yönteminin kullanılması". *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(33), 46-56.
- Büyüksakallı, Ş. (2022). *Okuma Tutumlarının Bibliyoterapi Aracılığıyla İyileştirilmesinde Kullanılabilecek Kaynak Eser İncelemesi*. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Elazığ.
- Camp, R. D. (2015). *Perceptions of Bibliotherapy: A Survey of Undergraduate Students*. Master's Thesis. Iowa State University, Ames.

- Can Tüfekçi, D. (2014). *Çocuk edebiyatı: Kuramsal yaklaşım*. Eğitim Yayınevi.
https://books.google.com.tr/books?id=JMAiDwAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=inauthor:%22Dilek+T%C3%BCfek%C3%A7i+Can%22&hl=tr&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
- Catalano, A. (2008). “Making a place for bibliotherapy on the shelves of a curriculum materials center: The case for helping pre-service teachers use developmental bibliotherapy in the classroom”. *Education Libraries*, 31(1), 17-22.
<https://doi.org/10.26443/el.v31i3.258>
- Cengiz, G. (2003). *Yardımcı kirpiler* (1.basım). Morpa Kültür.
- Ciravoğlu, Ö. (2000). *Çocuk edebiyatı: Okul öncesi* (4.basım). Esin Yayınevi.
- Cocco, V. M., Bisagno, E., Visintin, E. P., Cadamuro, A., Di Bernardo, G. A., Shamloo, S. E., Trifiletti, E., Molinari, L., & Vezzali, L. (2022). “Once upon a time...: Using fairy tales as a form of vicarious contact to prevent stigma-based bullying among schoolchildren”. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 1–16.
<https://doi.org/10.1002/casp.2597>
- Cook, K. E., Earles-Vollrath, T., & Ganz, J. B. (2006). “Bibliotherapy”. *Intervention in School and Clinic*, 42(2), 91-100. <https://doi.org/10.1177/10534512060420020801>
- Cornett, C. E., & Cornett, C. F. (1980). *Bibliotherapy: The right book at the right time*. Bloomington, Phi Delta Kappa Educational Foundation.
- Creswell, J.W. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri* (3. Basım). M. Bütün & SB Demir, Çev. (Ed.). Siyasal Kitabevi.
- Cutbill, A. (2019). *Ama bu inek yumurtluyor!* (1.basım). Nurten Hatırnaz, Çev. (Eds.). Beyaz Balina.
- Çakman Avcı, K. (2016). *Ayı ve arılar* (1.basım). Kırmızı Kedi.
- Çalık, M. (2022). “Korona günlerinde masal terapinin çocukların sosyal duygusal iyi oluş ve psikolojik sağlamlıkları üzerine etkisi”. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 5(9), 39-48.

- Çıblak, Nilgün (2005). “V. Propp’un masal çözümleme metodu”. *Türk Dili Dergisi*, 638,127-140.
- D’Amico C.J. (2016). An Examination of The Effectiveness of a Bibliotherapy Version of Parent-Child Interaction Therapy. Master’s Thesis. DePaul University, Collage of Science and Health, Chicago.
- De Vries, D., Brennan, Z., Lankin, M., Morse, R., Rix, B., & Beck, T. (2017). “Healing with books: A literature review of bibliotherapy used with children and youth who have experienced trauma”. *Therapeutic Recreation Journal*, 51(1), 48-74. <https://doi.org/10.18666/TRJ-2017-V51-I1-7652>
- Doğanay, M. (2019). 5, 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Bibliyoterapi Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Doğanay, M., & Çetin, D. (2020). “5, 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin bibliyoterapi açısından incelenmesi”. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14(31), 354-376. <https://doi.org/10.29329/mjer.2020.234.17>
- Donaldson J., Rayner C. (2020). *Aksi kuş* (2.baskı). *Meltem Aydın, Çev. (Eds.)*. İş Bankası.
- Donaldson, J. (2019). *Bir kabuğu paylaşmak* (8.basım). *Ali Berktaş, Çev. (Eds.)*. İş Bankası.
- Dömbekci, H. A., & Erişen, M. A. (2022). “Nitel araştırmalarda görüşme tekniği”. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 141-160. <https://doi.org/10.18037/ausbd.1227330>
- Dufour, M. S. (2014). Reading for Health: Bibliotherapy and The Medicalized Humanities in The United States, 1930-1965. Doctoral Dissertation. Virginia Polytechnic Institute and State University, VA.
- Dughı, T., & Coträ, S. (2014). “Child development trough bibliotherapy”. *Journal Plus Education*, 10(1), 239-250.
- Duman, N. (2018). “Peri masallarının çocuk psişesindeki önemi”. *Journal of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 5(23), 1078-1084. <https://doi.org/10.26450/jshsr.456>

- Dunne, L. A. (2020). Middle School Educators' Views of Bibliotherapy: Using Books As Healing Tools to Help Adolescents Navigate Problematic Issues: A Case Study. Doctoral Dissertation. St. John's University, The School of Education, New York.
- Dwyer, J., & Neuman, S. B. (2008). "Selecting books for children birth through four: A developmental approach". *Early Childhood Education Journal*, 35(6), 489-494. <https://doi.org/10.1007/s10643-008-0236-5>
- Efe, M., & Temel, Z. F. (2018). "Okul öncesi dönem 48-66 ay çocuklarına Etkileşimli Kitap Okuma Programı'nın yazı farkındalığına etkisinin incelenmesi". *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 257-283. <https://doi.org/10.24130/eccd-jecs.196720182257>
- Eich, C.M. (2001). Using Bibliotherapy to Increase Sharing in A Kindergarten Classroom. Master's Thesis. University of Northern Iowa, Collage of Education, Iowa.
- Eisenman, G., & Harper, R. (2016). "Bibliotherapy for classroom management". *Dimensions of Early Childhood*, 44(1), 11-17.
- Ekiz, D. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (4.basım). Anı Yayıncılık.
- Erdem, A. Ü., Aydos, E. H., & Çoban, A. (2017). "Resimli çocuk kitaplarında yer alan olumsuz duygular ve karakterlerin kullandığı baş etme stratejileri". *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 914-931. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2017.17.30227-326606>
- Erdemir, Z. E. (2016). 100 Temel Eser Listesinde Yer Alan Masallardaki Bibliyoterapik Unsurlar. Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Ertekin, B. D., & Çakmak, Ö. Ç. (2021). "Okul öncesi çocuklarına yönelik hazırlanan çeviri hikaye kitaplarının belirli değerler açısından incelenmesi". *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(3), 1641-1689.
- Fleer, M., & Hammer, M. (2013). "Emotions in imaginative situations: The valued place of fairytales for supporting emotion regulation". *Mind, Culture, and Activity*, 20(3), 240-259. <https://doi.org/10.1080/10749039.2013.781652>

- Forgan, J.W. (2002). "Using Bibliotherapy to teach problem solving". *Intervention in School and Clinic*, 38, 75-82. <https://doi.org/10.1177/10534512020380020201>
- Freeman, J. C. (2016). "Bibliotherapy as a bullying and aggressive behavior intervention in schools". *Int J Nurs Clin Pract*, 3(202), 2-4. <http://dx.doi.org/10.15344/2394-4978/2016/202>
- Garzotto, F., Paolini, P., & Sabiescu, A. (2010). "Interactive storytelling for children", In *Proceedings of the 9th International Conference on Interaction Design and Children*, 9-12 June 2010, Barcelona, 356-359. <https://doi.org/10.1145/1810543.1810613>
- Gasemnia, Ş. (2010). *Rakun kunkun* (1.basım). Zeynep Berktaş, Çev. (Eds.). Timaş.
- Gedik, S. (2020). "Masalların eğitimsel işlevleri". *Journal of Social Sciences And Education*, 3(1), 356-367.
- Gerlach, H., & Subramanian, A. (2016). "Qualitative analysis of bibliotherapy as a tool for adults who stutter and graduate students". *Journal of Fluency Disorders*, 47, 1-12. <https://doi.org/10.1016/j.jfludis.2015.12.001>
- Gladding, S.T., & Gladding, C. (1991). "The ABCs of bibliotherapy for school counselor". *School Counselor*, 39(1), 7-13.
- Göen, İ. (2018). *Güneşi kısıkanan küçük balon* (1.basım). Gizemli Bahçe.
- Grazzani, I., & Ornaghi, V. (2011). "Emotional state talk and emotion understanding: A training study with preschool children". *Journal of Child Language*, 38(5), 1124-1139. <https://doi.org/10.1017/S0305000910000772>
- Gross, S. (2011). A Program Proposal Integrating Bibliotherapy and Art Therapy Techniques to Address the Effects of Bullying Behavior. Master's Thesis. Saint Mary-of-the-Woods College, IN.
- Gualano, M. R., Bert, F., Martorana, M., Voglino, G., Andriolo, V., Thomas, R., Gramaglia, C., Zeppigno, P., & Siliquini, R. (2017). "The long-term effects of bibliotherapy in depression treatment: Systematic review of randomized clinical trials". *Clinical Psychology Review*, 58, 49-58. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2017.09.006>

- Gupta, V. K., Mishra, R., & Saini, P. K. (2017). "Bibliotherapy: A therapeutic adjuvant in medicine". *Gyankosh-The Journal of Library and Information Management*, 8(1), 32-41. <https://doi.org/10.5958/2249-3182.2017.00004.1>
- Güleç, H. (2011). *Türk halk edebiyatı* (2.basım). Kriterion.
- Güleç, H., & Geçgel, H. (2012). *Çocuk Edebiyatı: Okul öncesinde edebiyat ve kitap* (2.basım). Kriterion.
- Güleç, H., & Geçgel, H. (2015). *Çocuk Edebiyatı: Okul öncesinde edebiyat ve kitap* (2.basım). Paradigma Akademi.
- Güleryüz, H. (2003). *Yaratıcı çocuk edebiyatı* (2.basım). Pegem.
- Güleryüz, H. (2006). *Yaratıcı çocuk edebiyatı* (3.baskı). Pegem.
- Gültekin Akduman, G. (2012). "Okul öncesi dönemde akran zorbalığının incelenmesi". *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 23(1), 107-120.
- Harikrishna, D. M., & Rao, K. S. (2015). "Children story classification based on structure of the story", In *2015 International Conference on Advances in Computing, Communications and Informatics (ICACCI)*, 10-13 August 2015, IEEE, Kochi. 1485-1490. <https://doi.org/10.1109/ICACCI.2015.7275822>
- Heath, M. A., Sheen, D., Leavy, D., Young, E., & Money, K. (2005). "Bibliotherapy: A resource to facilitate emotional healing and growth". *School Psychology International*, 26(5), 563-580. <https://doi.org/10.1177/0143034305060792>
- Hibbin, R. (2016). "The psychosocial benefits of oral storytelling in school: developing identity and empathy through narrative". *Pastoral Care in Education*, 34(4), 218-231. <https://doi.org/10.1080/02643944.2016.1225315>
- Holeinone, Peter (2010). *Ağustos böceği ile karınca. Rüştü Apaydın, Çev. (Eds.).* Angora.
- Holeinone, Peter (2010). *Altın kaz. Rüştü Apaydın, Çev. (Eds.).* Angora.
- Holeinone, Peter (2010). *Fareli köyün kavalcısı. Rüştü Apaydın, Çev. (Eds.).* Angora.
- Holeinone, Peter (2010). *Kibirli karga. Rüştü Apaydın, Çev. (Eds.).* Angora.

- Holeinone, Peter (2010). *Öküz ile kurbağa. Rüştü Apaydın, Çev. (Eds.).* Angora.
- Holeinone, Peter (2010). *Pamuk prenses ve yedi cüceler. Rüştü Apaydın, Çev. (Eds.).* Angora.
- Holeinone, Peter (t.y). *Kuledeki Cadı. Rüştü Apaydın, Çev. (Eds.)* Tormont.
- Hu, J., Gordon, C., Yang, N., & Ren, Y. (2021). ““Once Upon A Star”: A science education program based on personification storytelling in promoting preschool children’s understanding of astronomy concepts”. *Early Education and Development*, 32(1), 7-25. <https://doi.org/10.1080/10409289.2020.1759011>
- Ilogho, J. E., Alao, A., Adekeye, O., Gesinde, A., Adeusi, S., & Ifijeh, G. (2020). “The prevalence of bibliotherapy program practice among helping professionals in Ota, Nigeria: A pilot study”. *Journal of Poetry Therapy*, 33(1), 30-43. <https://doi.org/10.1080/08893675.2020.1694212>
- Isik, M. A. (2016). “The impact of storytelling on young ages”. *European Journal of Language and Literature*, 2(3), 115–118. <https://doi.org/10.26417/ejls.v6i1.p115-118>
- İlter, B. (2015). *Bibliyoterapi Tekniğinin Üstün Yetenekli Çocukların Mükemmeliyetçilik Düzeylerine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.*
- İnan, C., & Erkuş, S. (2018). “Bibliyoterapi tekniğinin ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin matematik başarıları ve tutumlarına etkisinin incelenmesi”. *Electronic Turkish Studies*, 13(15). <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13422>

İncelenen Kitaplar

- Jack, S. J., & Ronan, K. R. (2008). “Bibliotherapy: Practice and research”. *School Psychology International*, 29(2), 161-182. <https://doi.org/10.1177/0143034308090058>
- Jalilovna, K. S. (2022). “Comparative analysis of Uzbek and English fairy tales”. *Ijtimoiy Fanlarda Innovasiya Onlayn Ilmiy Jurnali*, 80-83.

- Janavičienė, D. (2010). "Bibliotherapy process and type analysis: review of possibilities to use it in the library". *Tiltai*, (4), 119-132.
- Jayne, K.M., & Purswell, K.E. (2017). Creativity, expressive arts, and play therapy. In Ziomek-Daigle J. (Ed.), *Counseling children and adolescents: Working in school and clinical mental health settings* (411-447). Taylor & Francis Group. <https://doi.org/10.4324/9781315466736>
- Kakırman Yıldız, A. (2017). "Okul öncesi dönem çocuğunun eğitim ve gelişiminde kitabın rolü ve bu süreçte anaokulu kütüphanelerinin gerekliliği". *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(3), 792-802. <https://doi.org/10.24289/ijsser.304382>
- Karabuga Yakar, H., Oğuz, S., Güneş, C., Turak, E., Ketenci, E., Combaş, H. S., Yıldız, H., & Köse, M. (2022). "Covid-19 pandemisinde kanser hastalarının yaşadığı güçlükler". *Kocaeli Tıp Dergisi*, 11(2), 188-197. <https://doi.org/10.5505/ktd.2022.45202>
- Karagül, S. (2018). "Çocuk edebiyatı ve bibliyoterapi". *Çocuk ve Medeniyet*, 3(6), 43-55.
- Karatay, H. (2007). "Dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi". *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 463-477.
- Kartopunun maceraları: Altın kalpli panda* (2015). Beyaz Pusula.
- Kazachiner, O. S., & Tkachenko, L. P. (2020). "Fairy-tale therapy as a means of forming health-saving competence of children with SEN". *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 12(3), 268-293. <https://doi.org/10.18662/rrem/12.3/321>
- Keser, H., & Kavuk, M. (2015). "Okulda siber zorbalık farkındalık anketinin geliştirilmesi". *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(1), 17-30.
- Khalik, A. S. A. (2017). "The effectiveness of bibliotherapy as an intervention on improving aggressive behavior of fifth graders children with emotional and behavioral disorders". *International Journal of Psycho-Educational Sciences*, 6(2), 30-35.

- Kholmurodova, O. A. (2018). "Cumulative fairy tales classification and classifying practice at English-Uzbek fairy tale field". *Eastern European Scientific Journal*, (6).
- Kıbrıs, İ. (2000). *Uygulamalı çocuk edebiyatı* (1.basım). Eylül Kitabevi.
- Kıbrıs, İ. (2006). *Çocuk edebiyatı* (3.basım). Tekağaç.
- Kıral, B. (2020). "Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi". *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189.
- Kierfeld, F., Ise, E., Hanisch, C., Görtz-Dorten, A., & Döpfner, M. (2013). "Effectiveness of telephone-assisted parent-administered behavioural family intervention for preschool children with externalizing problem behaviour: a randomized controlled trial". *European Child & Adolescent Psychiatry*, 22(9), 553-565. <https://doi.org/10.1007/s00787-013-0397-7>
- Knauf, H. (2018). "Learning stories: An empirical analysis of their use in Germany". *Early Childhood Education Journal*, 46(4), 427-434. <https://doi.org/10.1007/s10643-017-0863-9>
- Kolawole, A. A. (2020). "Bibliotherapy intervention in schools: Knowledge, perception and attitude of school librarians". *AGOGO: Journal of Humanities*, 9, 36-46. <https://doi.org/10.46881/ajh.v9i0.246>
- Korkmaz, Z. (2021). Şema Terapi ve Bibliyoterapi Temelli Psikoeğitim Programlarının Öğretmenlerin Depresyon ve Mutluluk Düzeyine Etkisi Açısından Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Kuciapiński, M. J. (2014). "The therapeutic and educational properties of fairytale therapy in the early stages of children's development". *Pedagogika Rodziny*, 4(2), 77-93. <https://doi.org/10.2478/fampe-2014-0019>
- Kuriakose, J., Vallam, T., & Harsha, E.C. (2016). "Bibliotherapy and cognitive behavioural therapy- changing root of librarian". *International Journal of Advanced Information Science and Technology (IJAIST)*, 5(2), 51-57. <https://doi.org/10.15693/ijaist/2016.v5i2.51-57>

- Küçükaydın M. (2021). “Sınıf Öğretmeni Adaylarına Sunulan Bibliyoterapi Eğitiminin Katılımcı Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi”. T. Kutluca ve M.N. Cizrelioğulları (Ed.), 1. *International Eurasian Conference on Educational and Social Studies* (s.135-141) içinde. IECES2021. https://www.researchgate.net/profile/Nesrin-Koc-Ustali/publication/356784665_Lojistik_ve_Savunma_Lojistigi_Etimolojik_Bir_Inceleme-Logistics_and_Defense_Logistics_An_Etymological_Review/links/61abee43aade5b1bf506631e/Lojistik-ve-Savunma-Lojistigi-Etimolojik-Bir-Inceleme-Logistics-and-Defense-Logistics-An-Etymological-Review.pdf#page=151
- La Fontaine, J. (2017). *Kaplumbağa ve iki ördek* (1.basım). Ema Çocuk.
- Lawshe, C. H. (1975). “A quantitative approach to content validity”. *Personnel psychology*, 28(4), 563-575. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6570.1975.tb01393.x>
- Leana, M. Z. (2012). “Üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin de bulunduğu sınıflarda bibliyoterapi kullanımı: Model önerisi”. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*, 2(2), 118-136.
- Leana-Taşcılar, M. Z. (2017). “Bibliyoterapi programının üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin öz saygı düzeylerine etkisi”. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(37), 73-96. <https://doi.org/10.31795/baunsobed.645183>
- Leininger, M., Dyches, T. T., Prater, M. A., Heath, M. A., & Bascom, S. (2010). “Books portraying characters with obsessive-compulsive disorder: top 10 list for children and young adults”. *Teaching Exceptional Children*, 42(4), 22-28. <https://doi.org/10.1177/0040059910042004>
- Lewis, K. M., Amatya, K., Coffman, M. F., & Ollendick, T. H. (2015). “Treating nighttime fears in young children with bibliotherapy: Evaluating anxiety symptoms and monitoring behavior change”. *Journal of Anxiety Disorders*, 30, 103-112. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2014.12.004>
- Lucarevschi, C. R. (2016). “The role of storytelling on language learning: A literature review”. *Working Papers of the Linguistics Circle*, 26(1), 24-44.

- Lucas, C. V., & Soares, L. (2013). "Bibliotherapy: A tool to promote children's psychological well-being". *Journal of poetry therapy*, 26(3), 137-147. <https://doi.org/10.1080/08893675.2013.823310>
- Luhn, U. (2016). *Benim adım Nele-Nele ve abisi kavga ediyor* (1.basım). Alisa Candan Karsu, Çev. (Eds.). Çocuk Gezegeni.
- Mallinos-Moore, J. (2008). *Sır versem saklar mısın?* (2.basım). Emine Deliorman, Çev. (Eds.). Redhouse Kidz.
- Malyn, B. O., Thomas, Z., & Ramsey-Wade, C. E. (2020). "Reading and writing for well-being: A qualitative exploration of the therapeutic experience of older adult participants in a bibliotherapy and creative writing group". *Counselling and Psychotherapy Research*, 20(4), 715-724. <https://doi.org/10.1002/capr.12304>
- Martinec, R. (2022). "Various aspects of using bibliotherapy in the field of education and rehabilitation". *Hrvatska revija za rehabilitacijska istrazivanje*, 58(1), 87-103.
- Mavisi, R., Mayaka, G., & Nabea, W. (2019). "Teachers' perception on the use of literature bibliotherapeutic interventions in students' bullying in Kenya public secondary schools". *Journal of Research Innovation and Implications in Education*, 3(3), 88-96. <https://jrjiejournal.com/wp-content/uploads/2019/10/JRIIE-3-3-10.pdf>
- McCulliss, D. (2012). "Bibliotherapy: Historical and research perspectives". *Journal of Poetry Therapy*, 25(1), 23-38. <https://doi.org/10.1080/08893675.2012.654944>
- McCulliss, D., & Chamberlain, D. (2013). "Bibliotherapy for youth and adolescents—School-based application and research". *Journal of Poetry Therapy*, 26(1), 13-40. <https://doi.org/10.1080/08893675.2013.764052>
- Mehdizadeh, M., & Khosravi, Z. (2019). "An inquiry into the effectiveness of bibliotherapy for children with intellectual disability". *International Journal of Developmental Disabilities*, 65(4), 285-292. <https://doi.org/10.1080/20473869.2018.1466509>
- Millî Eğitim Bakanlığı (2019). *Okul Öncesi Anadolu Masalları Eğitim Seti*. MEB Yayınları.

- Mingazova, L., Gabdrakhmanova, F. H., Dautov, G. F., Yuldybaeva, G. V., & Hajrullina, A. S. (2019). "The literature of Tatar children: The formation and definition of content". *Opción: Revista de Ciencias Humanas y Sociales*, (89), 243.
- Mirazanashvili, N., & Qurdadze, P. (2020). "The impact of the folk fairy tales on the early stage of a child development". *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, (46), 27-35. <https://doi.org/10.17498/kdeniz.703614>
- Mitchell-Kamalie, L. (2002). The Application of Bibliotherapy With Primary School Children In A Violent Society. Unpublished MA Dissertation. University of the Western Cape, Bellville.
- Moldavska, A., & Welo, T. (2017). "The concept of sustainable manufacturing and its definitions: A content-analysis based literature review". *Journal of Cleaner Production*, 166, 744-755. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2017.08.006>
- Montgomery, P., & Maunders, K. (2015). "The effectiveness of creative bibliotherapy for internalizing, externalizing, and prosocial behaviors in children: A systematic review". *Children and youth services review*, 55, 37-47. <https://doi.org/10.1016/j.chidyouth.2015.05.010>
- Muto, T., Hayes, S. C., & Jeffcoat, T. (2011). "The effectiveness of acceptance and commitment therapy bibliotherapy for enhancing the psychological health of Japanese college students living abroad". *Behavior therapy*, 42(2), 323-335. <https://doi.org/10.1016/j.beth.2010.08.009>
- Myers, C. D. (2012). Bibliotherapy for Adopted Children: A Pathway to Healthier Adoptive Identity and Self-esteem. Master's Thesis. Prescott College, Arizona.
- Nas, R. (2004). *Örneklerle çocuk edebiyatı* (2.baskı). Ezgi Kitabevi.
- Njie, B., & Asimiran, S. (2014). "Case study as a choice in qualitative methodology". *Journal of Research & Method in Education*, 4(3), 35-40. <https://doi.org/10.9790/7388-04313540>
- Oğuzkan, F. A. (2001). *Çocuk edebiyatı* (7.basım). Anı Yayıncılık.

- Olsen, M. (2006). Bibliotherapy: School Psychologists' Report of Use and Efficacy. Educational Specialist Thesis. Brigham Young University, Utah.
- Oltulu, M. (2012). *Mumu dış fırçalıyor* (1.basım). YaPa.
- Oppenheimer, C. (2010). Use of Bibliotherapy as An Adjunctive Therapy With Bereaved Children: A Grant Proposal. Master's Thesis. California State University, Long Beach.
- Oppliger, P. A., & Davis, A. (2016). "Portrayals of bullying: A content analysis of picture books for preschoolers". *Early Childhood Education Journal*, 44(5), 515-526.
- Oy, A. (2011). *Babam taşıyor* (1.basım). Mandolin.
- Öncü, H. (2012). "Bibliyoterapi yönteminin okullarda psikolojik danışma ve rehberlik amacıyla kullanılması". *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 161(161), 147-170.
- Öner, U. (1987). "Bibliyoterapi". *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 20, 143-149. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000001053
- Öner, U. (2007). "Bibliyoterapi". *Çankaya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Journal of Arts and Sciences*, 7,133-150.
- Öner, U., & Yeşilyaprak, B. (2006). Bibliyoterapi: Psikolojik danışma ve rehberlik programlarında çocuk edebiyatından yararlanma. *II.Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyat Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi), 203, 559-565. <http://cgsempoz.education.ankara.edu.tr/SBK.pdf>
- Özan, G. B. (2017). Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu ve Özel Öğrenme Güçlüğü Olan 9-12 Yaş Aralığındaki Çocuklarda Bibliyoterapi Kullanımının Kişilerarası Sorun Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özdemir, N. K. (2016). "Deneyisel bir çalışma: Bibliyopsikolojik danışmaya dayalı özgüven geliştirme programının 6. sınıf öğrencilerinin özgüven düzeylerine etkisi". *İlköğretim Online*, 15(1). <https://doi.org/10.17051/io.2016.59570>
- Özer, Ö. (2007). *Kunduz'un yardımı*. Gendaş.

- Palashevskaja, M. (2021). "Bibliotherapy or books on prescription: Libraries, more important than ever!". *Библиотекар-часопис за теорију и праксу библиотекарства*, 63(2), 23-34. <https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2021.63.2.2>
- Pardeck, J.T., & Pardeck, J.A. (1984). "Treating abused children through bibliotherapy". *Early Child Development and Care*, 16 (3-4), 195-203. <http://dx.doi.org/10.1080/0300443840160304>
- Pardeck, J.T., & Pardeck, J.A. (1985). "Bibliotherapy using a Neo Freudian approach for children divorced parents". *The School Counselor*, 32(4), 313-318.
- Pasca, D. M. (2015). "The therapeutic fairytale. A strategic choice for a psychological counselor". *Journal of Defense Resources Management (JoDRM)*, 6(2), 83-86.
- Pehrsson, D. E., Allen, V. B., Folger, W. A., McMillen, P. S., & Lowe, I. (2007). "Bibliotherapy with preadolescents experiencing divorce". *The Family Journal*, 15(4), 409-414. <https://doi.org/10.1177/1066480707305352>
- Pehrsson, D., & McMillen, P. S. (2005). "A bibliotherapy evaluation tool: Grounding counselors in the therapeutic use of literature". *The Arts in Psychotherapy*, 32(1), 47.
- Prater, M. A., Johnstun, M. L., Dyches, T. T., & Johnstun, M. R. (2006). "Using children's books as bibliotherapy for at-risk students: A guide for teachers". *Preventing School Failure: Alternative Education for Children and Youth*, 50(4), 5-10. <https://doi.org/10.3200/PSFL.50.4.5-10>
- Pulimeno, M., Piscitelli, P., & Colazzo, S. (2020). "Children's literature to promote students' global development and wellbeing". *Health promotion perspectives*, 10(1), 13. <https://doi.org/10.15171/hpp.2020.05>
- Rahimpour, M. (2010). Cognitive development and language acquisition. In L. Scliar-Cabral (Ed.), *Psycholinguistics: Scientific and technological challenges* (p. 189). EDIPUCRS. Erişim adresi: <https://bibliodigital.unijui.edu.br:8443/xmlui/bitstream/handle/123456789/1503/Psy cholingustics.pdf?sequence=1>
- Rahman, F. (2017). "The revival of local fairy tales for children education". *Theory and Practice in Language Studies*, 7(5), 336. <http://dx.doi.org/10.17507/tpls.0705.02>

- Rottenberg, B. (2022). "Bibliotherapy as an integrative psychotherapeutic channel". *Journal of Poetry Therapy*, 35(1), 27-41. <https://doi.org/10.1080/08893675.2021.2004371>
- Ruini, C., Vescovelli, F., Carpi, V., & Masoni, L. (2017). "Exploring psychological well-being and positive emotions in school children using a narrative approach". *Indo-Pacific Journal of Phenomenology*, 17(1). <https://doi.org/10.1080/20797222.2017.1299287>
- Safarova, M. (2010). Eğitsel Bir Bakış Açısıyla Anadolu ve Özbek Türk Masallarında Ortak ve Farklı Motifler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sayer, I. M., Kristiawan, M., & Agustina, M. (2018). "Fairy tale as a medium for children's character cooperation building". *Al-Ta lim Journal*, 25(2), 108-116. <http://dx.doi.org/10.15548/jt.v25i2.458>
- Scott, A., Wang, C., & Cheong, Y. (2022). "The Bullying Literature Project: Promoting Bystander Behavior Using Children's Literature". *School Mental Health*, 1-15.
- Sever, S. (2013). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü* (1.basım). Tudem.
- Sevinç, G. (2019). "Ruh sağlığını okuma yoluyla iyileştirme: Bibliyoterapi". *Psikiyatri ve Güncel Yaklaşımlar*, 11(4), 483-495. <https://doi.org/10.18863/pgy.474083>
- Sharma, D. (2022). "Using developmental bibliotherapy design to improve self-management skills of post-graduate students". *Journal of Poetry Therapy*, 1-19. <https://doi.org/10.1080/08893675.2022.2115696>
- Shechtman, Z. (2008). *Treating child and adolescent aggression through bibliotherapy*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-0-387-09745-9>
- Sherrill, W. W., & Harris, M. (2014). "Enhancing patient-provider communication through bibliotherapy: A brief historical review". *Journal of Poetry Therapy*, 27(2), 89-96. <https://doi.org/10.1080/08893675.2014.895491>
- Sikolia, D., Biros, D., Mason, M., & Weiser, M. (2013). "Trustworthiness of grounded theory methodology research in information systems", *In Proceedings of the Eighth*

- Midwest Association for Information Systems Conference, 24(5), Illinois, 1–5.
<http://aisel.aisnet.org/mwais2013/16>.
- Silverberg, L. I. (2003). “Bibliotherapy: The therapeutic use of didactic and literary texts in treatment, diagnosis, prevention, and training”. *The Journal of the American Osteopathic Association*, 103(3), 131-135.
<https://doi.org/10.7556/jaoa.2003.103.3.131>
- Skinner, M. (2016). Promoting Bibliotherapy as A Tool for Therapeutic Engagement With Youth. Unpublished Master’s Thesis. The Faculty of Humboldt State University, Arcata.
- Sroufe, L. A. (2005). “Attachment and development: A prospective, longitudinal study from birth to adulthood”. *Attachment & Human Development*, 7(4), 349-367.
<https://doi.org/10.1080/14616730500365928>
- Stakić, M. (2014). “Specifics of children’s literature in the context of genre classification” *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5 (19), 243-251.
<https://doi.org/10.5901/mjss.2014.v5n19p243>
- Stemler, S. E. (2015). Content analysis. *Emerging trends in the social and behavioral sciences: An Interdisciplinary, Searchable, and Linkable Resource*; John Wiley: Hoboken, NJ, USA, 2015; 1-14. https://www.researchgate.net/profile/Steven-Stemler/publication/279917349_Emerging_Trends_in_Content_Analysis/links/5b38b9a64585150d23ea2d4f/Emerging-Trends-in-Content-Analysis.pdf
- Sullivan, A. K., & Strang, H. R. (2002). “Bibliotherapy in the classroom using literature to promote the development of emotional intelligence”. *Childhood Education*, 79(2), 74-80. <https://doi.org/10.1080/00094056.2003.10522773>
- Suvilehto, P. (2019). “We need stories and bibliotherapy offers one solution to developmental issues”. *Online Journal of Complementary & Alternative Medicine*, 1-4. <https://doi.org/10.33552/OJCAM.2019.01.000523>
- Sürücü, L., & Maslakçı, A. (2020). “Validity and reliability in quantitative research”. *Business & Management Studies: An International Journal (BMIJ)*, 8(3), 2694-2726.
<http://dx.doi.org/10.15295/bmij.v8i3.1540>

- Şahin, G. (2019). Bibliyoterapiye Dayalı Okuma Programının Benlik Algısı ve Eleştirel Okuma Düzeyine Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Şeyhi, M. (2010). *Panda pandi* (1.basım). Zeynep Berktaş, Çev. (Eds.). Timaş.
- Şirin, M. R. (2007). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış* (1.basım). Kök Yayıncılık.
- Tanju, E. H. (2010). “Çocuklarda kitap okuma alışkanlığına genel bir bakış”. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(21), 30-39.
- Taş, H. (2019). Bibliyoterapi Tekniğinin Üstün Zekâlı/Yetenekli Öğrencilerin Okumaya Yönelik Tutum ve Problem Çözme Becerisine Etkisi. Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- TDK Güncel Sözlük, (t,y). “Masal”, www.tdk.gov.tr (Erişim tarihi: 15 Ocak 2022)
- TDK Güncel Sözlük, (t,y). “Öykü”, www.tdk.gov.tr (Erişim tarihi: 15 Ocak 2022)
- Tuğrul, B. (2003). *Kraliçe'nin yüzüğü* (1.basım). Morpa.
- Tuğrul, B. (2003). *Robo nerede?* (1.baskı). Morpa.
- Tukhareli, N. (2011). “Bibliotherapy in a library setting: reaching out to vulnerable youth”. *Partnership: The Canadian Journal of Library and Information Practice and Research*, 6(1). <https://doi.org/10.21083/partnership.v6i1.1402>
- Tunç, A., & Akın, E. (2019). “Mustafa Ruhi Şirin'in Çocukları Uçuran Masallar dizisinde mekân algısı”. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi (ÇEDAR)*, 3(1), 30-36.
- Tunçeli, H. İ., & Zembat, R. (2017). “Erken çocukluk döneminde gelişimin değerlendirilmesi ve önemi”. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 1-12.
- Tural, A., & Şahan, G. (2017). “Keloğlan masallarının 4. sınıf sosyal bilgiler programında yer alan değerler açısından analizi”. *Electronic Turkish Studies*, 12(28), 737-749. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12504>

- Tursunmurotovich, S. S., Eraliyevich, S. X., & Shuhratovich, I. U. (2020). "Illustration and the Influence of Illustrator on Children's Understanding of Fairy Tales and Works of Art in Books". *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, 24(05), 3526-3533.
- TÜBA, (t.y). "Bibliyoterapi", <http://terim.tuba.gov.tr/> (Erişim tarihi: 15 Ocak 2022)
- TÜBA, (t.y). "Masal", <http://terim.tuba.gov.tr/> (Erişim tarihi: 15 Ocak 2022)
- TÜBA, (t.y). "Öykü", <http://terim.tuba.gov.tr/> (Erişim tarihi: 15 Ocak 2022)
- Usta, S. Y., & Köçer, G. (2022). "Kardeş kıskançlığı ve kardeşe uyum sorunu yaşayan çocuklar için Bibliyoterapi". *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 6(1), 204-228. <https://doi.org/10.24130/eccdjecs.1967202261382>
- Uyar, F. N., & Güleç, H. (2021). "5-6 yaş grubu çocuklarda bibliyoterapinin kişiler arası problem çözme becerilerine etkisinin incelenmesi". *Eğitim Bilim ve Araştırma Dergisi*, 2(2), 122-139.
- Uyar, F.N. (2020). 5-6 Yaş Grubu Çocuklarda Bibliyoterapinin Öz güven ve Kişiler Arası Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Üspolat, Z. (2016). *Kuzu zumi* (1.basım). Mor Elma.
- Üspolat, Z. (2018). *Mızımız sinek* (1.basım). Mor Elma.
- Üspolat, Z. (2018). *Yaramaz bibi* (1.basım). Mor Elma.
- Vachkov, I. V. (2016). "Fairytale therapy today: determining its boundaries and content". *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 233, 382-386. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.10.163>
- Varol, V. (2019). "Resimli hikâye kitaplarının okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların kuralları uygulayabilme becerilerine etkisi". *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 5(10), 126-143.
- VisikoKnox-Johnson, L. (2016). "The positive impacts of fairy tales for children". *University of Hawaii at Hilo Hohonu*, 14, 77-81.

- Warrens, M. (2014). "New interpretations of Cohen's Kappa". *Journal of Mathematics*, 1-9. <https://doi.org/10.1155/2014/203907>
- Watson, C.L. (2021). Very Young Child Survivors of Parent Suicide: Perspectives on Children's Literature for Bibliotherapy. Master's Thesis. Brigham Young University, Utah.
- Weimerskirch, P. J. (1965). "Benjamin rush and john minson galt, II: Pioneers of bibliotherapy in America". *Bulletin of the Medical Library Association*, 53(4), 510-526.
- World Health Organization, & UNICEF. (2012). *Early childhood development and disability: A discussion paper*. Geneva: WHO. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/75355/?sequence=1>
- Yalçın, A., & Aytaş, G. (2014). *Çocuk edebiyatı* (7.basım). Akçağ.
- Yang, Z. (2018). The psychotherapy taking books as medicines: Solving the psychological distress of college students by reading therapy. In *5th International Conference on Education, Language, Art and Inter-cultural Communication (ICELAIC 2018)*, 28-29 November 2018, Atlantis Press, Moscow. 202-205. <https://doi.org/10.2991/icelaic-18.2018.45>
- Yener, M. (2019). *Gülümsemek iyidir* (1.basım). Uçanbalık.
- Yeşil, F. (2021). Türkçe Eğitiminde Bibliyoterapi Tekniğinin Kullanımına Yönelik Eğitim Tasarımı Önerisi. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yeşilova, B. (2015). *Bobo- Artık bebek değilim* (1.basım). Erdem Çocuk.
- Yılar, Ö., & Turan, L. (2007). *Eğitim fakülteleri için çocuk edebiyatı* (1. Basım). Pegem.
- Yılmaz, E. B. (2002). Bibliyoterapinin Aileleriyle Çatışma İşinde Olan Gençlerin Çatışma Düzeylerine Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, M. (2014). "Bilgi ile iyileşme: Bibliyoterapi". *Türk Kütüphaneciliği*, 28(2), 169-181.

Yılmaz Ş.N., Pökön, A. (2003). *Cumba'nın evi* (1.basım). Morpa.

Yiğit Tekel, K. (2021). Bibliyoterapi Temelli Önleyici Grup Rehberlik Programının Özel Yetenekli Öğrencilerin Sosyal Duygusal Öğrenme Becerilerine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Biruni Üniversitesi, Yüksek Lisans Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Yurdugül, H. (2005). “Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliği için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması”, *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, 28–30 Eylül 2005, Pamukkale Üniversitesi, Denizli. 1-6.
<https://yunus.hacettepe.edu.tr/~yurdugul/3/indir/PamukkaleBildiri.pdf>

Zengin, A.Y., & Zengin, N. (2009). *Eğitim fakülteleri için çocuk edebiyatı* (5.basım). Truva.

Zuckerman, B., & Augustyn, M. (2011). “Books and reading: evidence-based standard of care whose time has come”. *Academic pediatrics*, 11(1), 11-17.
<https://doi.org/10.1016/j.acap.2010.09.007>

EKLER

EK1

GÖRÜŞME SORULARI

EK 1

- 1) Öğrencilere müfredat kapsamında okuduğunuz masalların isimleri nelerdir?
- 2) Okulunuzun kitap köşesinde bulunan masal kitaplarının isimleri nelerdir ?

EK 2

BİBLİYOTERAPİK UNSURLAR RUBRİĞİ

PUANLAMA			
Temalar ve Alt Temalar	2 Puan (Sıklıkla)	1 Puan (Nadiren)	0 Puan (Hiç)
Değer, Tutum ve Davranış (Boyut 1)			
<i>Değer kazanımı</i>	()	()	()
<i>Olumlu tutum geliştirme</i>	()	()	()
<i>Olumlu davranış geliştirme</i>	()	()	()
<i>Olumsuz tutum ve davranışlarının farkında olma</i>	()	()	()
Duygu Farkındalığı ve Duygu Kontrolü (Boyut 2)			
<i>Kendi duygularını anlama/fark etme</i>	()	()	()
<i>Başkalarının duygularını anlama/fark etme</i>	()	()	()
<i>Duygu ifadesi/ duyguları belli etme (dışavurum)</i>	()	()	()
<i>Yaşadığı sorunları başkalarının da yaşayabileceğini fark etme</i>	()	()	()
<i>Olumsuz duygularla başa çıkabilme (kaygı, korku, öfke, stres vb.)</i>	()	()	()
Beceri (Boyut 3)			
<i>Problem çözme /sorunlarla başa çıkabilme becerileri</i>	()	()	()
<i>İletişim becerileri</i>	()	()	()
<i>Yeni durumlara (ölüm, boşanma, ayrılık- okula başlama vb.) uyum sağlayabilme becerileri (öz düzenleme)</i>	()	()	()
<i>Duygudaşlık (empati) becerileri</i>	()	()	()
<i>Çatışma çözme becerileri</i>	()	()	()
<i>Sosyalleşme/ ilişki kurabilme becerileri</i>	()	()	()
<i>Sorumluluk alabilme ve karar verme becerileri (öz denetim sağlayabilme)</i>	()	()	()
<i>Kalp yargıları yumuşatabilme</i>	()	()	()

Benlik (Boyut 4)

<i>Öz saygı (kendini değerli görme)</i>	()	()	()
<i>Öz güven (kendine, kapasite ve becerilerine güvenme)</i>	()	()	()
<i>Benlik algısı/ifadesi (kendini tanıma ve tanımlama, kendine yönelik algılamalar)</i>	()	()	()
<i>Öz yeterlik (bir duruma karşı kendine olan inanç)</i>	()	()	()

Dünya, Çevre, Toplum, Farklılıkları Tanıma ve Duyarlılık (Boyut 5)

<i>Dünyayı, çevreyi ve toplumu tanıma</i>	()	()	()
<i>Dünyaya, çevre ve topluma karşı duyarlılık</i>	()	()	()
<i>Farklılıkları tanıma</i>	()	()	()
<i>Farklılıklara karşı duyarlılık</i>	()	()	()

Gelişim Dönemi Alışkanlık, Uyum ve Davranış Sorunları (Boyut 6)

<i>Uyku reddi/uyku bozuklukları</i>	()	()	()
<i>Yeme reddi/yeme bozuklukları</i>	()	()	()
<i>Kıskançlık</i>	()	()	()
<i>Alt ıslatma/tuvalet</i>	()	()	()
<i>Kurallara uymama</i>	()	()	()
<i>Zorbalık/ saldırganlık</i>	()	()	()
<i>İzinsiz Eşya Alma</i>	()	()	()
<i>Yalan Söyleme</i>	()	()	()
<i>Bağımlılık (Teknoloji, ekran, dijital oyun vd.)</i>	()	()	()